

**YETERSİZLİKTE ETKİLENMİŞ VE NORMAL GELİŞİM
GÖSTEREN ÇOCUKLARIN CİNSEL İSTİSMARDAN
KORUNMALARI HAKKINDA ANNE GÖRÜŞLERİNİN
İNCELENMESİ**

Bekir Serhat Zerey

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GÖRME ENGELLİLERİN EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 2 (iki) yıl sonra tezen fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Bekir Serhat

Soyadı : Zerey

Bölümü : Görme Engellilerin Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi : 11.02.2019

TEZİN

Türkçe Adı: Yetersizlik Etkilenmiş ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Cinsel İstismardan Korunmaları Hakkında Anne Görüşlerinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Examining The Views Of Parents About The Protection Of Children From Sexual Abuse Who Are Disabled And Non-Disabled Children

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Bekir Serhat ZEREY

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Bekir Serhat ZEREY tarafından hazırlanan “Yetersizlik Etkilenmiş ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Cinsel İstismardan Korunmaları Hakkında Anne Görüşlerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Öğretim Üyesi Salih ÇAKMAK

Görme Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan:

Üye: Doç. Dr. Pınar ŞAFAK

Görme Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Zehra ATBAŞI

Zihin Engellilerin Eğitimi, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 07.02.2019

Bu tezin Eğitim Görme Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bana okumayı öğreten ilkokul öğretmenim Neşe Zerey'e ve sevgili eşime.

TEŞEKKÜR

Akademisyenlik mesleğini tercih etmemde beni cesaretlendiren, tez çalışmam boyunca sabırlı ve özverili desteğini benden esirgemeyen hocam Doç. Dr. Salih Çakmak’a sevgi ve saygılarımı sunarım.

Tez çalışması sürecinde destek ve öneriyle her zaman yanımda olan sevgili hocam Dr. Tamer Karakoç’a, Dr. Gökhan Töret’e ve Arş. Gör. Cem Aslan’a teşekkür ederim.

Katılımcı ailelere ulaşmama vesile olan Harika Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi eğitim koordinatörü Ayşegül Aycan hanımefendiye, Mucize Hayatlar Özel Eğitim Kurumu psikoloğu Gül hanıma ve Gören Kalpler Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi çalışanlarına şükranlarımı sunarım.

Öğretmen olarak görev yaptığım dönemde yüksek lisans eğitimim için gerekli kolaylıkları sağlayan saygıdeğer müdürüm Yavuz Türkmen’e, üzerimde emeği bulunan Yusuf Arık’a ve Develi Rehberlik ve Araştırma Merkezi çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Özellikle tez dönemi boyunca beni mazur gören ve tezime destek veren sevgili dostlarım Faruk, Ahmet, Yunus ve İbrahim’e teşekkür ederim.

Hayatın her anında bana olan güvenlerinden emin olduğum anneme ve babama bana kazandırdıkları her şey için binlerce kez teşekkür ederim.

Son olarak bana güç veren ve varlığından her daim emin olduğum sevgili eşim Esra Zerey’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

**YETERSİZLİKTEN ETKİLENMİŞ VE NORMAL GELİŞİM
GÖSTEREN ÇOCUKLARIN CİNSEL İSTİSMARDAN KORUNMASI
HAKKINDA ANNE GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Bekir Serhat Zerey

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ocak, 2019

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan annelerin cinsel istismardan korunma hakkında görüşlerini incelemektir. Katılımcılar iki gruptan oluşmaktadır. 33 katılımcının 23'ü yetersizlikten etkilenmiş çocuğa, 10'u ise normal gelişim gösteren çocuğa sahiptir. Nitel bir çalışma olarak desenlenen bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler çocukların cinsel istismardan korunma becerileri ve annelerin çocuklarına yönelik cinsel istismara ilişkin algı ve tutumları olmak üzere iki tema altında sunulmuştur. Birinci temada annelerin çoğunluğu, çocuğunun özel bölgelerini doğru bir terminoloji ile bildiğini, dokunsal temas içeren cinsel istismara karşı çocuğunun kendisini koruyabileceğini ve olası bir cinsel istismar girişimini güvendiği bir kişiye bildireceğini ifade etmiştir. İkinci temada ise annelerin birçoğu çocuklarını cinsel istismardan korumak için tedbir aldığını, istismarcı kişilerin çocuğun tanıdığı ya da tanımadığı kişiler olabileceğini, çocuklarına yönelik cinsel istismar riskinin yüksek olduğunu dile getirmiştir. Ek olarak annelerin yarısından fazlası çocuğuna cinsel istismardan korunma eğitimi verme konusunda öz yeterliliklerinin yüksek olduğunu, neredeyse tamamı ise çocuklarının cinsel istismardan korunma eğitimine katılmasına olumlu yaklaştıklarını söylemiştir. Çalışmada anne görüşlerinin incelenmesinin yanı sıra, iki grup arasındaki görüş farklılıkları da ele alınmıştır. Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan anneler normal

gelişim gösteren çocuğa sahip annelerden farklı olarak çocuklarının özel bölgelerinin isimini karıştırdığı veya hiç bilmediğini, dokunsal temas içeren cinsel istismara karşı istismarcı kişinin tanındık olmasına ve istismar yoğunluğuna göre korunma becerisi segileyeceğini söylemiştir. Bu durum yetersizlikten etkilenmiş çocuklara yönelik cinsel istismar riskini artırmaktadır. Ek olarak yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan anneler, daha yüksek bir oranda çocuklarının uygun ve uygun olmayan dokunmaları ayırt edemeyeceğini ifade etmiştir. Söz konusu farklılıklar yetersizlikten etkilenmiş çocukları normal gelişim gösteren akranlarına göre cinsel istismara karşı daha korunmasız kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cinsel istismar, Cinsel İstismardan Korunma, Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuklar, Engelli Çocuklar, Ebeveyn, Anne

Sayfa Adedi : 149

Danışman : Doç. Dr. Salih ÇAKMAK

**EXAMINING THE VIEWS OF PARENTS ABOUT THE
PROTECTION OF CHILDREN FROM SEXUAL ABUSE WHO ARE
DISABLED AND NON-DISABLED CHILDREN**

(Master's Thesis)

Bekir Serhat Zerey

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

January, 2019

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the views of parents about the protection of children from sexual abuse who are disabled and non-disabled children. Participants divided into two groups. A total of 33 mothers, 23 of them have disabled children and 10 of them non-disabled children. The current research was designed as a qualitative study and used a semi-structured interview form. The obtained data were analyzed using thematic method. Findings presented under two theme's first child's sexual abuse prevention skill's and mothers' attitude's and the second perception's about sexual abuse towards their child. At the first theme, most of participant's said that their child knows private part of the body with correct terminology, would protect themselves against abuse involving sexual contact and report to a trustworthy person after abuse. And at the second theme, many of participants expressed that have prevention practice for child sexual abuse, the abuser can be the person who is familiar or stranger and risk of sexual abuse towards their child is high. In addition data demonstrate that more than half of mothers have high self-efficacy about giving prevention education to their child and nearly all of the participants have a positive attitude towards their children's participation in sexual abuse training. In the current study, we also examined differences between the two groups' view. And reach that mothers who have disabled children as distinct from who have non-disabled children said that their children confuse their private body parts' name or their children

nothing know about private parts name. Mother's of disabled children stated that prevention skills showed their children would vary according to whether the abuser was familiar with children or not and the abuse was high intensity or not. This situation increase's risk for sexual abuse to disabled children. In addition, mother's of disabled children was more frequently said their children can't discriminate appropriate and inappropriate touch than mothers of normally developed children. These differences show that disabled children more vulnerable than normal peers to sexual abuse.

Key Words : Sexul Abuse, Sexual Abuse Prevention, Disabled Children, Parents, Mother

Page Number : 149

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Salih ÇAKMAK

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Çalışmanın Amacı.....	7
Sayıtlar.....	8
Sınırlılıklar.....	8
BÖLÜM 2	9
KURAMSAL ÇERÇEVE	9
Cinsel İstismar Tarihçesi.....	9
Cinsel İstismar Tanımı	11
Cinsel İstismar Yaygınlığı.....	14
Cinsel İstismar Risk Faktörleri	17
İstismarcı özellikleri.....	19
Cinsel İstismardan Korunma	20
İstismar ve Yetersizlikten Etkilenmiş Bireyler	25

İstismar ve Anne-Baba	30
BÖLÜM 3	36
YÖNTEM.....	36
Araştırmanın Modeli	36
Veri Toplama Araçları	37
Katılımcı Bilgi Formu	37
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	37
Verilerin Toplanması / Uygulama	39
Çalışma Grubu	41
Verilerin Analizi.....	44
Geçerlilik ve Güvenirlik	45
BÖLÜM 4	49
BULGULAR VE YORUM	49
Çocuğun Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Temasında Elde Edilen Bulgular	49
Çocuğun Özel Bölgelerini Bilmesi Kategorisinde Elde Edilen Bulgular	49
Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara Karşı Sergileyebileceği Beceriler Kategorisinde Elde Edilen Bulgular.....	52
Çocuğun Uygun ve Uygun Olmayan Dokunmaları Ayırt Etmesi Kategorisinde Elde Edilen Bulgular.....	57
Çocuğun İstismar Amaçlı İsteklere Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisinde Elde Edilen Bulgular.....	60
Çocuğun Olası Bir Cinsel İstismar Olayını Güvendiği Bir Kişiye Bildirme Becerisi Kategorisinde Elde Edilen Bulgular	62
Annelerin Algıları ve Bilgileri Temasında Elde edilen Bulgular	64
Annelerin Çocuklarını Cinsel İstismardan Korumak İçin Aldığı Tedbirler Kategorisinde Elde Edilen Bulgular.....	65
İstismarcı Profili Kategorisinde Elde Edilen Bulgular.....	69
Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algısı Kategorisinde Elde Edilen Bulgular	71
Annelerin Çocuklarına Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Kazandırma Konusunda Özyeterliliklerine İlişkin Elde Edilen Bulgular	74
Çocukların Cık Eğitimi Almasına İlişkin Elde Edilen Bulgular	77
Bulgulara Ait Genel Yorumlar	79
Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Temasında Elde edilen Bulgulara Ait Genel Yorumlar	79

Annelerin Algıları ve Bilgileri Temasında Elde edilen Bulgulara Ait Genel Yorumlar	80
BÖLÜM 5	82
TARTIŞMA VE ÖNERİLER	82
Çocuğun Özel Bölgelerini Bilmesi	82
Dokunsal Temas İçeren Cinsel İstismar	84
Uygun ve Uygun Olmayan Dokunmayı Ayırt Etme	85
İstismar Amaçlı İstekler	86
Bildirme	87
Annelerin Çocuklarını Cinsel İstismardan Korumak İçin Aldığı Tedbirler	88
İstismarcı Profili.....	90
Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algısı	92
Annelerin Çocuklarına Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Kazandırma Konusunda Öz Yeterlilikleri.....	93
Çocukların Cinsel İstismardan Korunma Eğitimi Almasına İlişkin Anne Görüşleri	94
Öneriler	96
KAYNAKLAR.....	98
EKLER	126
Ek 1. Katılımcı Bilgi Formu	127
Ek 2. Geliştirilen İlk Görüşme Formu	128
Ek 3. Yeniden Yapılandırılan Görüşme Formu	129
Ek 4. Çalışmaya Katılım Bildirimi	130

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Görüşme Bilgileri	41
Tablo 2. Annelerin Alt Gruplara Dağılımı	42
Tablo 3. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	43
Tablo 4. Temalar, Kategoriler Ve Kodlar	45
Tablo 5. Çocuğun Özel Bölgelerini Bilmesi Kategorisine Kodlar Ve Alt Kodlar	50
Tablo 6. Çocuğun Özel Bölgelerini Bilmesi Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı.....	50
Tablo 7. Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara (İstismarcının Çocuğa Dokunması) Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar	53
Tablo 8. Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara (İstismarcının Çocuğa Dokunması) Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisine Ait Sıklık Dağılımları.....	53
Tablo 9. Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara Karşı (İstismarcının Çocuğu Kendi Bedenine Dokundurması) Sergileyebileceği Beceriler Kategorisine Ait Kodlar ve Alt Kodlar	55
Tablo 10. Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara Karşı (İstismarcının Çocuğu Kendi Bedenine Dokundurması) Sergileyebileceği Beceriler Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı.....	56
Tablo 11. Çocuğun Uygun ve Uygun Olmayan Dokunmaları Ayırt Etmesi Kategorisine Ait Kodlar ve Alt Kodlar.....	58
Tablo 12. Çocuğun Uygun ve Uygun Olmayan Dokunmaları Ayırt Etmesi Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı	58
Tablo 13. Çocuğun İstismar Amaçlı İsteğe Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar.....	60
Tablo 14. Çocuğun İstismar Amaçlı İsteğe Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı	61
Tablo 15. Çocuğun Olası Bir Cinsel İstismar Olayını Güvendiği Bir Kişiyi Bildirme Becerisi Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar.....	62

Tablo 16. <i>Çocuğun Olası Bir Cinsel İstismar Olayını Güvendiği Bir Kişiye Bildirme Becerisi Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı</i>	63
Tablo 17. <i>Annelerin Çocuklarını Cinsel İstismardan Korumak İçin Aldığı Tedbirler Kategorisi Ait Kodlar Ve Alt Kodlar</i>	65
Tablo 18. <i>Annelerin Çocuklarını Cinsel İstismardan Korumak İçin Aldığı Tedbirler Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı</i>	65
Tablo 19. <i>Annelerin İstismarcı Profili Hakkındaki Bilgileri Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar</i>	69
Tablo 20. <i>Annelerin İstismarcı Profili Hakkındaki Bilgileri Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı</i>	69
Tablo 21. <i>Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algıları Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar</i>	72
Tablo 22. <i>Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algıları Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı</i>	72
Tablo 23. <i>Annelerin Çocuklarına Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Kazandırma Konusunda Öz Yeterliliklerine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar</i>	74
Tablo 24. <i>Annelerin Çocuklarına Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Kazandırma Konusunda Öz Yeterliliklerine Ait Sıklık Dağılımı</i>	74
Tablo 25. <i>Annelerin Çocukların CİK Eğitimi Almasına Yönelik Tutumları Kategorisine Ait Kodlar ve Alt Kodlar</i>	77
Tablo 26. <i>Annelerin Çocukların CİK Eğitimi Almasına Yönelik Tutumları Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı</i>	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1. Akış Şeması</i>	47
-----------------------------------	----

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

CİK	Cinsel İstismardan Korunma
ÇCİ	Çocuk Cinsel İstismarı
GE	Görme Yetersizliği Olan Erkek Çocuğa Sahip Anne
GK	Görme Yetersizliği Olan Kız Çocuğa Sahip Anne
NE	Normal Gelişim Gösteren Erkek Çocuğa Sahip Olan Anne
NK	Normal Gelişim Gösteren Kız Çocuğa Sahip Olan Anne
TCK	Türk Ceza Kanunu
ZE	Zihinsel Yetersizliği Olan Erkek Çocuğa Sahip Anne
ZK	Zihinsel Yetersizliği Olan Kız Çocuğa Sahip Anne

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumuna, çalışmanın önemine ve amacına, araştırma sorularına, sınırlılıklara, varsayımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Çocuklara yönelik istismar, evrensel bir toplum problemi olarak açıklanmaktadır (World Health Organization, 2003). Ülkemizde yasal açıdan ele alınan cinsel istismar, Türk Ceza Kanunu (TCK)'nın 103. maddesinde fiilin yasal anlam ve neticelerini algılamayacak olan çocuklara karşı sergilenen her türlü cinsel içerikli davranış olarak tanımlanmıştır (Çakmak & S. Çakmak, 2014, s.40). Cinsel istismar, uygun olmayan okşama, cinsel olarak dokunma- dokundurulma, cinsel birliktelik, tecavüz, ensest, oğlancılık, teşhircilik, çocuk pornografisi ve internet üzerinden sözlü veya görsel yolla taciz gibi sömürüleri içermektedir (Putnam, 2003; Wolak, Finkelhor, Mitchell & Ybarra, 2008). Diğer bir tanımda Çocuğun cinsel istismara uğramasının psikolojik olarak negatif etkilere neden olduğu, güven ortamını sarstığı, çocuğun duygusal sağlığını bozduğu ve diğer insanlarla iletişimini baltaladığı bilinmektedir (Çakmak & S. Çakmak, 2014, s.43).

Ülkemizde kız çocuklarının %25'i, erkek çocuklarının %16'sı cinsel istismara maruz kalmaktadır (Çakmak & S. Çakmak, 2014, s.42). Türkiye'de cinsel istismar nedeniyle hastaneye sevk edilen çocukların ortalama %5'i yetersizlikten etkilenmiş çocuklardan oluşmaktadır (Öztop & Özcan, 2010). İstismarcı kişiler yaygın olarak düşük özgüvenli, akran ilişkileri zayıf ve istismar vakasını bildirme noktasında sınırlı becerilere sahip olan çocukları kurban olarak seçmektedir (Conte, Wolf & Smith, 1989). Yetersizlik sahibi

çocuklar, istismarcıların cinsel saldırılarına maruz kalan toplumsal grupların başında gelmektedir (Apleton, Minchom, Ellis, Böll & Jones, 1994). Cinsel istismarda en korunmasız kesim şüphesiz yetersizlikten etkilenmiş çocuklardır. Yetersizlikten etkilenmiş olan bireyler, cinsel istismara uğrama noktasında normal gelişim gösteren akranlarına göre daha fazla risk altında bulunmakta ve daha yüksek oranda cinsel istismara maruz kalmaktadır (Casteel, Martin, Smith, Gurka & Kupper, 2008; Jones vd., 2012; Plummer & Findley, 2012). Yetersizlikten etkilenmiş çocuklar, yetersizliğin getirdiği kendine has karakteristik yapı dolayısıyla cinsel istismardan korunmada sınırlılıklar yaşamaktadır. Bu sınırlılıkları ortadan kaldırmak için çocuğun ve anne-babanın eğitilmesi gerekmektedir (Çakmak & S. Çakmak, 2014, s.45-46).

Anne-babalar, özellikle okul öncesi dönemde çocukların cinsel istismardan korunması konusunda son derece önemlidir. Bu dönemde çocukların cinsellikle ilişkili cinsiyet rolleri, özel vücut bölgeleri konusundaki algıları ve çocukların cinsel istismar öyküleri ile ilgili en önemli bilgi sağlayıcı kişilerin başında birincil bakım verenleri olarak anne-babalar gelmektedir. Anne-babalar, çocuklarının davranışlarını en çok ve sürekli gözlemleyen kişilerdir. Anne-baba, çocukları hakkında genelde diğer insanlardan çok daha fazla şey bilmektedirler. Bu nedenle çocuklarının eksikleri ve öğrenme ihtiyaçları açısından gerçekçi görüşlere sahiptirler (Heward, 2013, s.518-19). Ayrıca anne-babalar, çocukların cinsel istismardan korunmasında birinci derecede sorumlu kişilerdir (Briggs, 1988). Anne-babalara yeterli bilgi ve destek sağlandığında çocuklarını birçok riskten koruyabilirler. Özel eğitimde, tüm gelişim alanlarında anne-baba işbirliği ve anne-babalar ile eğitim planlanması süreçleri, özel eğitimin temel uygulama basamaklarından (Mamlin, 2012).

Cinsel istismarı önleme ve cinsel istismardan korunma (CİK) konusunda anne-baba eğitimi, özel gereksinimli bireylerin aile eğitimi alanlarından biridir (Anderson, Mangels, & Langsam, 2004; McMahon, 2000). Çocukların cinsel istismardan korunması için koruma programlarına anne-baba ve yetişkinlerin de aktif şekilde dahil olmaları giderek artan bir gereklilik olarak görülmektedir (Anderson vd., 2004; Resofsky, 2007). Çünkü anne-babalar özellikle okul öncesi dönemde çocukların cinsel istismardan korunması için en fazla sorumluluğa sahip toplum elemanıdır ve anne-babaların çocukları ile cinsel istismar konusunda bilgi alışverişi içinde olması, cinsel istismar riskini azaltmaktadır (Ramírez, Pinzón-Rondón & Botero, 2011). Çocukların cinsel istismardan korunması sürecine anne babanın katılımı, sürecin başarı ile sonuçlanması açısından son derece

hayatidir (Finkelhor& Dziuba-Leatherman, 1995; MacIntyre & Carr, 1999). Bu nedenle çocukların cinsel istismardan korunmasına yönelik programlar anne-babalara odaklanmıştır (Topping & Barron, 2009). Çocuğun cinsel istismardan korunmasında anne-babanın önemli bir yer tutmasının sebepleri arasında istismarın çok erken yaşlarda başlayabilmesi, anne-babaların kendi çocuklarıyla etkili iletişim kurabilmeleri, çocukların anne-babalarına daha çok güvenmeleri, anne-babaların çocuklarının evrensel bilgileri hakkında görüşe sahip olmaları bulunmaktadır (Finkelhor, 1984). Sonuç olarak anne-babalar, cinsel istismar konusunda çalışmaların odağıdır (Hazzard, Webb, Kleemeier, Angert, & Pohl, 1991).

Çocuk cinsel istismarı konusunda çocuklardan sonra üzerine en fazla çalışma yapılan kişilerin anne-babalar olduğu görülmektedir. Örneğin, anne-baba rollerini sergileme noktasındaki yetenek (1993), anne-baba karakteristiği, aile içi çatışma, aile yapısı ve aile ilişkileri ile çocuk cinsel istismarı arasında bir bağ olup olmadığını araştıran çalışmalar bulunmaktadır (Finkelhor, 1993, 1994). Başka çalışmalarda çocukların cinsel istismardan korunmasına yönelik koruma programlarına anne-baba katılımının önemini incelenmiştir (Repucci, Jones & Cook, 1994; Wurtele & Kenny, 2010). Jin ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada öğretmen ve anne baba tarafından verilen cinsel istismardan korunma eğitiminin öğrencilerin bilgi kazanımları üzerindeki etkisi karşılaştırmıştır (Jin, Chen, Jiang & Yu, 2017). Çocuk cinsel istismarının anne-baba- çocuk etkileşiminden yola çıkarak öngörülmesini amaçlayan Ramirez ve arkadaşları çarpıcı sonuçlara ulaşmıştır (Ramirez vd., 2011). Bir başka çalışmada anne-baba ve çocuğun cinsel istismar konusunda etkileşimini artırmada video kullanımının etkililiği değerlendirilmiştir (Burgess & Wurtele, 1998). Okul öncesi çocuklar ve anne-babalarına yönelik CİK eğitiminin psiko eğitsel grup yöntemiyle sunulmasının etkililiği Kenny (2009) tarafından ele alınmıştır. Anne-babaların çocuk cinsel istismarı koruma programlarına yönelik reaksiyonlarını değerlendiren (Pohl & Hazzard, 1990) ve anne-babaların çocuklarına yönelik cinsel istismar riskini yönetme şekillerini inceleyen (Babatsikos & Miles, 2015) çalışmalar da anne-babaların çocukların cinsel istismardan korunması konusunda önemli bir yeri olduğunu gözler önüne sermektedir. Ek olarak Onoyase (2016), anne-babaların cinsel istismar nedenlerine ilişkin algıları üzerine cinsiyet, aile tipi ve yaş gibi değişkenlerin etkilerini incelemiştir. Chen ve Chen (2005) ise anne-babaların cinsel istismar hakkındaki bilgisinden, tutumundan ve çocuğunu cinsel istismardan korumak amacıyla benimsediği uygulamalardan yola çıkarak

farkındalıklarını araştırmıştır. Bir diğer çalışmada grup konsültasyonunun anne-babaların çocuk cinsel istismarı hakkında özyeterlik, bilgi, tutum ve iletişim şekilleri üzerine etkililiği incelenmiştir (Navaei, Akbari-Kamrani, Esmaelzadeh-Saeieh, Farid & Tehranizadeh, 2018). Anne-babaların cinsel istismara ilişkin bilgi, tutum ve uygulamaları üzerine yapılmış nicel çalışmalar da oldukça fazladır (Bakarman & Eljaaly, 2017; Chen, Dunne & Han, 2007; Elrod & Rubin, 1993; Finkelhor, 1984; Ige & Fawole, 2011; Mlekwa, Nyanhamga, Chalya & Urassa, 2016; Tang & Yan, 2004; Wurtele, Kvaternick & Corrina, 1992; Wurtele, Moreno & Kenny, 2008).

Diğer yandan yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismardan korunması da çalışmalara konu olmuş fakat anne-babalar, çocukların cinsel istismardan korunmasında son derece önemli bir role sahip olmasına rağmen bu çalışmalarda gerektiği kadar yer bulmamıştır. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde bu durum daha net şekilde görülmektedir. Örneğin; Fallon ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismardan korunması ve istismara uğrayanların tedavisi sürecinde bir takım modelinin nasıl olması gerektiğini ele almıştır (Fallon, Eifler & Niffenegger, 2002). Bir diğer çalışmada beden bölümlerini tanıma, uygun ve uygun olmayan durumları ayırt etme, reddetme ve bildirme becerilerini yetersizlikten etkilenmiş çocuklara kazandırmayı içeren CİK programının etkililiği incelenmiştir (Kim, 2016). Bowman ve diğerleri, yetersizlikten etkilenmiş çocuklara hizmet sağlayan kişilere yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismardan korunması üzerine verilen eğitimin tutum ve bilgilerin üzerine etkisini araştırmıştır (Bowman, Scotti & Morris, 2010). Başka bir çalışmada yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismardan korunması ve cinsellikle ilgili çocuğa bakım veren kişilerin görüşleri ele alınmıştır (Eastgate, Scheermeyer, van Driel & Lennox, 2012). Yetersizlikten etkilenmiş çocuklara CİK becerilerinin davranışsal beceri öğretimi ile gerçekleştirilmesinin etkililiği Lee ve Tang tarafından incelenmiştir (Lee & Tang, 1998). Khemka ve arkadaşları ise karar alma süreci ile ilgili yapılan eğitimin yetersizlikten etkilenmiş kişilerin cinsel istismardan korunmasında etkililiği değerlendirilmiştir (Khemka, Hickson & Reynolds, 2005). O'day (1983) yaptığı çalışma ile işitme, görme, zihinsel ve bedensel yetersizliğe sahip çocukların cinsel istismardan korunması için CİK programının müfredatını oluşturmuştur. Chodan ve diğerleri tarafından yapılan çalışmada cinsel istismardan koruma programının yetersizlikten etkilenmiş çocuklar üzerine etkisi incelenmiştir (Chodan, Häßler & Reis,

2017). Egemo-Helm ve arkadaşları yaptıkları çalışmada davranışsal eğitim ile İn-Situ eğitimin birlikte kullanımının CİK becerileri üzerine etkiliğini değerlendirmiştir (Egemo-Helm vd., 2007). Bir diğerk çalışmada, eğitim sonrasında edindiğı CİK becerilerini genellemede zorluk yaşıyan yetersizlikten etkilenmiş bireylerde İn-Situ eğitiminin genelleme becerileri üzerine etkisi ele alınmıştır (Miltenberger vd., 1999). Görüldüğü gibi yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismardan korunmasında anne-babalara yönelik çalışma konusunda alanyazında bir sınırlılık mevcuttur.

Çocukların cinsel istismardan korunması konusunda anne-babalarla yapılan nitel çalışmaları ele aldığımızda karşımıza az sayıda çalışma çıkmaktadır. Normal gelişim gösteren çocukların anne-babaları ile yapılan nitel çalışmalara ulaşmak için yapılan literatür taraması sonucunda ilk çalışmanın Mathoma ve arkadaşları tarafından yapıldığı belirlenmiştir (Mathoma, Maripe-Perera, Khumalo, Mbayi & Seloilwe, 2006). Diğerk çalışmalar da cinsel istismara ilişkin anne-baba görüşlerini derinlemesine bir bakış açısıyla incelemiştir (Rudolp & Zimmer-Gembeck, 2018; Walsh & Brandon, 2012).

Çocukların cinsel istismarını ele alan ulusal yayınları incelediğimizde çalışmaların genelde klinik psikoloji (Gencer, Özbek, Özyurt & Kavurma, 2016; Yektaş, Tufan, Büken, Çetin & Yazıcı, 2018), tıp (Ceylan vd., 2009) adli tıp (Demirci, Özmen, Öztıp, Özdemir & Uytun, 2014; Isır, Büyükçelik, Özdil & Coşkun, 2009), hukuk (Özkara, Kavaklı, Can, Tepe & Özbek, 2011) ve sosyoloji (Dönmez vd., 2014; Şimşek, Uysal, Bez& Gençdoğan, 2014) alanlarında yapıldığı görölmektedir.

Ülkemizde çocukların cinsel istismardan korunması ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Çeçen (2007) tarafından yapılan çalışmada çocuk cinsel istismarına yönelik genel bilgiler paylaşılmış ve ülkemizde bir an önce sistematik bir CİK programının planlanması gerektiğı vurgulanmıştır. Normal gelişim gösteren çocukların cinsel istismardan korunmasını konu alan bilimsel çalışmaları aktarmak alanyazındaki sınırlılığı göstermesi açısından önemlidir. Ziyalar (1998) çocukların cinsel istismardan korunması için Evet-Hayır Duyguları adını taşıyan bir program oluşturmuştur. Mika ile Kendimi Koruyorum adlı program (Yılmaz Irmak, Kızıltepe, Aksel, Güngör & Eslek, 2018) ve ilköğretim birinci kademe öğrencileri için geliştirilen psiko eğitim programı (Eroğul, Kaf-Hasırcı, 2013) yine çocukların cinsel istismardan korunmasını amaçlayan çalışmalardandır. Orak (2015) da çalışmasında koruyucu temelli psikososyal girişimlerin anne ve çocuğa uygulanması ile çocukların cinsel istismardan korunmasına ilişkin bilgilerine etkisini

incelemiştir. Bir diğer tez çalışmasında çocuklara yönelik cinsel istismarın önlenmesi amacıyla geliştirilen programın katılımcı çocukların cinsel istismara ilişkin farkındalık düzeyi üzerindeki etkisi araştırılmıştır (Özdemir, 2018). Kırca (2006) ise anne babaların cinsel istismardan koruma programlarına ilişkin tutumlarını değerlendirmiştir. Son olarak Özer (2014) anne-babaların çocuk cinsel istismarına dair farkındalıkları, endişeleri ve çocuklarını cinsel istismardan korumak için aldıkları tedbirleri incelemiştir.

Yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismardan korunmasını konu alan bilimsel çalışmalarında sayıca sınırlı olduğu bilinmektedir. Uçar (2014) tarafından bilişsel süreç yaklaşımının CİK becerilerini kazandırma üzerine etkiliği incelenmiştir. Bir diğer çalışmada otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara CİK becerilerinin öğretiminde sosyal öykülerin etkililiği değerlendirilmiştir (Süzer, 2015). Arat-Odacı (2018) tarafından yapılan çalışmada yetersizlikten etkilenmiş çocuklara video model olma yöntemiyle CİK becerilerini kazandırma amaçlanmıştır. Küçük (2012) yetersizlikten etkilenmiş çocukların ve anne-babalarının cinsel istismardan korunmaya hakkında farkındalıklarını artırma hedefiyle bir çalışma yürütmüştür. Atbaşı (2016) yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anne-babaların, çocukların cinsel istismardan korunması ile ilgili bilgilerini nitel bir yöntem üzerinden incelenmiştir.

Görüldüğü gibi ülkemizde hem yetersizlikten etkilenmiş hem de normal gelişim gösteren çocukların cinsel istismardan korunması oldukça sınırlı sayıda çalışmaya konu olmuştur. Çocukların cinsel istismardan korunması ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde anne-babanın süreç içerisindeki önemine rağmen yeterince ele alınmadığı görülmüştür.

Cinsel istismara uğrama riski normal gelişim gösteren akranlarına göre çok daha fazla olduğu birçok çalışma (Spencer vd., 2005; Sullivan & Knutson, 2000) tarafından ortaya konan yetersizlikten etkilenmiş çocukların anne babalarıyla yapılan çalışma sayısının oldukça az olduğu açık şekilde görülmektedir. Bu dezavantajlı durum, yetersizlikten etkilenmiş bireylerin cinsel istismarı önleme eğitimlerinin planlanmasında anne-baba eğitimine ilişkin yeni hedef alanlarının esnek ve çeşitli bir biçimde oluşturulmasını sınırlandırmaktadır.

Anne-babaların, çocuklarının cinsel istismardan korunmaları hakkında bir farkındalık sahibi olması önemlidir. Çünkü anne-baba; okul öncesi dönemde çocuğun bakımını üstlenen, eğitim ihtiyaçlarını doğrudan gözlemleyen ve çocuğa ilk eğitim veren kişidir.

Dolayısıyla okul öncesi dönemde çocuğun cinsel istismardan korunması için en fazla sorumluluğa sahip olan kişiler de anne babalardır. Anne-babanın çocuğunu cinsel istismardan korumak için öncelikle kendisinin bir farkındalığa sahip olması gerekir. Anne-babalar açısından farkındalığın temelini, cinsel istismar riskinin ciddiyetini kavramak ve cinsel istismar riski altında bulunan çocuğun istismardan korunması üzerine bilgi sahibi olmak oluşturur. Zira anne-babaların çocuk cinsel istismarını algılama şekilleri çocuklarını nasıl eğittikleri ve koruduklarını etkileyebilmektedir. Anne-babanın çocuk cinsel istismarı konusunu doğru şekilde kavraması ve çocuğuyla bu konu üzerine kurduğu iletişim çocuğun CİK bilgisini ve becerilerini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Deblinger, Thakkar- Kolar, Berry & Schroeder, 2010; Wurtele vd., 2008). Anne-babalar bu farkındalık sayesinde erken dönemde çocuğunun cinsel istismardan korunması için adımlar atmaktadır. Çocukların cinsel istismardan korunması sürecinde en önemli ve en çok sorumluluk sahibi olan anne-babaların görüşleri bu açıdan değerlidir. Etkili bir koruma programının geliştirilmesi ve çocukların cinsel istismardan korunması için anne-babaların konu hakkında bilgi, tutum ve çocuklarına yönelik cinsel istismar riskine karşı uygulamalarını bilmek önem arz etmektedir (Babatsikos, 2010). Bu araştırmanın amacı da yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocukların cinsel istismardan korunmaları hakkında anne-baba görüşlerinin incelenmesidir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocukların cinsel istismardan korunmaları hakkında anne görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1- Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin, çocuklarının CİK becerilerine ilişkin görüşleri arasında farklılaşma bulunmakta mıdır?
- 2- Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin, çocuklarını cinsel istismardan korumak için aldıkları önlemlere ilişkin görüşleri arasında fark bulunmakta mıdır?
- 3- Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin, istismarcı profiline ilişkin görüşleri arasında fark bulunmakta mıdır?

- 4- Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin, çocuklarına yönelik cinsel istismar riskiyle ilgili görüşleri arasında fark bulunmakta mıdır?
- 5- Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin, çocuklarına CİK becerileri kazandırma konusunda özyeterliliklerine ilişkin görüşleri arasında fark bulunmakta mıdır?
- 6- Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin, çocuklarının CİK eğitimi almasına ilişkin görüşleri arasında fark bulunmakta mıdır?

Sayıtlar

- 1- Katılımcıların tüm sorulara samimiyet ve içtenlikte cevap verdikleri varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

- 1- Araştırma katılımcıları Ankara'nın Yenimahalle ve Çubuk ilçeleri ile sınırlıdır.
- 2- Katılımcı sayısı 34 anneyle sınırlıdır.
- 3- Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocukların tamamı okul öncesi dönemdedir.
- 4- Yetersizlikten etkilenmiş çocuk grubunu zihinsel yetersizliğe ve görme yetersizliğine sahip çocuklar oluşturmaktadır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde cinsel istismarın tarihçesi, tanımı, yaygınlığı, cinsel istismar için risk faktörleri, istismarcı kişinin karakteristik özellikleri, cinsel istismardan korunma, yetersizlikten etkilenmiş bireylerin cinsel istismarı ve son olarak anne babaların cinsel istismar konusundaki yeri ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

Cinsel İstismar Tarihçesi

Toplumların cinsel istismara bakışlarının ve tanımlarının zaman içinde değiştiği bilinmektedir. Yetişkinlerin bir çocukla cinsel ilişkiye girmesi her zaman istismar ve yasa dışı olarak görülmemiştir (Kinnear, 2007, s.1). Tarihsel olarak istismar ve ihmalin başlangıcı çocukların bir eşya olarak görülmesidir. Hart, diğer araştırmacıların yaptığı çalışmalara işaret ederek; ilk çağlarda anne-babaların, çocuklarını büyütürken onların üzerinde terk etme, istismar etme ve satma gibi sorgulanamaz bir otonomi sahibi olduklarını ifade etmektedir (Hart, 1991). Armstrong (2000, s.29) da bu dönemlerde babaların çocuklar üzerinde mutlak bir güç sahibi olduğunu ve babanın çocuğu takas edebileceğini, satabileceğini, işkence edebileceğini, dövebileceğini, aç bırakabileceğini ve tecavüz edebileceğini söylemektedir. Bu duruma paralel olarak insanlık tarihinin geçmiş yıllarında, kadınların öncelikle babasının sonra da eşinin bir “malı” olduğu ve hiçbir hakka sahip olmadığı saptanmıştır (Kinnear, 2007, s.1)

Talmud yasalarına göre üç yaşından önce nikâh ve evlilik gerçekleşemez. Musevi filozof ve Talmud âlimi Maimonides (Musa İbn Meymun) üç yaş öncesindeki tecavüz vakasının bir öneminin olmadığını çünkü bu yaşlarda bekâretin kendini yenileyebildiğini ifade

etmiştir. Hristiyanlıkta ise yedi yaş altındaki çocuklarla cinsel ilişki yok hükmündedir yani önem arz etmemektedir. 16. Yüzyılda hukukçuların on iki yaşındaki bir çocuğun evlenmesinin yasal olduğuna karar verdiği bilinmektedir. Bu konudaki düşünceler, ilk Hristiyanlık tarihinde görülen cinsel istismarın kabul edilebilirliğinden cinsel istismarın reddi ve çocukluk fantezisi olarak yeniden yorumlanmasına kadar değişiklik göstermiştir. (Armstrong, 2000, s.29).

Geçmişte çocukların insan hakları açısından bir yer edinemediği ifade edilmektedir. Çocukların kendi yaşamlarını kontrol edemeyeceği düşüncesi ile kendi kararını alma hakkına sahip olamayacakları benimsenmiştir. Bu kâbul ilerleyen süreçlerde toplumlarda problem oluşturmuş ve neticesinde çocuk hakları konusunda bir akım başlamıştır. Akımla birlikte ilk ciddi adım Milletler Cemiyeti tarafından Cenevre Çocuk Hakları Sözleşmesi ile atılmıştır. Bu sözleşmeyi 1959 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi takip etmiştir. 12 maddeden oluşan bildiri çocukların her türlü ihmal, sömürü ve zalimlikten korunması ve ticari bir değer atfedilmemesi ilkeleri bulunmaktadır (Savaşçı, 2012, s.40).

Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nin varlığına rağmen çocukların Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında yeterince korunamadığı ifade edilmektedir (Erbay, 2013, s.27). Bildirilerin uluslararası hukukta bir bağlayıcılığının olmadığı bilinmektedir. Bu nedenle çocuk haklarının taraf devletleri bağlaması konusunda bir gereklilik ortaya çıkmıştır (Demiral, 2018, s.124). Ortaya çıkan gereklilik sonucunda 1990 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi kâbul edilmiştir (Ayrıl, 2010, s.42). Bu sözleşme çocuk hakları konusunda evrensel bir belirleyicilik taşımaktadır ve hukuki açıdan ilk uluslararası sözleşme olarak karşımıza çıkmaktadır (Savaşçı, 2012, s.41).

Çocuk cinsel istismarı (ÇCİ) hukuki düzenlemelerin öncesinde, 19. Yüzyılda Freud ve Fransız hekim Ambroise Tardien tarafından bilimsel olarak ortaya konsa da ya toplum tarafından tepki görmüş ya da yeterince dikkat çekmemiştir (Conte, 1994, s.224; Page, 2004). Sonraki yüzyılda Kempe'nin 1962 yılında "dövülmüş bebek sendromu" kavramını ortaya atması ÇCİ konusunun göz önüne çıkması açısından son derece önem arz etmektedir (Polat, 2007, s.333-337; Search, 1993, s.33). Ülkemizde ve dünyada konunun ehemmiyeti ve hassasiyeti ancak son yüzyılda hatta son dönemde idrak edilmiştir (Özer, 2014, s.5).

Toplumun ciddi şekilde ÇCİ'ye yönelmesi bilimsel araştırmaların artmasına sebep olmuştur. İlk dönemde cinsel istismara yönelik yapılan bilimsel çalışmaların genellikle

yaygınlık çalışmaları olduğu görülmektedir. Buna rağmen 1970’li yılların sonlarında dahi toplumların cinsel istismarın yaygınlığı konusunda gerçekçi bir bilgiye sahip olmadığı ifade edilmektedir (Plummer, 1999). Finkelhor (1979) ve Russell (1981) tarafından yapılan cinsel istismarın boyutuna ve istismarın kurban üzerindeki etkilerine yönelik yapılan çalışmalar (Borges, Groth, Holmstrom & Sgroi, 1978; U.S. Department of Health and Human Services, 1980) hem toplumu hem de hükümetleri çocukları cinsel istismardan koruma çabasına girmeye teşvik etmiştir (Plummer, 1999). Böylece çocuk cinsel istismarı üzerine yapılan görülme sıklığı çalışmalarını cinsel istismardan korunma, epidemiyoloji gibi konular takip etmiştir.

Cinsel İstismar Tanımı

İstismar, kişinin iyi niyetini kötü amaçlar için kullanma ve sömürme anlamı taşımaktadır (Türk Dil Kurumu, 2017). İstismar kavramı fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, ihmalkâr davranışlar, ticari ya da diğer türlü faydalanmalar gibi alt başlıklara ayrılmaktadır (WHO, 1999). Cinsel istismar özellikle son yıllarda görülen vaka sayısındaki artış nedeniyle karşımıza sıkça çıkmaktadır. Bu kavram psikoloji, sosyoloji, eğitim bilimleri, hukuk ve tıp gibi alanlarda tanımlanmakta ve birçok farklı açıdan ele alınmaktadır. Cinsel istismar kız ya da erkek çocuğun tam olarak anlayamadığı, gelişimsel açıdan hazır olmadığı ve cinsel etkileşime rıza göstermesinin mümkün olmadığı; toplum ve yasalar tarafından yasaklanan bir cinsel aktivite içinde bulunması olarak tanımlanmaktadır. Bu aktivite, çocuk ve yetişkin arasında ya da çocuk ile yaş ve gelişim açısından sorumluluk, güven veya güç ilişkisi içinde olan bir başka çocuğun tatmin olması amacını taşımaktadır (WHO, 1999). Cinsel istismar; istismarcının güç kullanmasıyla, tehdit etmesiyle ve istismar mağduru çocuğun izin verecek durumda olmaması durumundan yararlanılmasıyla ortaya çıkan cinsel aktivedir (American Psychology Association, 2017). Psikososyal açıdan gelişimini tamamlamamış çocuğa bir yetişkin ya da fiziksel olarak daha büyük başka bir çocuk tarafından cinsel açıdan uyarılma amacı taşıyan her türlü davranış cinsel istismar olarak ifade edilmektedir (Akduman, Akduman & Korkusuz, 2005). Putnam (2003) daha net çizgileri olan bir cinsel istismar tanımı yaparak cinsel istismarı dokunma içeren ve içermeyen istismar olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır. Cinsel istismar, çocuğa ya da çocuk tarafından oral-genital, genital veya anal temasların tüm çeşitlerini içerebilmekle beraber röntgencilik ve teşhircilik gibi dokunsal temasın bulunmadığı cinsel

aktiviteler şeklinde de olabilmektedir. Ayrıca cinsel istismar, okşama ve teşhircilikten pornografik ürünler üretmek amacıyla ticari sömürü ve tecavüze kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (Roth, 1978). Child Welfare Information Gateway (CWIG) ise cinsel istismar tanımına; anne-baba ya da bakıcı tarafından çocuğun genital bölgesini okşanması, penetrasyon, ensest, tecavüz, oğlancılık, ahlaksız davranışlar ve fuhuş ya da pornografik ürünlerin oluşturulmasıyla elde edilen faydaları da dâhil etmektedir (CWIG, 2017).

İstismar, şu üç durumdan birinde gerçekleştiğinde cinsel istismar olarak tanımlanabilir;

1. İstismar eden ve edilen arasındaki önemli derecede olgunluk ve yaş farkı.
2. İstismarcının bir otorite olarak istismar edilenden daha üst konumda bulunması ya da çocuğa bakım veren bir pozisyonda bulunması.
3. İstismarcının çocuğu hile ile kandırması veya şiddet uygulaması.

Söz konusu bu durumlara rağmen örneğin yaş farkının kaç olması gerektiği gibi cinsel istismarın net olarak belirlenmiş çizgileri bulunmamaktadır. Bireysel ve toplumsal farklılıklar bu tanımların kapsayıcılığını etkilemektedir. Fakat genel kabul gören tanımlarda yetişkin ve bebekler arasındaki cinsel etkileşim, anne-baba ve çocukları arasındaki cinsel etkileşim ve çocuğa şiddet uygulayarak cinsel davranışlarda bulunma gibi durumlar mevcuttur (Finkelhor, 1984. s.101).

Yetişkinlerin veya gençlerin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çocuklara yönelik sergilediği her davranış cinsel istismar kapsamına girmektedir. Çocuğun kendi ailesi içinden gelen bir birey tarafından cinsel tacize maruz bırakılması ensest olarak tanımlanırken aile dışındaki kişiler tarafından yapılan cinsel istismar pedofili olarak adlandırılmaktadır (Öztürk, 2009). Bir diğer tanımda ise bir yetişkinin veya yaşça büyük bir insanın, kendisini tatmin etmek ya da çocuğu cinsel açıdan uyarmak amacıyla yapılan her türlü hareket cinsel istismar olarak kabul edilmektedir (Engel, 1991, s.15). Jarvis, Copeland ve Walton, cinsel istismarı cinsel temas için uygulanan baskı veya bir kişinin çocuğa cinsellik içeren dokunuşlarda bulunmasıyla yaşanan istenmeyen deneyimler olarak ifade etmektedir (Jarvis, Copeland & Walton, 1998). Unicef ise cinsel istismarı, gerçek bir cinsel saldırı veya cinsel içerikli fiziksel saldırı tehdidinin olduğu, güç kullanarak ya da zorla yapılan uygunsuz dokunmaları da içeren bir cinsel ihlal olarak tanımlamaktadır (Unicef, 2017).

Birçok cinsel istismar tanımının yanı sıra bazı çalışmalarda cinsel istismar içeren davranışların listesi oluşturulmuştur. Bu listelerde teşhircilik, çıplaklık, soyunma, yetişkinlerin cinsel ihtiyaçlarını karşılayan ev dışı özel kuralları ihlal eden cinsel aktiviteler, genital bölgeye yönelik hareketler, röntgencilik ya da çocuğun banyoda, yıkanırken ya da çıplakken dikizlenmesi, uzun ve samimi öpücükler, çocuğun genital bölgelerine elleme veya istismarcının çocuğa kendi genital bölgelerini elletmesi, cinsellik niyetiyle çocuğun poposuna, başına veya diğer organlarına sürünme, mastürbasyon, vajinal ve anal kontak gibi davranışların cinsel istismar içerdiği açıklanmaktadır (Engel, 1991; Schultz, 1990). Buna ilaveten Engel, daha dolaylı ve gizli olan cinsel yollu bakışlar, davetkâr mesajların gönderilmesi gibi davranışları da cinsel istismar kategorisine dâhil etmektedir (Engel, 1991).

Bazı durumlarda cinsel istismar ile cinsel oyun birbirine karıştırılmaktadır. Bu ayrım, oyuna katılan çocuklar arasındaki gelişimsel açıdan birbirlerine yakınlıkları ve davranışların doğasındaki zorlayıcılık değişkenlerini göz önünde bulundurarak fark edilebilmektedir (Yates, 1991). Aynı gelişim dönemindeki iki küçük çocuğun birbirlerinin genital bölgelerine dokunmaları veya bakmaları normal olarak kabul edilmektedir. Fakat altı yaşındaki bir çocuğun üç yaşındaki diğer bir çocuğa anal ilişkiye zorlaması anormal olarak görülmekte ve yasal açıdan bir suç teşkil etmese de çocuk koruma programının devreye girmesi gerekmektedir. Çocuk ya da ergenin bu tür uygun olmayan cinsel davranışları, muhtemel bir cinsel istismar kurbanı olduğunun yansıması olabilmektedir (Kairys vd., 1999).

Cinsel istismar kavramı yasal açıdan ele alındığında, Türk Ceza Kanunu'nun çocuk cinsel istismarını hukuksal anlam ve neticelerini kavrayamayacak kadar gelişmemiş olan çocuklara yönelik tüm cinsel içerikli davranışlar ve şiddet, tehdit, kandırma veya iradeyi etkileyen başka bir araçla gerçekleşen cinsel içerikli davranışlar cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır (TCK, 2004). Amerika'da ise çocukların istismardan korunması için oluşturulan The Child Abuse Prevention and Treatment Act (CAPTA) adlı yasal düzenleme, çocuklara yönelik tecavüz, aile içinden ya da bakım veren kişi tarafından gerçekleştirilen cinsel girişimler, 18 yaş altındaki ergenlerle yaşanan cinsel birliktelik, taciz, fuhuş, ensest ve diğer istismar biçimlerini çocuk cinsel istismarı olarak tanımlamıştır (CAPTA, 2015).

Bahsedilen tanımlardan yola çıkarak cinsel istismar kavramının genel geçer bir tanımının olmadığı göze çarpmaktadır. Alanyazındaki tanımlarda istismara uğrayan çocuğun yaşı, istismar edilme şekli ve istismarcıyla arasındaki yaş farkı gibi değişkenler öne çıkarılmaktadır. Bu gibi tanımlar cinsel istismar vakalarının çoğunu karşılıyor olsa da hassas ve net sınırlarının çizilmesi son derece zordur. Oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan cinsel istismar vakaları, mağdur açısından telafisi güç olumsuz etkiler bırakmaktadır.

Cinsel İstismar Yaygınlığı

Çocuk cinsel istismarının görülme sıklığı üzerine yapılan çalışmalar arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Toplumdaki yaygınlık konusunda yapılan çeşitli araştırmacıların farklı sonuçlara ulaşmasının en önemli nedenleri cinsel istismarın tanımlanmasındaki farklılıklar, örneklem gruplarındaki değişkenlik ve bölgesel özelliklerin farklılığı olarak gösterilmektedir (Topçu, 2009, s.27). Gilbert ve arkadaşları da ÇCİ sıklığının belirlenmesinin önemli metodolojik farklardan dolayı zor olduğunu ifade etmektedir (Gilbert vd., 2009). ÇCİ sıklığı üzerine elde edilen veriler zamanla değişmiştir. Bu değişimlerin de temelinde metodolojik farklılıklar olduğu görülmektedir. 1992-2000 yılları arasında %40 oranında azalma gösteren ÇCİ sıklığı, bahsedilen değişime bir örnek olarak gösterilebilir. Ciddi oranda bir azalmanın olduğu ÇCİ yaygınlığına Finkelhor ve Jones altı maddeyle açıklık getirmektedir;

- 1- Çocuk koruma servislerinin istismarı tanılama konusunda daha sert standartlar benimsemesi.
- 2- Çocuğa yönelik cinsel istismarın temel bakım veren kişi tarafından işlenmiş olmasının ÇCİ kategorisine girmemesi.
- 3- Veri toplama ve sınıflama metotlarındaki değişimler.
- 4- Uzmanların medyada negatif bir ün kazanmamak için bu durumu gerekli mercilere bildirmemesi.
- 5- 1980'lerde ÇCİ'ye odaklanmanın sonucunda daha önceden istismara uğramış yetişkin ve büyük çocukların bildirimde bulunmaya başlaması ve böylece yaygınlığın dönemsel olarak yükselmesi.
- 6- ÇCİ'nin yaygınlık açısından gerçekten azalabilme ihtimali (Finkelhor & Jones, 2004).

Yapılan başka bir çalışmada ise tam aksine doksanlı yıllardan bu yana ÇCI'nin yaygınlık açısından azalmadığı ifade edilmektedir (Pereda, Guiler, Forns & Gómez-Benito, 2009).

ÇCI'nin yaygınlığı ile ilgili tahminlerin iki çeşidi bulunmaktadır. Cinsel istismar oranı (incidence) bir yıl içerisinde meydana gelen yeni olayları kapsarken istismar yaygınlığı, (prevalence) çocukluk döneminde istismara uğrayan çocuklara yönelik tahminleri temsil etmektedir (Fallon vd., 2010). Cinsel istismar oranı, ÇCI sayısını olduğundan daha az gösterebilmektedir (Leventhal, 1998). Çünkü istismar olaylarının sadece küçük bir bölümü ilgili yerlere veya yetkililere bildirilmektedir (Goldman & Padayachi, 2000).

Teshircilik ve dokunma süreçlerini içeren geniş kapsamlı bir cinsel istismar tanımının erkeklerde %30, kadınlarda %60 civarında bir oran ortaya çıkardığını, buna karşılık tekrarlayan penetrasyona odaklanan dar bir cinsel istismar tanımının erkeklerde %2, kadınlarda %4 oranında bir sonuç verdiği görülmektedir (Carr, 1999, s.797). Toplumda bulunan istismar edilmiş çocukların sayısına ilişkin tartışmalar sürerken üzerinde mutabık kalınmış tek gerçeğin ÇCI'nin çok büyük bir kısmının bilinmediğidir. Bu sorunun, çocuk servislerine ve polisler tarafından kişilerin kendi doldurdukları anketlerden ya da bildirimlerden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Çoğu istismar ve ihmal olayı hiç bildirilmemekte veya kabul edilmemektedir (MacMillan, Jamieson, & Walsh, 2003)

ÇCI'nin gerçek boyutunu tam olarak saptayamadığımız ifade edilmektedir. Yaklaşık olarak her dört çocuktan bir tanesi cinsel istismara maruz kalmaktadır. Bunun yanı sıra meydana gelen vakaların sadece onda biri açığa çıkmaktadır. Örneğin Runyan ve arkadaşlarının anne-babalarla yaptığı görüşme sonucunda çocuklarının cinsel istismara uğrama yaygınlığı %0.1 olarak saptanırken, aynı anne-babaların çocuklarıyla yapılan görüşme sonucunda bu oran %9,1 olarak belirlenmiştir (Runyan, Wattam, Ikeda, Hassan & Ramiro, 2002). UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) tarafından yapılan bir araştırmada kız çocuklarının yaklaşık yarısının ilk cinsel deneyimini zorla yaşadığı saptanmıştır. Cinsel istismar mağdurlarının %71'ini kızlar, %29'unu ise erkekler oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun yürüttüğü bir çalışmada 2015 verilerine göre yaklaşık 12 bin çocuğun cinsel istismar mağduru olduğu ifade edilmiştir. Yıllık cinsel istismara uğrayan çocuk sayısının ortalaması ise 8 bin olarak belirlenmiştir. Elde edilen bir diğer veride ise ülkemizdeki kadınların %9'unun 15 yaşından önce cinsel istismara uğradığı belirtilmektedir (Saner, 2016).

Bu konuda cinsel istismarın gizli kalmasından dolayı güvenilir veriler elde etmenin ciddi anlamda zor olduğu bilinmektedir (Carr, 1999, s.797). Finkelhor (1994) tarafından yapılan çalışmada ÇCI yaygınlığı kadınlarda %19,2 erkeklerde ise %9 olduğu ifade edilmektedir.

ÇCI konusunda meta analiz çalışmaları üzerinden bilimsel bir fikir birliğine ulaşmaya çalışmak daha iyi bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır (Finkelhor, Shattuck, Turner & Hamby, 2014). Yapılan meta analiz çalışmasında 1980 ve 2008 yılları arasındaki 217 çalışma incelenmiş ve ortalama cinsel istismar yaygınlığı %12,7 oranında saptanmıştır (Stoltenborgh, Van Ijzendoorn, Euser & Bakermans-Kranenburg, 2011). Bir diğer meta analiz çalışmasına ise farklı ülkelerden 65 makale dâhil edilmiş ve istismar yaygınlığına dair veriler elde edilmiştir. Bu verilere göre erkek çocuklarında cinsel istismara uğrama yaygınlığı %7,9, kız çocuklarında ise %19,7 olarak belirlenmiştir (Pered, Guilera, Forns & Benito, 2009). Bir diğer çalışmada ise yaygınlık kadınlar ve erkekler için sırasıyla %20 ve %7 olarak belirlenmiştir (Bolen & Scannapieco, 1999)

Andrew's ve arkadaşları yaptıkları gözden geçirme çalışması ile çalışmalar arasındaki ciddi rakamsal farkları ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ÇCI'ye uğramış kadın oranının %8 ile %68, erkeklerde %3,8 ile %35 arasında değiştiğinden bahsedilmektedir. Yapılan bir diğer çalışmada bu oranın erkeklerde %2-30, kadınlarda ise %4-60 arasında değişkenlik gösterdiği ortaya konmuştur (Smith & Bentovim, 1994). Perez Fuentes ve çalışma arkadaşları tarafından 34.000 yetişkin katılımcı ile yürütülen çalışma sonucunda ÇCI oranı %10,14 olarak saptanmıştır. Bu oranın üçte birini kadın katılımcılar geri kalanını ise erkek katılımcılar oluşturmaktadır (Perez Fuentes vd., 2013). Gorey ve Leslie ise yaptıkları gözden geçirme çalışmasında, yaygınlık oranının kadınlarda %12-17 erkeklerde %5-8 olarak ifade etmiştir (1997). Elde edilen bu veriler örneklem grubu ve farklılaşan cinsel istismar tanımından kaynaklı olarak birbirinden oldukça uzak olsa da her halükârda ciddi bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır (Andrews, Corry, Slade, Issakidis & Swanston, 2004).

Bu konu üzerine ülkemizde de çalışmalar yapılmıştır. Akyüz ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada çocukluk dönemi ihmal ve istismarı belirlemeye yönelik kadın katılımcılardan elde edilen bulgular sonucunda ÇCI oranı %2,5 olarak belirlenmiştir (Akyüz, Sar, Kugu & Doğan, 2005). Bu oran her ne kadar düşük görünse de ülkemizde cinsel istismarın doğu toplumlarına has şekilde gizlendiği ve sınırlı oranda bildirildiği göz önüne alındığında oldukça önemli bir seviyede olduğu söylenebilir.

Cinsel İstismar Risk Faktörleri

ÇCİ üzerine yapılan çalışmalarda, cinsel istismar kurbanı olan çocuklardan elde edilen veriler ışığında cinsel istismar riskini artıran faktörler belirlenmiştir. Çocukların cinsel istismar kurbanı olmalarının temel sebepleri İlden ve Koçkar (2002) tarafından;

- 1- Yetişkinlerin çocukları kolayca manipüle edebilmesi
- 2- Çocukların merak ve öğrenme isteği
- 3- Yetişkin tarafından gösterilen sevgi ve ilgiye karşı duyulan haz
- 4- Kolay yönlendirilebilir olmaları ve kendini koruyamamaları
- 5- Olası bir istismar vakasını başkalarına bildirme konusunda sınırlılık yaşamaları olarak açıklanmıştır (İlden Koçkaya, 2002, s.81).

Cinsel istismara uğrayan çocukların sosyodemografik özellikleri üzerine yapılan çalışmalarda istismar mağdurlarının genelde kız çocukları olduğu belirlenmiştir. Köse ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada istismara uğrayan 73 çocuğun %66,2'sinin kız çocuğu olduğu ifade edilmektedir (Köse vd., 2011). Bu bulguya paralel sonuçların elde edildiği, ülkemizde yürütülmüş çalışmalara (Dönmez vd., 2014; Kurdoğlu, Kurdoğlu, Güler & Özgökçe, 2010) ulaşmak mümkündür. Küçük kız çocuklarında istismara uğrama riskinin erkek çocuklara göre yüksek olduğu ifade edilmektedir (Deering & Mellor, 2011; Sedlak, 1997). Kinnear (2007) bu durumu erkek çocuklarının kızlardan daha güçlü olması ve kendini korumayı başarması ile açıklamaktadır. Diğer yandan benzeri sonuçlara ulaşan çalışmalara rastlanmasa da 6,5 yaş altında bulunan erkek çocuklarının cinsel istismara uğrama riskinin daha fazla olduğunu ileri sürülmektedir (Modelli, Galvao & Pratesi, 2012). Finkelhor ve arkadaşlar, kız çocuklarının daha yüksek derecede risk altında olduğuna yönelik çalışmaların aksine cinsiyetle cinsel istismar kurbanı olmak arasında bir bağ bulunmadığını ifade etmektedir (Finkelhor, Moore, Hamby & Straus, 1997).

Çocuğun yaşı cinsel istismar açısından önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Finkelhor (1984) 6-16 yaş arasında çocuğa sahip olan annelerle yaptığı çalışmada cinsel istismara uğrayan çocukların %37'sinin 0-6 yaş aralığında, %44'ünün 12 yaş altında olduğunu belirlemiştir.

Çocukların aile yapısı da bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne-babaların sağlık durumunun kötü, eğitim durumlarının düşük, işsiz, düşük gelirli olması; babanın zararlı alışkanlıklara sahip olması, anne-babaların çocukları ile görüşmemesi, anne baba

ilişkinin sağlıklı olması veya boşanmış olmaları, boşanmış olanların ikinci bir evlilik yapmamış olması cinsel istismar açısından birer risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır (Kılıç, 2013, s.39). Bu faktörlere ek olarak çocuğun aile tarafından ihmal edilme durumu, üvey anne- babanın varlığı, anne-babaların istismar geçmişi de cinsel istismar riskini artıran faktörler olarak değerlendirilmektedir (Finkelhor vd., 1997). Sedlak (1997) düşük gelirli aile, aile yapısı, ailenin büyüklüğü ve çocuğun aile üyeleri tarafından fiziksel istismara uğramasının da cinsel istismar riskini artıran faktörlerden olduğunu ifade etmektedir. Anne-babaların gece çalışması, düşük gelir, üvey anne ya da baba Paveza (1988) tarafından da riski artıran faktörler olarak ortaya konmuştur.

Tehlike içeren toplumsal yapılardan gelen çocukların daha yüksek bir risk altında olduğunu belirten Boney- McCoy ve Finkelhor, etnisitenin de istismar riskini artırdığını bildirmektedir (Boney- McCoy & Finkelhor, 1995). Çocuğun zekâsı ve düşük akademik başarı da bu süreçte riski artıran bir etkidir (Manion vd., 1996).

Çocuğun babası tarafından reddedildiğini ya da sevilmediğini hissetmesi, anne-babalardan sadece annenin alkol alması riski artırmaktadır (Vogeltanz vd., 1999). Alkol ve madde bağımlısı öz veya üvey babaya sahip olan çocukların %70 oranında, bağımlı anneye sahip olan çocukların da %20 oranında cinsel istismar kurbanı olduğu bilinmektedir (Carson, Gertz, Donaldson & Wonderlich, 1990). Anne-babaları doğru karar almaktan, çocuğa bakım sağlamaktan, yaşam düzeni kurmaktan ve temel anne-baba kararları vermekten alıkoyan mental retardasyon ve hastalıklar çocukları cinsel istismara karşı daha korunmasız kılmaktadır (Servonsky & Opas, 1987). Risk faktörü konusunda bir başka çalışma da ÇCI'nin, zihinsel problemleri veya alkol bağımlılığı olan anneye sahip olmak, sosyal izolasyon, annenin ölmüş olması, anne bakımından mahrum kalmak gibi değişkenlerle önemli bir ilişki içinde olduğunu vurgulamaktadır (Fleming, Mullen & Bammer, 1997).

Finkelhor ve Baron (1987) az sayıda arkadaşla çocukluk dönemini geçirme, biyolojik babayla birlikte hiç yaşamamış olma; annenin dışarıda çalışması, hasta olması, engelli olması, anne-babalarla zayıf bir ilişki içerisinde olma, anne-babaların bir çatışma içinde olması ve üvey babaya sahip olmanın ÇCI açısından risk faktörü olduğunu bildirmektedir (Finkelhor & Baron, 1987). Finkelhor ve arkadaşları tarafından yapılan bir başka araştırmada da mutsuz bir ailede büyüme, hayatın belli bir kısmında sadece anneye yaşama, hayatın belli bir kısmını öz anne ve baba olmadan geçirme, yetersiz cinsel eğitim olarak açıklanmıştır (Finkelhor, Hotaling, Lewis & Smith, 1990)

Son yıllardan yapılan başka bir çalışmada en yüksekten en düşüğe doğru risk faktörleri sıralanmıştır. İlk sırada bulunan alkol veya hap kullanımını istismar öncesinde rıza ile gerçekleşen cinsel birliktelik, zihinsel sağlık hizmetler, geçmişine sahip olma, devletin çocuğa el koyarak aileden ayırması, psikiyatrik bir geçmişe sahip olma, öğrenme yetersizliği ve fiziksel yetersizlik takip etmektedir (Davies & Jones, 2013).

İstismarcı özellikleri

Cinsel istismar, istismar edilen mağdur (victim) ve istismar eden (perpetrator) olmak üzere iki kişinin dâhil olduğu bir süreçtir. Bu durumda istismar edilen çocuklar kadar istismarcı da önem kazanmaktadır. Nitekim istismarcıların analiz edilmesi için sosyoloji, psikoloji ve kriminoloji gibi bilim dallarında birçok çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaktadır.

İstismarcıların cinsiyetine yönelik yapılan çalışmalar sonucunda, son yıllarda kadın istismarcıların sayısı artsa da (Balboni, 2011) istismarcıların büyük çoğunluğunun erkek olduğu vurgulanmaktadır (Negriff, Schneiderman, Smith, Schreyer & Trickett, 2014).

İstismarcı kişilerin geçmişleri incelendiğinde önemli veriler elde edilmektedir. Awad ve Saunders (1989) yaptıkları klinik çalışma sonucunda istismarcı kişilerin akranlarından izole ve zayıf aile bağlarına sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Kişinin akranları tarafından reddedilmesi ve samimi ilişki konusunda eksiklik yaşaması cinsel istekleri doyurmak için otorite kullanma veya küçük çocukları istismar ederek otonomi ve samimi ilişki arayışına girmesine sebep olmaktadır (Miner vd., 2010). İstismarcıların zihinsel bir hastalığı olmamasına rağmen çoğunun yaşlılarıyla samimi bir ilişki kurmasını engelleyen kişilik bozukluğuna sahip olduğunu söyleyen Hilton ve Mezey bu kişileri yetersiz, pasif ve bağımlı bireyler olarak tanımlamaktadır. İstismarcıların çocuklarla olan etkileşimleri; potansiyellerini, güçlerini ve yaşamlarının başka bir alanında olmayan kontrol etme yetilerini kendilerine ispat etme girişimlerinin bir yansıması olarak görülmektedir (Hilton & Mezey, 1996). Zayıf sosyal beceriler, düşük öz güven, yetersizlik hissi, aşağılık kompleksi, yalnızlık, değersizlik hissi, korunmasızlık, yetişkinlerle normal bir ilişki kuramama, yetişkinlerle ilişki kurmada yaşanan olumsuz deneyimler ve cinsel problemler de istismarcı kişiliğine ait özellikler olarak sunulmaktadır (Terry, 2006). Buna ek olarak ensest olarak bilinen vakalardaki istismarcıların çocukluk dönemlerinde yüksek derecede cinsel istismara maruz kaldıkları ifade edilmektedir (Kaplan, Becker & Cunningham-

Rathner, 1988). Ayrıca istismarcı bireylerin çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kaldıklarını ortaya koyan çalışmalar da (Craissati, McClurg & Browne, 2002; Glasser vd., 2001) aslında bu sürecin bir döngü içerisinde devam ettiğini göstermektedir.

İstismarcı kişilerin genelde mağdurların tanımadığı, yabancı kişiler olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncenin muhtemel sebebinin güvende olma hissini artırmak için ortaya konulan olumlu ön yargı olabileceği ifade edilmektedir (Levenson, Brannon, Fortney & Baker, 2007; Weinstein & Klein, 1996). Fakat yapılan çalışmalar, istismarcıların çoğunun mağdur çocuk ve ailesi tarafından tanınan kişiler olduğunu ortaya koymaktadır (Finkelhor, Ormrod, Turner & Hamby, 2011; Miller- Perrin & Perrin, 2007; Smallbone & Wortley, 2001; Souto, Araújo, Xavier & Cavalcanti, 2015).

İstismarcılar çocuklara çeşitli stratejiler kullanarak yaklaşmaktadır. Bu stratejilerin tamamını içeren bir kavram olarak karşımıza “modus operandi” çıkmaktadır. Kaufman ve arkadaşları bu kavramı istismarcı kişinin başlangıçta, süreçte ve istismarın devamında sergilediği tüm davranış şekilleri olarak açıklanmaktadır (Kaufman, Hilliker & Daleiden, 1996). İstismarcının çocukla samimiyet kurması en temel stratejidir. Bu stratejiyi fiziksel güç kullanma, özellikle beş yaş altı çocukları oyuncak ve yiyecek gibi hediyelerle kandırma ve korkutma stratejileri takip etmektedir. Aynı çalışmada istismarcıların %69’unun alkol, %29’unun hap kullandığı veya istismar girişimine başlamadan önce hapi çocuğa bir şifa aracıymış gibi sunduğu ifade edilmektedir (Green, Ramelli & Mizumoto, 2001; Terry & Tallon, 2004). Yapılan bir diğer çalışmada ÇCİ’ye uğramış lise öğrencilerinden anket yoluyla veri toplanmıştır. Bu veriler ışığında istismarcıların kandırma, çocuğun durumunda faydalanma, inandırma, tehdit etme, fiziksel şiddet kullanma, çocuğa hap ya da alkol verme gibi stratejileri benimsediği belirlenmiştir (Priebe & Svedin, 2009).

Cinsel İstismardan Korunma

Cinsel istismar doksanlı yıllardan bu yana giderek artan bir ilginin odağı olmuştur. ÇCİ uzun süreçte kişi üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır (Browne & Finkelhor, 1986). Cinsel istismar maddi ve manevi en az kayıpla atlatmanın en etkin yolu olay henüz gerçekleşmeden tedbir almak ve böylece cinsel istismar vakalarının önüne geçmektedir. Bu amaçla 1970’lerin sonunda CİK programları geliştirilmiştir ve 1980’lerde yaygınlaşmıştır.

Çocukları cinsel istismardan korumaya yönelik ilk çabaların genellikle eğitim ortamlarında sunulan kişisel güvenlik becerilerini ve konu hakkında sahip olunan bilgileri değiştirme odaklı olduğu ifade edilmektedir (Wurtele, 2009). Bu dönemde koruma programlarının temel amacı çocuklara sözel olarak kendini korumasını ve cinsel istismarı başka kişilere söylemesini öğretmektir (Repucci, Land & Haugaard, 1998).

CİK programlarının içerik, odak, süre ve beceri açısından değişkenlik gösteren geniş bir yelpazeye sahiptir (Sanderson, 2004; Tomison & Poole, 2000). Topping ve Barron (2009) tarafından yapılan gözden geçirme çalışmasında içeriklerin değiştiğini ifade etmekle beraber;

- 1- Cinsel istismar ve diğer istismar türlerini tanıma
- 2- Uygun ve uygun olmayan dokunuşları ayırt etme
- 3- İyi ve kötü sınırların farkını ifade edebilme
- 4- Hayır deme ya da istenmeyen yaklaşımlardan kaçınma
- 5- Durumu bir yetişkine söyleme
- 6- Bunun bir utanç olmadığını bilme
- 7- İstismar edilme olasılığını azaltmak veya bir yetişkine bildirmek için stratejileri kullanma konularının çekirdek temayı oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

CİK programlarının içeriği bir diğer çalışmada; bedeninin kendine ait olduğunu bilme, uygun ve uygun olmayan dokunma hakkında bilgi sahibi olma, uygun ve uygun olmayan dokunmanın farkı; kaçma, hislerine güvenme, hayır deme gibi kendini koruma becerilerinin kazandırılması ve bu konuda nereden hangi hizmetleri alabileceği konusunda bilinç kazandırma olarak belirtilmektedir (MacIntyre & Carr, 2000). Carrol ve arkadaşları ise istismardan koruma programlarını beden dokunulmazlığı, dokunma çeşitleri (uygun ve uygun olmayan dokunma), kaçma ve bildirme becerilerini kazandırma olarak üç başlıkta ele almıştır (Carrol vd., 1992). Bahsedilen beceriler, istismarcıların daha uysal ve cinsel istismar olayını başkalarına bildirme noktasında yetersiz olan çocukları kurban olarak seçtiklerini ifade etmesinden yola çıkılarak oluşturulmuştur (Budin & Johnson, 1989). Ülkemizde ise bu konuda büyük bir açık bulunduğu ortadadır ve okul dönemi çocukları için sistematik veya yapılandırılmış bir cinsel istismar koruma programının olmadığı bilinmektedir (Çeçen-Eroğul & Kaf Hasırcı, 2013).

İlerleyen dönemde yapılan çalışmalarda kuruluşlar tarafından bağımsız olarak geliştirilen CİK programları birbirinin benzeri olması yönünden eleştirilmektedir (Sanderson, 2004).

Buna ek olarak hâlihazırda bulunan CİK programlarının kavramsal açıdan yetersiz olduğu vurgulanmaktadır (Sanderson, 2004). Çocuğun aşına olduğu kişi tarafından istismar edilmesi durumuyla başa çıkmada başarısız olması veya yabancı kişiler tarafından cinsel istismara uğrama riskinin gereğinden fazla dile getirilmesi bu yetersizliklere örnek teşkil etmektedir (Kaufman & Ziegler, 1992). Zira “stranger danger” olarak kavramsallaştırılan, yabancı kişilerin tehlikeli olduğu algısı konu cinsel istismar olduğunda geçerliliğini yitirmektedir ve istismarcı kişinin tanıdık olması durumunda CİK sürecini sekteye uğratmaktadır (NCMEC, 1999). Bu ve cinsel istismarın tamamen dokunma üzerinden gerçekleşeceği ön yargısı, programların temel olarak kız çocuklarına yönelik dizayn edilmesi (Briggs, 2007) gibi genelleme içeren ön tanımlar CİK programlarının eksik yönleri olarak görülmektedir. Koruma programlarının risk ve koruyucu faktörlerin dikkatli şekilde değerlendirilmeden geliştirilmesi ve titiz bir şekilde ele alınmadan ölçümlemesinin sistematik araştırma açısından sınırlılık yarattığı da söylenmektedir (Finkelhor, 2009). CİK programlarının katılımcılara istemeden de olsa zarar verebilme ihtimali de ayrı bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklara cinsel istismar hakkında bilgi verilmesi yetişkinlere, dokunmaya ve sevgi gösterilerine karşı korku geliştirmelerine sebep olabileceğinden, bu konuda kaygılar bulunmaktadır (Hébert, Lavoie, Piche, & Poitras, 2001). Bu türden olumsuz etkiler standardize yöntemlerle veya anne-baba ve öğretmen gözlemleriyle nadiren de olsa ölçümlenmiştir (Topping & Barron, 2009). Tall ve Edelaar’ın çalışması da bazı çocukların CİK programına katıldıktan sonra cinsel olmayan dokunuşlardan bile rahatsızlık duyduklarını ifade etmektedir (Tall & Edelaar, 1997). Buna ilaveten istismarcının çocuğun tanıdığı kişi olması korunma programında öğrenilen becerilerin sergilenmesinin önüne geçmektedir (Zeuthen & Hagelskjær, 2013). Cinsel istismarın bu karmaşık süreci CİK programlarının etkililiğine gölge düşürmektedir.

İstismar programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi oldukça zordur. Bu zorluğa dikkat çeken birçok araştırmacı bulunmaktadır. Cinsel istismarın gizli kalması (Krivacska, 1990), cinsel istismarın olmadığının belgelenmesi (Ko & Cosden, 2001) ve çocukların tamamen kendileriyle ilgili olan programlara karşı tutumlarının saptanamaması (Finkelhor & Dzuiba-Leatherman, 1995) etkili bir değerlendirmenin önünde bulunan engeller olarak tanımlanmaktadır (Barron & Topping, 2008).

İçerik ve çeşitlilik açısından eleştirilere maruz kalan cinsel istismardan koruma programlarının çocuklara cinsel istismar kurbanı olmaktan kaçınmasını sağlayan bilgi ve

becerileri kazandırma potansiyeli olduğu ifade edilmektedir (Kenny, 2009; Wurtele & Owens, 1997). Diğer yandan yapılan gözden geçirme ve meta analiz çalışmalarında da koruma programlarının çoğunun çocuklara cinsel istismar konusunda bilgi kazandırdığı, korunma becerilerini kazandırmada ise zayıf bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir (Davis & Gidycz, 2000; Rispens, Aleman, & Goudena, 1997; Topping & Barron, 2009). Bir diğer çalışmada çocuklara cinsel istismar içeren ve içermeyen durumları ayırt etmeyi öğretmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 5-7 yaş arasındaki çocuklara rol oynama yoluyla yapılan eğitim sonucunda tüm katılımcı çocukların cinsel istismar içeren ve içermeyen durumları ayırt etme becerisinin arttığı gözlenmiştir (Boyle & Lutzker, 2005)

Oluşturulan birçok korunma programının okul ortamında uygulamaya konulduğu görülmektedir. Çocukları cinsel istismardan koruma amacıyla onlarca program oluşturulmuştur (Plummer, 2001; Wurtele, 2009). Okullarda uygulanan CİK programlarının mevcut dezavantajları CİK konusuna diğer müfredat içeriklerinden dolayı yeterince yer verilmemesi, pedagojik formasyona sahip fakat konuyla ilgili uzmanlığı ve yeterli hassasiyeti olmayan öğretmenler tarafından sunulması olarak açıklanırken; tüm çocuklara ulaşmaya imkân tanınması, programların içine yerleştirilebilmesi ve böylece akranlar arasında farkındalığı belirgin şekilde artırması ek olarak takip edilebilirliğinin yüksek olması bu uygulamanın artıları olarak görülmektedir (Topping & Barron, 2009).

Okul temelli korunma programlarının değerlendirilmesine yönelik 16 çalışmanın meta analizinde cinsel istismar kavramları ve kendini koruma becerilerinin öğretiminde başarı sağladığı belirlenmiştir (Rispens, Aleman, & Goudena, 1997). İyi ve kötü dokunma üzerine yapılan okul temelli bir başka araştırmada da deney grubunda olan çocukların kötü dokunma hakkında bilgi düzeylerinin önemli oranda arttığı gözlenmiştir (Pulido vd., 2015). Yapılan ilk uzun dönemli değerlendirme sonucunda ise okul temelli korunma eğitimine katılan 825 kız çocuğunun cinsel istismara uğrama riskinin önemli derecede azaldığı ifade edilmektedir (Gibson & Leitenberg, 2000). Okul temelli koruma programlarının olumlu sonuç verdiğini belirten bu çalışmaların aksine bir fayda sağlamadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Cinsel istismar konusunda birçok çalışmaya imza atan Finkelhor bazı programların çocukların kendini suçlamasının önüne geçtiğini ve istismar olayını bildirme noktasında olumlu katkılar sunduğunu belirtirken bu programların hiçbirinin cinsel istismar kurbanı olmanın önüne geçmediğini ifade etmektedir (Finkelhor, Vanderminden, Turner, Shattuck& Hamby, 2015).

Ev ortamı çocuğa kendisine dikkat etmesi konusunda eğitim verilebilecek en temel ortamlardan bir tanesidir. Anne-babaların çocuklarını CİK sürecine dâhil olması çok açık avantajlar sağlamaktadır (Hunt & Walsh, 2011; Wurtele, 2009). Yapılan çalışmalarda çocuklarıyla cinsel istismar konusunda “yabancılarla konuşma”, “hediyeleri kabul etme” şeklinde telkinlerde bulunarak çocuklarıyla paylaşımda bulunduğu ya da bulunmayı düşündüğü ifade edilmektedir (Elrod & Rubin, 1993). Fakat anne-babaların bu süreçte istismarcı kişinin öğretmen, koç ya da aile üyesi gibi çocuğun tanıdığı kişiler olabileceğini çocuklarına ifade etmekte başarısız oldukları bilinmektedir (Deblinger, Thakkar-Kolar vd., 2010). Bu problemleri uygun eğitim ve rehberlik vasıtasıyla anne-babalara çocukları ile nasıl iletişim kurabileceklerini öğretmek aşmak mümkün olmaktadır (Burgess & Wurtele, 1998). Ev ziyaretleri üzerinden gerçekleştirilen koruma programları da riskli ailelere bilgi, beceri ve anne-babalık becerilerini geliştirmeye yönelik destek sağlayarak cinsel istismarı azaltma amacı gütmektedir. Bu programlar aynı zamanda işsizlik, boşanma ve sosyal izolasyon gibi risk faktörlerinin etkilerini de araştırmaktadır (Putnam, 2003). Olds ve arkadaşları tarafından ev ziyaretlerinin etkililiğini araştıran çalışmada deney grubundaki çocukların kontrol grubundakilere göre cinsel istismara uğrama oranlarının yüzde elli oranında daha az olduğu belirlenmiştir. Özellikle fakir ve boşanmış anne-babalar üzerinde daha büyük bir etki bıraktığı da bir diğer önemli bulgu olarak sunulmaktadır (Olds, Eckenrode & Henderson, 1998).

CİK programları bilgiyi sunma yöntemleri açısından farklılaşmaktadır. Davranışsal beceri eğitimi, sosyal öğrenme ve eğitim, model olma, sık tekrar ve dönütler aracılığıyla beceri kazanma birçok programda temel yöntemler olarak karşımıza çıkmaktadır (Wurtele, Saslawsky, Miller, Marrs, & Britcher, 1986). Film ve video (Byers, 1986; Poche, Yoder & Miltenberger, 1988), rol oynama (Borkin & Frank, 1986; Swan, Press & Briggs, 1985) ders ve tartışma etkinlikleri (Fryer, Krazier & Miyoshi, 1987), yazılı materyaller (Miltenger & Thiesse-Duffy, 1988) ve davranışsal beceri eğitimi (Poche, Brouwer & Swearingen, 1981; Wurtele, 1990) korunma programlarının sunumunda kullanılan yöntemler olarak bilinmektedir (Carrol, Miltenberger & O’neill, 1992).

Dijital oyun temelli yaklaşımın da etkili bir CİK programı olabileceği ifade edilmektedir (Scholes, Jones, Stieler-Hunt & Rolfe, 2014). Web tabanlı istismardan koruma programları cinsel istismarı saptama ve bildirme konusunda katılımcıların bilgilerini artıran bir diğer yöntem olarak sunulmaktadır (Kenny, 2007).

İstismarcı kişilerin tedavisi, cinsel istismar vakalarını azaltmaya yönelik bir strateji olarak kullanılmaktadır. İlk yıllarda yapılan meta analizler önemli sayılabilecek olumlu bulgulara ulaşılmıştır (Hanson vd., 2002; Hanson, Bourgon, Helms & Hodgson, 2009). Doksanlı yıllarda yapılan gözden geçirme çalışmaları da cinsel istismardan koruma programlarının çocuklara kavram öğrenme, bilgi düzeyinin artması ve kendini koruma becerilerini edinme noktasında fayda sağladığını ortaya koymaktadır (Bevill & Gast, 1998; Mayes, Currie, MacLeod, Gillies & Warden, 1992; Roberts & Miltenberger, 1999). Sanderson (2004) tarafından yapılan çalışmada etkili programların ortak özelliklerini; aktif katılım, sürekli tekrar, grup eğitimi, standart materyal kullanımı, okul müfredatıyla uyumlu olma, uzun soluklu program, anne-baba katılımı ve öğretmenlerin de eğitime dâhil edilmesi olarak tanımlamaktadır.

Ülkemizde yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismardan korunması ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde sınırlı sayıda çalışmayla karşılaşılmaktadır. 16 hafif derecede zihinsel yetersizliği olan çocuk ve annelerinin katılımcı olduğu farkındalık yaratma çalışması bu çalışmalardan bir tanesidir. Çalışma sonucunda cinsel istismar ve cinsel istismardan korunma konularında hem çocukların hem annelerin farkındalık düzeylerinin verilen bilgilendirme eğitimi sonunda arttığı belirlenmiştir (Küçük, 2012). Bir diğer çalışmada yetersizlikten etkilenmiş üç çocuk ile gerçekleştirilen video model uygulamasının cinsel istismardan korunma öğretimi üzerine etkililiği incelenmiştir. Araştırma sonucunda çocukların yakın çevreyi tanıma, güvenilecek kişiler, güvenilen kişi refakatinde kendisine dokunmabilececek meslek elemanları, uygun ve uygun olmayan dokunuşu ayırt etme ve istismardan korunma becerilerinin öğretimi konularında video model uygulamasının etkili olduğu belirlenmiştir (Arat-Odacı, 2018). Son olarak Süzer (2015) otizm spektrum bozukluğu olan üç katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmada sosyal öykü yönteminin cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretiminde etkililiğini incelemiştir. Araştırma sonucunda üç katılımcının da cinsel istismardan korunma becerini kazandığı ve bu becerileri farklı ortam, kişi ve taciz türü değişkenlerine göre genelledebildiği belirlenmiştir (Süzer, 2015).

İstismar ve Yetersizlikten Etkilenmiş Bireyler

Cinsel istismara karşı en savunmasız kesimin şüphesiz istismarın ne olduğunu bilmeyen, korunmak için sergilenmesi gereken karşı koyma iradesine ve becerilerine sahip olmayan, istismara uğradıktan sonra gerekli mercilere bildirme konusunda adımlar atamayan

kişilerden oluştuğu düşünülebilir. İfade edilen bu eksikliklerin birçoğu yetersizlikten etkilenmiş bireylerde bulunmaktadır. Yetersizlikten etkilenmiş bireylerin bu korunmasız ve tehlikeye açık durumları cinsel istismara maruz kalma risklerini zaman içerisinde arttırmış ve arttırmaya devam etmektedir.

Geçmişten gelen mitler insanların engelli çocukların cinsel saldırılara maruz kalmadığına, kimsenin engelli çocuklara zarar vermediğine ve kimsenin engelli çocukları cinsel açıdan çekici bulmadığına inanmasına neden olmaktaydı. Fakat bugün engelli çocukların cinsel saldırılara maruz kaldığı bilinmektedir (Cruz, Pricewilliams & Andron, 1988). Engelli bireylerin maruz kaldığı istismar oranının artık dikkat çeken bir boyuta ulaştığı ifade edilmektedir (Beail & Warden, 1995).

Cinsel istismar toplumda yaşayan her bir çocuğu tehdit eden bir vaka türüdür. Fakat özellikle zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireylerin daha fazla risk altında olduğu belirtilmektedir. Buna sebep olarak ise zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel istismarın ne olduğunu bilmemesi ve tanımlayamaması olarak gösterilmektedir. Bu durum çocuğu cinsel istismara açık hale getirmektedir. Zihinsel yetersizliğe sahip çocukların manipülasyona açık olduğu ve çocuğun sevdiği şeyler üzerinden kandırılmasının kolay olduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle oyun içerisinde bu engel türüne sahip olan çocukların istismar edilebileceği ifade edilmektedir. Diğer taraftan zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireylerin kendilerine sunulan ilgi ve sevgiye olum cevap vermesi, yargılarının zayıf olması ve akıl yürütme süreçlerine problem yaşamaları cinsel istismarın olumsuz yönünü görememelerine ve sömürülmelerine yol açmaktadır (Shindell, 1975).

Zihinsel açıdan yetersiz bireylerden sonra cinsel istismar tehlikesine en açık ikinci grupta görme engelli çocuklar bulunmaktadır. Bu çocuklar ise kendilerine dokunan kişinin kim olduğunu ve kendisine ne amaçla yaklaştığını anlamlandırmakta görme duyularındaki eksiklik nedeniyle zorluk yaşamaktadır. Bu nedenle istismara açık oldukları belirtilmektedir. Bu grubun tehlike altında olmasının bir diğer sebebi de istismarcının çocuğun görme engelli olduğunun farkına varması ve ona fiziksel açıdan kolayca yaklaşabileceğini bilmesi olarak ifade edilmektedir. İstismarcı, kendini başka biri olarak tanıtarak kendi açısından bir avantaj sağlamaktadır. Ülkemizde yatılı eğitim veren görme ve işitme engelli okullarının bu çocuklara yönelik istismar oranını artırdığı ifade edilmektedir. Ayrıca çocuğun engel sayısı ile doğru orantılı olarak istismar riskinin arttığı ifade edilmiştir (Çakmak & S. Çakmak, 2014, s.43-45).

Spencer ve arkadaşları (2005) zihinsel yetersizliği olan çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre cinsel istismara maruz kalma risklerinin 6 kat, Sullivan ve Knutsan (2000) ise 4 kat daha fazla olduğunu ileri sürmektedir (Spencer vd., 2005; Sullivan & Knutson, 2000). Bu bulguları destekleyen birçok çalışma bulunmaktadır (Akbaş, Turla, Karabekiroğlu, Pazvantoğlu, Keskin & Böke, 2009; Balogh, Bretherton, Whibley, Berney, Graham, Richold, & Firth, 2001; Jones, Bellis, Wood, Hughes, McCoy, Eckley, Officer, 2012).

Yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismar oranlarını saptamaya yönelik bir çalışmada; 1-5 yaş arasında cinsel istismara uğrama oranlarının engelli erkek çocuklarında %43, kız çocuklarında %57; 6-11 yaş aralığında ise erkek çocuklarında %53, kız çocuklarında %47 olarak belirlenmiştir (Sobsey, Randall & Parrila, 1997). Bu verilere ilaveten, yetersizlikten etkilenmiş çocuklar içerisinde istismara uğrayanların %25'ini zihinsel yetersizliğinden, %12'sini ise görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin oluşturduğu ifade edilmektedir (Sullivan & Knutson, 2000).

Engelli kadın ve erkeklerin, engeli olmayan kişilere göre cinsel istismar kurbanı olma riskinin daha fazla olduğu birçok araştırmada belirlenmiştir (Basile, Breiding & Smith, 2016; Cohen, Forte, Du Mont, Hyman & Romans, 2006; Goodman vd., 2001; Mitra, Mouradian & Diamond, 2011; Nannini, 2006; Verdugo, Bermejo & Fuertes, 1995). Engelli bireylerin cinsel istismara maruz kalma oranlarının engelli olmayan insanlara göre yüksek olmasının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında yetersizlikten etkilenmiş çocukların normal akranlarına göre zor durumlarla başa çıkmakta daha sınırlı becerilere sahip olmasıdır (Moser, 2011).

Engelli bireylerin neden cinsel istismara daha açık olduğuna yönelik şu sebepler sunulmaktadır;

- Uzun süreli bakım için başkasına bağlı olma
- İnsan haklarını kabul etmemek
- İstismarcının kendini daha az risk altında hissetmesi
- Mağdura inanılma oranının az olması
- Cinsel eğitimin yetersiz olması
- Sosyal izolasyon ve manipüle edilme riskinin fazla olması
- Fiziksel çaresizlik

- Kişilerin kendini koruma kapasitesine bakılmaksızın yapılan kaynaştırma uygulamaları (Bowers Andrews & Veronen, 1993).

Yetersizlikten etkilenmiş küçük çocuklar cinsel istismarı gerekli yerlere bildirememeleri ve kolayca kandırılabilirdikleri için cinsel istismar açısından hâlihazırda savunmasız oldukları ve yüksek risk altında olduğu bilinmektedir. Dahası bu çocukların istismara uzun bir süre maruz kaldıkları ifade edilmektedir (Widom & Ames, 1994). Yapılan araştırmalarda cinsel istismara uğrayan engelli çocuklar tam olarak saptanamamakla beraber diğer çocuklara oranla 2-3 kat daha fazla istismara maruz kaldığı belirtilmektedir (Kwam, 2000). İstismara uğrayan mağdurun fiziksel ve zihinsel yetersizliğinin de bir risk faktörü oluşturduğu belirtilmektedir. Yetersizlikten etkilenmiş kişinin günlük yaşamına yönelik bir aktiviteyi yerine getirirken yaşadığı herhangi bir sınırlılık, kendisinden beklenen rolleri yerine getirememesi, değersiz hissetme ve düşük benlik saygısı ihmal ve istismar riskini artırmaktadır (Gilson, Depoy & Cramer, 2001).

Ulaşabilme, hareket edebilme becerilerindeki eksiklikler ve sosyal izolasyon istismar riskini artırmaktadır. Kişinin kendini izole etmesinin istismarın yoğunluğunu artırdığı ve istismara karşı koyma noktasında kişiyi sınırladığı belirtilmektedir (Gilson, vd., 2001). Yaş, hareket becerileri, sosyal destek, sosyal izolasyon, kişinin stres algısı, depresyon, engel, kişisel yardım hizmetleri, cinsel istismara maruz kalma nedenlerinden birkaçı olarak ifade edilmektedir. Engelden ya da yardımcı teknolojileri kullanma eksiliğinden kaynaklanan fiziksel aktiviteleri yapabilme ve hareket edebilme becerilerindeki yetersizlik, istismardan kaçamamaya ve istismarcı bir hizmet personeline olan bağımlılıktan kurtulamamaya neden olmaktadır. Daha az hareket eden ve sosyal hayattan izole olan insanların cinsel istismara maruz kalma açısından daha fazla risk altında oldukları belirtilmektedir (Nosek, Hughes, Taylor & Taylor, 2006).

Engelli bireylerin özel partnerleri, aile üyeleri, sağlık hizmeti veren bakıcıları ve kişisel yardımcılarının olması, birden çok istismarcıyla karşı karşıya kalmalarına zemin hazırlamaktadır (Curry, Renker, Hughes, Robinson, Whelen, Oswald, Swank & Powers, 2009). Diğer kadınlara oranla cinsel istismara uğrama açısından daha fazla tehdit altında olan engelli kadınlar, engeli olmayan kadınların aksine tanıdığı erkekler tarafından istismara uğradıkları ifade edilmektedir (Saxton, Curry, Powers, Maley, Eckels, Gross, 2001). Bedensel engeli olan kadınlar ve engeli olmayan kadınlar üzerine yapılan bir araştırmada istismar oranları her iki grupta da benzer olarak saptanmıştır. Fakat

yetersizlikten etkilenmiş kadınlarda taciz eden kişilerin, kişisel yardımcıları ve sağlık hizmeti sunan personeller olmasının daha olası olduğu ifade edilmektedir (Young, Nosek, Howland, Chanpong & Rintala, 1997).

Martin ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada engelli kadınların, engelli olmayan kadınlara göre fiziksel istismara maruz kalma açısından farklılaşma saptanamamıştır. Fakat cinsel istismar açısından dört kattan daha fazla bir oranda istismara maruz kaldıkları belirlenmiştir. Yetersizlik etkilenmiş bireylerin cinsel istismar riskini artıran bir diğer etmen, istismarcının engelli olan bireyin diğer insanlara göre çok daha tehlikeye açık olduğunu bilmesidir. İstismarcı, engelli bireyi korunma açısından daha zayıf olduğunu düşünebilmektedir. Başka bir açıdan ise istismarcı özellikle zihinsel yetersizliği olan insanları daha kolay manipüle edeceğini bilmekte ve bu yüzden engelli bireylere yönelmektedir (Martin, Ray, Sotres-Alvarez, Kupper, Moracco, Dickens, Gizlice, 2006).

Engelli bireylerin istismar edilmesinde başkasına bağımlılık da önemli bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir insanın yetersizlikten etkilenmesi, ihtiyaçlarını karşılamak için başka kişilere bağımlı olmasına neden olmaktadır. Fiziksel, finansal ve duygusal bağımlılıklar engelli bireylere yönelik cinsel istismar riskini artırmaktadır (Martin vd., 2006; Thomas, Joshi, Wittenberg & McCloskey, 2008). Bu bağımlılık, bazen engelli bireyin elde ettiği kazanımları ve aldığı hizmeti kaybetmemek adına cinsel istismara taviz vermesine yol açmaktadır (Hassounes-Philips & McNeff, 2005). Potansiyel risk olarak tanımlanan bir başka bağımlılık türü, kişinin yetersizliğinden kaynaklanan öğrenilmiş çaresizlik ve aşırı uyumlu olma durumu olarak ifade edilmektedir. Özel eğitim uygulamalarının çocuğa başkasının isteklerine uymayı öğretme eğiliminde olduğu ifade edilmektedir (Sobsey, 1994). Bu durum, yetersizliği olan bireylerin cinsel istismarla sonuçlanan başkasının isteklerine uyma davranışını artırmaktadır (Kim, 2016). Engelli bireyler çoğunlukla başka insanların istek ve arzularına uyma eğilimindedir ve bu eğilimi diğer ortam ve kişilere de genellemektedir. Bu aşırı uyum ve kabullenme tavırları, ihtiyaç ve istekleri ifade ederken bir korku ve çekingenlik ortaya çıkarmaktadır (Saxton vd., 2001). Bu yüzden kişiler ya engelinin kendini koruma becerilerinde yarattığı sınırlamadan ya da girişimlerinin bir sonuç vermeyeceğini bildiğinden istismara karşı koymaktan vazgeçmektedir (Milberger, Israel, LeRoy, Martin, Potter, Patchak-Schuster, 2003). Özellikle birden fazla istismarcı tarafından mağdur edilen kurbanlarda cinsel istismarı hayatın olağan bir parçası olarak görme fikri oluşmaktadır (Nosek vd., 2006).

Engellilere yönelik cinsel istismar ve ihmal, vakaların yapısından dolayı kişinin kendisi ve diğer uzmanlar tarafından genellikle belirlenememektedir (Gilson vd., 2001). Engelli kişi tarafından maruz kalınan cinsel istismar, özel yetersizlikleri kötüye kullanmakta ve bu durum yasal açıdan cinsel istismar olarak tanımlanamamaktadır. Bazı davranışların net bir çizgisi olmadığından cezalandırılmamakta veya koruma kararı alınamamaktadır. İstismara uğrayan kişilerin olayı ifşa etmemesinin altında bazen de inanılmama korkusu bulunmaktadır. İstismarcının, kendini şikâyet eden kişiye hizmet ediyor olması ve diğer insanlara güven veren bir insan imajı vermesi de bu inanılmama korkusunun nedenlerinden bir tanesidir. Diğer taraftan kişi istismar konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaktadır ve maruz kaldığı olayı nasıl ifade edeceğini bilmemektedir (Saxton vd., 2001).

Sistemsel ve kültürel engeller, yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik cinsel istismar açısından risk faktörü sayılmaktadır. Teori, pratik ve politik anlamda engelli bireylere yapılan her türlü istismara gereken önemi vermemek sadece hizmet almaya yönelik bir problem olarak algılanmamakta aynı zamanda engelli bireylerin istismarını normal gören bir ortamın oluşmasına neden olmaktadır (Gilson vd., 2001). Sosyal ayrımcılık, kişi tarafından içselleştirildiğinde kendini değersiz hissetme, düşük benlik algısı ve cinsel istismar konusunda kendini suçlama boyutuna ulaşabilmektedir (Hassounes-Philips & McNeff, 2005).

İstismar ve Anne-Baba

Aile birbirinden sorumlu olan insan grupları olarak tanımlanmaktadır (Rissman, 2012). Çocukların yaşamını devam ettirmesi, güvende olması ve gelişmesi için kritik bir role sahip olan aile, toplumun temel taşlarından bir tanesidir (Patel, 2005).

Ailenin değişmez üyeleri şüphesiz anne-babalardır. Anne-babalar, çocuklarının davranışları üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır ve çocukların sosyal, duygusal ve davranışsal gelişimini şekillendiren bir noktada bulunmaktadır (Baumrind, 1968). Ekolojik bakış açısında mikro sistem içerisinde bulunan, çocuğa en yakın aile bireylerinin anne-babaların olduğu ifade edilmektedir (Dunst, 1988).

Anne ve baba, çocuklarının davranışlarını en çok ve sürekli gözlemleyen kişiler olarak ifade edilmektedir. Anne-baba, çocukları hakkında genelde diğer insanlardan çok daha fazla şey bilmektedirler. Bu yüzden çocuklarının eksikleri ve öğrenme ihtiyaçları açısından

gerçekçi görüşlere sahip oldukları bilinmektedir (Heward, 2013, s.518-19). Anne-babalara yeterli bilgi ve destek sağlandığında çocuğunu birçok riskten koruyabileceği ifade edilmektedir. Anne-babalara fırsat sağlanması ve destek sunulması çocuklarının eğitsel ihtiyaçlarını ve amaçlarını belirleme noktasında aktif rol alabilmelerine zemin hazırlamaktadır.

Çocukların cinsel istismardan korunması noktasında anne-babalar üzerinde en fazla çalışılan aile bireyleri olarak tanımlanmaktadır (Hazzard vd., 1991). Cinsel istismar ile aile ilişkileri ve dinamikleri doğrudan araştırılmasa da bazı değişkenler üzerine çalışmalar yapıldığı ifade edilmektedir (Runyon, Kenny, Berry, Deblinger, & Brown, 2006).

Finkelhor yaptığı çalışmalarda anne-baba rollerini sergileme noktasındaki yetenek (1993), anne-baba karakteristiği, aile içi çatışma, aile yapısı ve aile ilişkileri (1994) ile ÇÇİ arasında bir bağ olduğunu ifade etmektedir. Başka bir çalışmada ise cinsel istismar mağduru olan çocukların ailelerinin daha çatışmalı, daha otoriter ve daha erkek egemen olduğu belirlenmiştir (Edward & Alexander, 1992). Bir diğer taraftan anne-baba gözlemindeki eksiklik ve aile problemleri cinsel istismar riskini artıran faktörler olarak göze çarpmaktadır (Finkelhor, Ormrod & Turner (2007). Buna ek olarak Carr (1999) anne-baba denetimi ve desteğinin eksik olması, cezalandırıcı tutumlar, evlilikten memnun olmama ve aile yapısındaki bozukluğun cinsel istismarla korelasyon içinde olduğunu bildirmektedir.

İstismarın önlenmesinde aileye çeşitli görevler düşmektedir. Bu görevler Sanders, Cann ve Markie- Dadds tarafından güvenli ve çekici bir ortam yaratma, pozitif bir öğrenme ortamı oluşturma, tutarlı bir disiplin anlayışı sergileme, gerçekçi beklentilere sahip olma ve anne-baba olarak kişilerin kendisine dikkat etmesi olarak ifade edilmektedir (Sanders, Cann & Markie- Dadds, 2003).

Anne-babaların birçoğu çocuklarının CİK eğitimi almasının gerekli olduğunu ve çocukların bu bilgileri bağımsız olarak öğrenemeyeceklerini bildirmektedir. Buna rağmen anne-babaların sadece %6,8'i bu konuda bir eğitim almıştır (Chen & Chen, 2005).

Çocukların cinsel istismardan korunması anne-baba ve çocuğun böyle bir problemin varlığından haberdar olması ve istismarcı kişilerin toplumdaki bireyler tarafından yargıya teslim edilmesi ile mümkün olmaktadır (Mathoma, Maripe-Perera, Khumalo, Mbayi & Seloilwe, 2006). Fakat anne-babaların cinsel istismarın tüm dünya üzerindeki görülme

sıklığı konusunda bilgi sahibi olmadığı, bu konuda bilgi sahibi olsalar dahi kendi çocuklarının cinsel istismara uğrama riskini çok düşük bir ihtimal olarak değerlendirmeleri bu yüzden de yapılan önleyici çalışmalara katılma noktasında isteksizlik gösterdikleri belirlenmiştir (Finkelhor, 1983).

Bu noktada anne-babaların çocukları ile cinsel istismar hususunda etkileşim içinde olması son derece önem kazanmaktadır. Yapılan bir çalışmada anne-baba ile çocuk arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasının ÇCI'yı 3,5 kat azalttığı belirlenmiştir (Ramírez vd., 2011). Buna rağmen ailelerin neredeyse yarısı çocuklarıyla cinsel istismar konusu üzerine konuşmamaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalarda çocuklarıyla cinsel istismar konusunda konuşan anne-babaların oranı artmaktadır (Chen vd., 2007; Deblinger vd., 2010; Hébert, Lavoie, Piché, Poitras, 2001). Çocuklarıyla bu konu üzerine etkileşim halinde olmak isteyen anne-babaların isteklilik durumunu kişilerin cinsel istismar deneyimleri (Deblinger, Thakkar- Kolar vd., 2010), cinsiyeti (Chen vd., 2007; Deblinger vd., 2010), gelişimsel açıdan hazır olma durumu ve bu etkileşimin negatif sonuçları hakkında inanışlar (El-shaeb & Wurtele, 2009; Wurtele vd., 2008) etkilemektedir. Çocuklarıyla istismar hakkında konuşmayan anne-babalar bu durumun sebebi olarak; bu görevin kendilerine ait olmadığını, çocuklarının konuyu anlayamayacak kadar küçük olduğunu, nasıl açıklayacaklarını bilmediklerini ve konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmektedir (Wurtele vd., 1992).

Anne-babaların büyük çoğunluğu çocuklarına daha detaylı ve belirgin bilgiler vermek yerine yabancı kişilerden uzak durması gerektiği mesajını vermektedir. Bu yanlış bilgilendirmenin muhtemel sebebi ise ailelerin bu konuyla ilgili eğitim almaması olarak açıklanmaktadır. (Chen & Chen, 2005; Chen vd., 2007; Deblinger vd., 2010; Wurtele vd., 1992). Yapılan bir çalışmada anne-babaların çocuklarına yabancı kişilerle etkileşime girmemesi konusunda verdiği dolaylı mesajlarla ve katılacağı aktiviteleri kısıtlayarak çocuklarını cinsel istismardan koruduklarına inandıkları ifade edilmiştir (Briggs, 1988).

Deblinger tarafından yapılan çalışmada anne-babaların sadece %62'sinin çocuklarına genital organları doğru isimlerle öğrettiği saptanmıştır. Buna ek olarak genital bölgelere başkaları tarafından dokunulmaması gerektiğini öğreten anne-babaların oranı da %66 olarak belirlenmiştir (Chen vd., 2007).

Anne-babalara çocuklarına istismarcı hakkında verdiği bilgilerde bu konuda hakkında bilgi sahibi olmadıkları göze çarpmaktadır. Örneğin yapılan bir araştırma anne-babaların

çoğunun istismarcı kişilerin çocuğun genital bölgelerine dokunabileceğinden bahsederken tersi durumdan, yani istismarcı kişinin çocuğu kendi genital organlarına dokunduracağından bahsetmemiştir. Ayrıca istismarcı kişilerin kimliği konusunda anne-babalar genellikle yabancı kişilere odaklanmaktadır. Anne-babaların neredeyse %75'inin çocuklarına hayır deme, ortamdaki uzaklaşma ve durumu başka bir kişiye bildirme becerilerini öğrettiği fakat yarısından azının birden daha fazla kişiye bildirme konusunda çocuğunu eğittiği belirlenmiştir (Deblinger vd., 2010).

Anne-babaların çocuklarına CİK konusunda verdiği mesajları iletme şekli ve içeriği ülkeden ülkeye değişmektedir. Anne ve babalar verdikleri mesajların içeriği ve bu mesajları ne zaman vermeleri konusunda tereddüt yaşadıklarını ifade etmektedir. Anne-babaların güven, ifade becerileri ve bilgi kaynaklarındaki eksiklik istismarcıların kimler olabileceği ve istismar sırasında neler yapabileceği gibi hayati konuları gözden geçirirken her yabancı kişinin istismarcı olması gibi daha az önemli bilgilere odaklanmasına neden olmaktadır (Hunt & Walsh, 2011).

Hunt ve Walsh (2011) anne-babaların, çocukların CİK eğitimi alması hakkındaki görüşleri üzerine yaptığı gözden geçirme çalışmasında; anne-babalar CİK eğitiminin gerekli olduğunu ve koruma programlarının işlevsel olduğunu ifade etmiştir. Gözden geçirme çalışmasında ele alınan tüm çalışmalarda CİK programlarının okul çatısı altında çocuklara sunulmasının anne-babalar tarafından kabul gördüğü belirtilmektedir.

Çocukların CİK noktasında annelerin babalara göre daha fazla endişeli olduğu ve daha doğru önlemler aldığı belirlenmiştir. Fakat endişe düzeyi arttıkça alınan önlemlerdeki hata oranının artması da dikkat çeken bir başka bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Özer, 2014; Tang & Yan, 2004).

Cinsel istismar eğitiminin okul temelli uygulamalarında anne-babanın çocuğuna hangi mesajları kaç yaşında vermesi gerektiğinin net şekilde ifade edilmesi kendilerini rahat hissetmeleri ve aynı içeriği ev ortamında da çocuğa iletmesi önem arz etmektedir. Zira uzun soluklu olan okul temelli programların ev ortamı hazırlanmadan başlatmanın doğru olmadığı vurgulanmaktadır. Anne-babaların koruma programının içeriğine ve sunum şekline aşina olması cinsel istismar ifşa olduğunda bu durumla başa çıkabilmesi, ne yapacağını bilmesi ve destek hizmetlere başvurmasını kolaylaştırmaktadır (Wurtele, 2009).

Çalışmamızın da temel amacı olan anne-babaların cinsel istismara ilişkin görüşlerinin derinlemesine incelenmesinin az sayıda çalışmaya konu olduğu görülmektedir. Mathoma ve arkadaşları yaptıkları çalışmada; çocuk cinsel istismarının tanımı, çocuğu cinsel istismara açık bir konuma getiren faktörler, cinsel istismarın yaygınlığı, çocuk cinsel istismarı hakkında bilgi edinme kaynakları, çocuk cinsel istismarının etkileri, istismarcı profili ve çocuk cinsel istismarını azaltmaya yönelik stratejiler konusunda anne-baba görüşlerini incelemiştir. Elde edilen veriler anne-babaların cinsel istismarı tecavüz kavramı üzerinden açıkladığını göstermektedir. Anne-babalar, kültürel çevre, çocukların televizyon programları izleyerek cinsellik hakkında gereğinden fazla bilgi edinmesi, ihmalkâr anne-babalar, inançlar, fakirlik ve büyü gibi değişkenleri çocuklara yönelik cinsel istismar riskini artırdığı yönünde görüş bildirmiştir. Cinsel istismarın çocuk üzerinde fiziksel, sosyal ve psikolojik etkileri olabileceğini ifade eden anne-babalar, istismarcı kişinin çocuğun önceden tanıdığı kişiler olabileceğini söylemiştir. Son olarak anne-babalar, çocuk cinsel istismarının; eğitim, toplumsal katılım, çocuk cinsel istismarına ilişkin yasal düzenlemeler, fakirliğe karşı mücadele ve cinsel istismar üzerine çalışan kurumların desteklenmesi ile azaltılabileceğini ifade etmiştir (Mathoma, Maripe-Perera, Khumalo, Mbayi & Seloilwe, 2006).

Anne-baba görüşlerini belirlemeyi amaçlayan başka bir çalışmada; Walsh ve Brandon (2011) 30 anne veya bakım veren kişi ile çocukların cinsel istismarı üzerine görüşme yapmıştır. Çalışma sonunda elde edilen bulgular; anne-babaların cinsel istismardan koruma hakkında yetersiz bir eğitim aldıkları, çocukluk döneminde yabancıların tehlikeli olduğuna dair bilgilere yoğun şekilde maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Anne-babaların, çocuklarını cinsel istismardan korumak amacıyla bedenin kişiye ait olması, uygun ve uygun olmayan dokunma, hayır deme, güvenilir bir kişiye bildirme konularında çocuklarına mesaj ilettiği belirlenmiştir. Buna ilaveten anne-babaların, çocuklarını cinsel istismardan korumak için çocukları izleyerek ve onlara rehber olarak CİK sürecine aktif şekilde dahil olmalarını gerektiğini ifade etmeleri önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne-babalar, iletişime açık olma, çocuğa güvenme ve saygı duymanın gibi mesajın iletilme şekillerinin de önemini ifade etmiştir. Çocuklara yönelik CİK eğitiminin okullarda verilmesinden yana olan anne-babalar, bu durumun önemli ve gerekli olduğunu bildirmiştir. Anne-baba görüşlerine göre okulda sunulan CİK programı, bilgi açısından

fazla ayrıntıya girmeden çocuğa hayır deme ve bildirme becerilerini kazandırmalıdır (Walsh & Brandon, 2012).

Rudolp ve Zimmer-Gembeck, yaptıkları nitel çalışmada anne-babaların cinsel istismar konusundaki görüşlerini incelemiştir. Elde edilen bulgular anne-babaların yeterli bir şekilde cinsel istismar tanımını yaptığını ortaya koymuştur. Çocuğa yabancıların tehlikeli olabileceğini söyleyen anne-babalar aynı zamanda tanıdık kişilerin de çocuklarını cinsel istismar edebileceğinin farkında olduklarını söylemiştir. Anne-babalar, çocuklara yönelik cinsel istismarı artıran risk faktörlerini; anne- babanın olmaması, rehber olma ve gözleme eksikliği, dikkat ve sevgi eksikliği, dağılmış aile yapısı, çocuğun ihmal edilmesi şeklinde açıklamıştır. Anne-babaların neredeyse tamamı çocuklarının cinsel istismara uğrama riskini çok düşük bir seviyede gördüğünü belirtmiştir. Çocukların cinsel istismardan korunması için eğitimin önemli olduğunu vurgulayan anne-babaların, çocuklarına yeterli bilgi sunmamakla beraber onlara sadece sözel telkinlerde bulunduğu belirlenmiştir. Anne-babalar, cinsel istismardan koruma programların etkili olmayabileceği ve çocuğa yaşına uygun olmayan bilgiler vererek ona zarar verebileceği yönünde görüş bildirmiştir. Buna karşın eğitimlere yönelik olumlu görüş bildiren anne-babalar da bulunmaktadır. Anne-babaların çok azının çocuklarına uygun olmayan dokunma ve istismarcı kişilerin tanıdık olabileceği hakkında bilgi verdiği belirlenmiştir. Anne-babalara göre çocuklar, istismar durumuyla karşılaştığında cinsel istismarı tanımlamalı ve kendini korumalıdır. Çocukların sorumlulukları hakkında anne-babalar bu şekilde görüş bildirirken, kendi sorumluluklarını rehberlik etme, sürece katılım, CİK hakkında bilgi sunma, korunma programlarına öncülük etme olarak ifade etmiştir. Son olarak anne-babaların yarısı çocuk cinsel istismarı hakkında kendini yeterli olarak gördüğünü söylerken, diğer yarısı ise daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğı belirtmiştir (Rudolp & Zimmer-Gembeck, 2018) .

Ülkemizde çocukların cinsel istismardan korunmasına yönelik anne-baba ile yapılan nitel çalışmalar incelendiğinde karşımıza tek bir çalışma çıkmıştır. Yapılan bu çalışmada yetersizlikten etkilenmiş çocuğı olan 7 anne ile görüşme yapılmıştır. Görüşmenin amacı annelerin cinsel istismarı önlemeye yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesidir. Çalışma sonunda annelerin dokunsal temas ve etkili iletişim konusunda bilgi açısından yetersiz oldukları görülürken kandırılmaya karşı koyma konusunda daha yeterli bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir (Atbaşı, 2016).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama aracı, verilerin toplanması, çalışma grubu, verilerin analizi ve çalışmanın geçerlilik güvenirliğini ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmanın amacı yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocukların cinsel istismardan korunmaları hakkında anne görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda konuyu derinlemesine incelemek için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi teknikler aracılığıyla verilerin gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konduğu araştırma türü olarak ifade edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2008, s.39). Nitel araştırmaların sayısal veriler elde etme ve sadece bir cevap arama amacıyla değildir (Braun & Clarke, 2013). Kişilerin düşüncelerini ortaya koymayı amaçlayan çalışmalarda nitel çalışma yönteminin tercih edilmesi önerilmektedir. Nitel çalışmanın katılımcıların kendisini ifade etmesi açısından daha elverişli bir yöntem olduğu belirtilmektedir. Katılımcıların anket gibi kısa cevaplar içeren veri toplama araçlarında kendilerini yeterince ifade edemediklerini düşünerek bu sorulara cevap vermek istemeyebilmektedir. Bu çalışmada da olduğu gibi katılımcılara açık uçlu soruların sorulması, katılımcılara kendini iyi ifade etme noktasında daha çok fırsat tanımaktadır. (Yıldırım, 1999).

Nitel araştırmanın sağladığı derinlemesine bakış açısı ve çalışmanın amacı göz önüne alındığında fenomenoloji (olgubilim) yaklaşımı araştırma deseni olarak seçilmiştir. Fenomenolojik yaklaşım; kişisel anlamlardan, açıklamalardan ve kişilerin deneyimlerinden

yola çıkarak kişisel bakış açılarını betimleyen bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir (Creswell, 2006, s.57). Buna ilaveten fenomenolojik yaklaşımın, insanların varlığından haberdar olduğu fakat derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığı olgular için son derece elverişli olduğu ifade edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2005, s.72).

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak bilgi formu ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılacaktır.

Katılımcı Bilgi Formu

Katılımcı bilgi formu, katılımcı annelere ait demografik bilgileri ve söz konusun olan çocuğa dair bilgileri elde etmek amacıyla oluşturulmuştur. Katılımcı bilgi formunda; annenin eğitim durumu, medeni hal, aylık ortalama gelir, çocuk sayısı, çocuğun; eğitsel tanısı, eğitim durumu ve kaç yıldır özel eğitim aldığı bilgileri bulunmaktadır (Ek 1).

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Nitel araştırmalarda veriler görüşme, gözlem ve doküman analizi vasıtasıyla elde edilmektedir (Merraim& Tisdell, 2016, s.24). Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği tam yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış (informel) olarak üçe ayrılmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme, açık uçlu görüşme sorularından oluşan bir form vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu soruların yapısı esnektir ve soru cümleleri net çizgilerle belirlenmemiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme, çalışılan konu ile ilgili geniş ve yeni bakış açılarının geliştirilmesi noktasında olumlu katkılar sağlamaktadır (Merriam & Tisdell, s.110, 2016). Bu sebeplerden dolayı çalışmamızda yarı yapılandırılmış görüşme tekniği benimsenmiş ve bir görüşme formu hazırlanmıştır.

Geliştirilen görüşme formunun amacı; çocukların cinsel istismardan korunması konusundaki anne görüşlerini incelemektir. Çalışmanın henüz başında oluşturulan görüşme formunda (Ek 2) annelere aşağıdaki ana sorular sorulmuştur;

- 1- Çocuğunuzun özel bölgelerini bilmesi hakkında görüşleriniz nelerdir?

- 2- Çocuğunuzun dokunsal temas içeren cinsel istismara karşı sergileyebileceği cinsel istismardan korunma becerileri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 3- Çocuğunuzun uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt etmesine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 4- Çocuğunuz istismar amaçlı isteklere karşı sergileyebileceği cinsel istismardan korunma becerileri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 5- Çocuğunuzun cinsel istismara uğraması durumunda güvendiği bir yetişikine bildirmesine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 6- Çocuğunuz cinsel istismardan korumak amacıyla aldığınız tedbirler nelerdir?
- 7- Çocukların cinsel istismarında, istismarcı profili hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 8- Çocuğunuza yönelik cinsel istismar riskine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 9- Çocuğunuza cinsel istismardan korunma becerilerini kazandırma konusunda özyeterliliğinize ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 10- Çocuğunuzun cinsel istismardan korunma eğitimi alması hakkında görüşleriniz nelerdir?

Toplam 11 sorudan oluşan ilk görüşme formuyla bir katılımcısı olan pilot çalışma yapılmıştır. Bu çalışma sonrası bazı soruların daha anlaşılır şekilde ve örnekler üzerinden aktarılmasının doğru olacağı kanaatine varılmıştır. Sonrasında pilot çalışma verileriyle birlikte uzman görüşüne başvurulmuştur. Devlet üniversitesinde doktor öğretim üyesi olarak görev yapan uzman kişi görüşme soruları üzerine fikirlerini sunarak görüşme formunun güncellenmesine katkıda bulunmuştur. Pilot çalışma ve uzman görüşü sonrasında görüşme formu nihai formuna (Ek 3) ulaşmıştır. Bu formda ise aşağıdaki ana sorulara yer verilmiştir.

- 1- Çocuğunuzun cinsel istismarda korunma becerileri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 2- Çocuğunuz cinsel istismardan korumak için aldığınız tedbirler nelerdir?
- 3- İstismarcı kişilerin profiline ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 4- Çocuğunuza yönelik cinsel istismar riskine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 5- Çocuğunuza cinsel istismardan korunma becerilerini kazandırma noktasında özyeterliliğiniz ne düzeydedir?
- 6- Çocuğunuzun cinsel istismardan korunma eğitimi alması hakkında görüşleriniz nelerdir?

Görüldüğü gibi formun nihai şeklinde soru sayıları azalmıştır. Soru sayılarındaki bu azalmanın nedeni soruların sadeleştirilmesinden kaynaklanmıştır. Formun ilk halinde (Ek 2) bulunan

bedensel farkındalık, uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt etme, güvendiği bir yetişkine bildirme; temas içeren cinsel istismara, teşhirciliğe ve istismar amaçlı isteklere karşı sergilenebilecek korunma becerilerine ilişkin altı ana soru, cinsel istismardan korunma becerileri başlığı altında tek soru şeklinde görüşme formuna eklenmiştir. Gerekğinde sondaj sorular vasıtasıyla bedensel farkındalık, uygun-uygun olmayan dokunmaları ayırt etme, güvendiği bir kişiye bildirme; temas içeren cinsel istismara, teşhirciliğe ve istismar amaçlı istekler konularında alt sorular sorularak annelerin görüşleri alınmıştır. Güncellenen form tekrar uzman kişiye gönderilmiş ve uzman onayı ile çalışmada kullanılmaya başlanmıştır.

Verilerin Toplanması / Uygulama

Verilerin toplanması bizzar araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte Cemaloğlu (2009, s.153-154) tarafından belirtilen şu hususlara dikkat edilmiştir;

- 1- Görüşmeci, görüşme sırasında gidişata göre esnek bir hareket alanına sahiptir.
- 2- Görüşmecinin amacı derinlemesine ve bilgileri detaylandırmaya çalışmaktır.
- 3- Uygulayıcı elde ettiği verileri sağlıklı anlamak ve iyi analiz etmek için karşısındaki kişinin değerlerini ve yaşadıkları çevreyi bilmelidir.
- 4- Görüşmeci, görüşülen kişiyi araştırmanın bir ortağı olarak görmelidir.
- 5- Uygulayıcı, görüşme sorularını formda olduğu şekilde sormak yerine görüşme yapılan kişinin durumuna göre soruları farklılaştırabilir.
- 6- Uygulayıcı, empati kurar ve karşısındaki kişi ile iletişim içerisindedir.
- 7- Görüşülen kişi görüşme sürecinde aktif olan taraftır.
- 8- Görüşmeci, paylaşılan örnek olaylardan ve öykülerden analiz yaparak sonuçlar çıkarır.
- 9- Gerekli görüldüğü takdirde görüşme üç kez tekrarlanabilir.

Görüşmeler Philips marka ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Bu husus çalışma öncesinde katılımcılara bildirilmiş, ses kayıtlarının yazıya döküldükten sonra tamamen imha edileceği ve ikinci bir kişiyle paylaşılmayacağı katılımcılarla paylaşılmıştır. Bu hususları içeren Çalışmaya Katılım Bildirimi (Ek 4) hazırlanmış ve katılımcıların bu bildirimi okuyarak imzalamaları sağlanmıştır.

Görüşmelerin tamamı özel eğitim kurumlarında gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılım kriterleri özel eğitim kurum koordinatörleriyle paylaşılmıştır. Kriterlere uyan katılımcıların seans günleri ve saatleri belirlenmiş ve bu zaman dilimlerinde özel eğitim kurumlarına gidilmiştir. Annelerin çocuklarını özel eğitim kurumlarına kendilerinin getirmesi sebebiyle katılımcı annelere kolayca ulaşılmıştır. Normal gelişim gösteren çocukların annelerine de özel eğitim kurumlarında ulaşılmıştır. Kurumda çalışan ve kriterlere uyan katılımcılar da çalışmaya dâhil edilmiştir. Katılımcı anneler özel eğitim kurumlarında kendini daha güvende hissetmişler ve çalışmaya katılmayı kabul etmişlerdir. Uygulamacı tarafından annelere çalışmanın konusu, amacı, içeriği ve çalışmadan tamamen çekilme hakkı gibi temel konular ifade edildikten sonra aynı gün içerisinde önceden belirlenen sınıfta görüşmenin yapılması sağlanmıştır.

Görüşme öncesinde katılımcılara çalışmanın konusu ve amacı açıklanmıştır. Yapılan açıklamalar sonrasında katılımcıların çoğu konunun hassas bir içeriğe sahip olması, araştırmacının karşı cinsiyetten olması, ses kaydı yapılacak olması ve bilgilerin gizli kalması konusunda çekincelerini ifade etmiş ve çalışmaya katılmakta tereddüt ettiklerini belirtmişlerdir. Bu tereddütün kurum çalışanlarının referans olmasına rağmen görüşmeler başlayınca dek sürdüğü gözlemlenmiştir. Katılımcı adayların bir kısmı da eşlerinin bu çalışmaya katılmalarına sıcak bakmayacağını ifade ederek görüşmeyi reddetmiştir. Her şeye rağmen araştırmacının uygulama süreci öncesinde katılımcı bulmakta zorlanacağı öngörüsü gerçekleşmemiş ve üç ayrı rehabilitasyon merkezinde otuzun üzerinde anneye ulaşarak çalışmasını yürütmüştür.

Tedirgin bir ruh haliyle görüşmelere başlayan anneler birkaç dakika sonra bu duygudan sıyrılmış ve son derece içten cevaplar vermişlerdir. Annelerin özellikle kendilerine yönelik olan soruları cevaplarken daha rahat oldukları saptanmıştır. Görüşme sonunda birçoğu cinsel istismar konusundaki farkındalıklarının arttığını söylemiş bazıları ise bu konuyu görüşme gününe kadar hiç düşünmediklerini ve cinsel istismarla ilgili çocuklarıyla hiçbir paylaşımda bulunmadıklarını ifade etmiştir. Bir katılımcı anne kendini çok rahatsız hissettiğini belirtmiş ve görüşmenin yarısında çalışmadan çekilmiştir. Çalışmanın başındaki ön yargılarının yersiz olduğunu fark eden katılımcı anneler teşekkürlerini sunmuşlardır. Ses kaydının kapatılmasıyla annelerin çocuk cinsel eğitimine yönelik soruları devam etmiş ve bir süre bu paylaşımlar sürmüştür.

Katılımcı kodları, görüşme yeri, görüşme süresi ve görüşmenin boyutu bilgileri Tablo 1

'de gösterilmektedir.

Tablo 1

Görüşme Bilgileri

Katılımcı Kodu	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi	Görüşme Boyutu (Mb)
Gk1	Ofis	38 dk 35 sn	17.6
Ge2	Ofis	21 dk 53 sn	10.0
Ge3	Ofis	27 dk 02 sn	12.3
Ge4	Ofis	19 dk 48 sn	9.0
Ge5	Ofis	42 dk 50 sn	20.0
Gk6	Ofis	29 dk 07 sn	13.3
Ge7	Ofis	25 dk 17 sn	11.5
Gk8	Ofis	19 dk 06 sn	8.7
Ge9	Ofis	34 dk 17 sn	15.6
Gk10	Ofis	35 dk 08 sn	16.0
Ge11	Ofis	42 dk 55 sn	19.5
Zk1	Ofis	28 dk 17 sn	12.9
Ze2	Ofis	35 dk 26 sn	16.2
Ze3	Ofis	32 dk 37 sn	14.9
Ze4	Ofis	33 dk 10 sn	15.1
Zk5	Ofis	26 dk 27 sn	12.1
Zk6	Ofis	19 dk 59 sn	9.1
Ze7	Ofis	18 dk 06 sn	8.2
Zk8	Ofis	22 dk 09 sn	10.1
Zk9	Ofis	22 dk 50 sn	10.4
Zk10	Ofis	24 dk 23 sn	11.1
Ze11	Ofis	26 dk 54 sn	12.3
Zk12	Ofis	20 dk 02 sn	9.1
Ne1	Ofis	17 dk 49 sn	8.1
Ne2	Ofis	22 dk 38 sn	10.3
Ne3	Ofis	22 dk 0 sn	10.0
Ne4	Ofis	20 dk 52 sn	9.5
Nk5	Ofis	23 dk 13 sn	10.6
Nk6	Ofis	33 dk 15 sn	15.2
Nk7	Ofis	23 dk 27 sn	10.7
Nk8	Ofis	19 dk 41 sn	9.0
Nk9	Ofis	21 dk 46 sn	9.9
Nk10	Ofis	22 dk 07 sn	10.1

Çalışma Grubu

Amaçsal örnekleme, amaca bağlı olarak veri açısından zengin durumların seçilmesi ile derinlemesine bir araştırma yapma fırsatı sunmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün,

Karadeniz & Demirel, 2016, s.90). Bu yüzden çalışmada amaçsal örnekleme ile örneklem grubu belirlenmiştir. Oluşturulan örneklem grubunda okul öncesi dönemde yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip toplam 33 anne bulunmaktadır. Annelerin alt gruplara dağılımı Tablo 2’de, demografik bilgiler ise Tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 2

Annelerin Alt Gruplara Dağılımı

Alt Gruplar	<i>f</i>
Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Kız Çocuğuna Sahip Olan Anne Sayısı	4
Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Erkek Çocuğuna Sahip Olan Anne Sayısı	7
Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Kız Çocuğuna Sahip Olan Anne Sayısı	5
Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Erkek Çocuğuna Sahip Olan Anne Sayısı	7
Normal Gelişim Gösteren Kız Çocuğuna Sahip Olan Anne Sayısı	6
Normal Gelişim Gösteren Erkek Çocuğuna Sahip Olan Anne Sayısı	4
Toplam	33

Tablo 3

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Kod	Eğitim Durumu	Çocuk Sayısı	Medeni Hal
Gk1	Ön Lisans	1	Evli
Ge2	Lise	1	Evli
Ge3	Lise	1	Evli
Ge4	İlkokul	2	Evli
Ge5	Lise	2	Evli
Gk6	Ortaokul	1	Evli
Ge7	İlkokul	2	Evli
Gk8	Lise	3	Evli
Ge9	İlkokul	2	Evli
Gk10	Üniversite	2	Evli
Ge11	İlkokul	3	Evli
Zk1	Lise	4	Evli
Ze2	Ortaokul	2	Evli
Ze3	Lise	1	Evli
Ze4	Ortaokul	1	Evli
Ze5	Okuma yazma yok	3	Evli
Ze6	Ortaokul	2	Evli
Ze7	Lise	3	Evli
Zk8	Ortaokul	2	Evli
Zk9	İlkokul	4	Evli
Zk10	İlkokul	3	Evli
Ze11	İlkokul	2	Evli
Zk12	Ortaokul	3	Evli
Ne1	İlkokul	3	Evli
Ne2	İlkokul	3	Evli
Ne3	İlkokul	3	Evli
Ne4	Ortaokul	2	Evli
Nk5	Lise	3	Evli
Nk6	İlkokul	6	Evli
Nk7	Lise	2	Boşanmış
Nk8	İlkokul	4	Evli
Nk9	Ortaokul	2	Evli
Nk10	İlkokul	4	Boşanmış

Not: GK: Görme yetersizliğinden etkilenmiş kız çocuk annesi.

GE: Görme yetersizliğinden etkilenmiş erkek çocuk annesi.

ZK: Zihinsel yetersizliğinden etkilenmiş kız çocuk annesi.

ZE: Zihinsel yetersizliğinden etkilenmiş erkek çocuk annesi.

NK: Normal gelişim gösteren kız çocuk annesi.

NE: Normal gelişim gösteren erkek çocuk annesi.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda veri analizinin amacı elde edilen verilerin anlamlı hale getirilmesidir. Verilerin anlamlı hale getirilmesi; katılımcı söylemlerinin ve araştırmanın gördüğünün ve okuduğunun birleştirmesi, basitleştirmesi ve yorumlanmasıdır. Nitel araştırmalarda veri analizi, somut veriler ve soyut kavramlar, tñmdengelim ve tñmevarım, tanımlama ve yorumlama arasında gidip gelen karmaşık bir süreçtir (Merriam & Tisdell, s.202, 2016).

Bu çalışmada yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocukların cinsel istismardan korunmaları hakkında anne görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Sürecin devamında ses kayıtları araştırıcı tarafından yazıya dökölerek deşifre edilmiştir.

Bu çalışmada verilerin analizi betimsel analiz yöntemiyle yapılmıştır. Betimsel analiz yönteminde toplanan veriler, daha önceden belirlenen temalar çerçevesinden sadeleştirilerek yprumlanır. Bu analiz yönteminde doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. Analizin temel amacı elde edilen ham verilerin düzenlenerek ve yorumlanarak okuyuca iletilmesidir (Yıldırım & şimşek, 1994, s. 256).

Çalışmaların transkriptasyonu, görüşmecilerin tüm söylemlerini kelimesi kelimesine yazıya dökmeyi gerektirmektedir. Bu işlem oldukça uzun bir süre olsa da kodlama aşamasına geçmeden önce araştırmacıya bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu kazanım, verilerin analiz edilmesinde hem kodlama yapma hem de temaları oluşturma noktasında fayda sağlamıştır.

Yapılan analiz sonucunda önceden oluşturulmuş tema ve kategorilere ait kodlar Tablo 4’te görölmektedir.

Tablo 4

Temalar, Kategoriler Ve Kodlar

Temalar	Kategoriler	Kodlar
Annelerin Çocuklarının Sahip Olduğu Cinsel İstismardan Korunma Becerilerine İlişkin Görüşleri	Çocuğun Özel Bölgelerini Bilmesi	Çocuğum özel bölgelerini doğru terminoloji ile bilir.
		Çocuğum özel bölgelerini yanlış terminoloji ile biliyor.
		Çocuğum özel bölgelerinin isimlerini kısmen biliyor.
	Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara (İstismarcının Çocuğa Dokunması) Karşı Sergileyebileceği Beceriler	Temas içeren istismara karşı koruma davranışı sergiler.
		İstismarcı kişiye ve istismar yoğunluğuna göre koruma beceri sergiler/ sergilemez.
		Bu konuda net bir görüşüm yok.
	Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara Karşı (İstismarcının Çocuğu Kendi Bedenine Dokundurması) Sergileyebileceği Beceriler	Cinsel istismardan korunma becerisi sergilemez.
		Temas içeren istismara karşı korunma davranışı sergiler.
		İstismarcı kişiye göre korunma beceri sergiler/ sergilemez.
	Çocuğun Uygun ve Uygun Olmayan Dokunmaları Ayırt Etmesi	Bu konuda net bir görüşüm yok.
		Cinsel istismardan korunma becerisi sergilemez.
		Çocuğum uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edemez.
Annelerin Tutumlarına, Algılarına ve İlişkin Görüşleri	Çocuğun İstismar Amaçlı İsteklere Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri	Çocuğum uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edebilir.
		Çocuğumun bu beceriye sahip olup olmadığı konusunda kararsızım.
		Bu konuda fikrim yok.
	Çocuğun Olası Bir Cinsel İstismar Olayını Güvendiği Bir Kişiye Bildirme Becerisi	Çocuğum istismar amaçlı isteklere uymaz/Karşı koyar.
		Çocuğum istismarcı kişiye göre isteklere karşılık verir.
		Bu konuda bir fikrim yok.
	Annelerin Çocuklarını Cinsel İstismardan Korumak İçin Aldığı Tedbirler	Çocuğumun istismar amaçlı isteklere karşı vereceği tepkiler konusunda kararsızım.
		Çocuğum istismar sonrası “bildirme” becerisini sergiler.
		Çocuğum istismar sonrası “bildirme” becerisini sergilemez.
	Annelerin İstismarcı Profili Hakkındaki Bilgileri	Bu konuda bir fikrim yok.
		Çocuğumun istismar sonrasında “bildirme” becerisini sergilemez.
		Çocuğumun istismar sonrasında “bildirme” becerisi sergilemesi noktasında kararsızım.
	Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algısı	Çocuğumu cinsel istismardan korumak için tedbir alıyorum.
		Çocuğumu cinsel istismardan korumak için tedbir almıyorum
		İstismarcı kişi tanıdık ya da yabancı, herkes olabilir
Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algısı	Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algısı	İstismarcı kişi yabancı olabilir.
		Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini çok yüksek düzeyde görüyorum.
		Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini orta düzeyde görüyorum.
	Annelerin Çocuklarına Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Kazandırma Konusunda Öz Yeterlilikleri	Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini düşük düzeyde görüyorum.
		Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskinin olmadığını düşünüyorum.
		Çocuğumun cinsel istismardan korunması konusunda kendimi yeterli hissediyorum.
	Annelerin Çocukların CİK Eğitimi Almasına Yönelik Tutumları	Çocuğumun cinsel istismardan korunması konusunda kendimi yetersiz hissediyorum.
		Çocuğumun cinsel istismar konusunda eğitim almasına olumlu bakıyorum.
		Çocuğumun cinsel istismar konusunda eğitim almasını istemiyorum.

Geçerlilik ve Güvenirlik

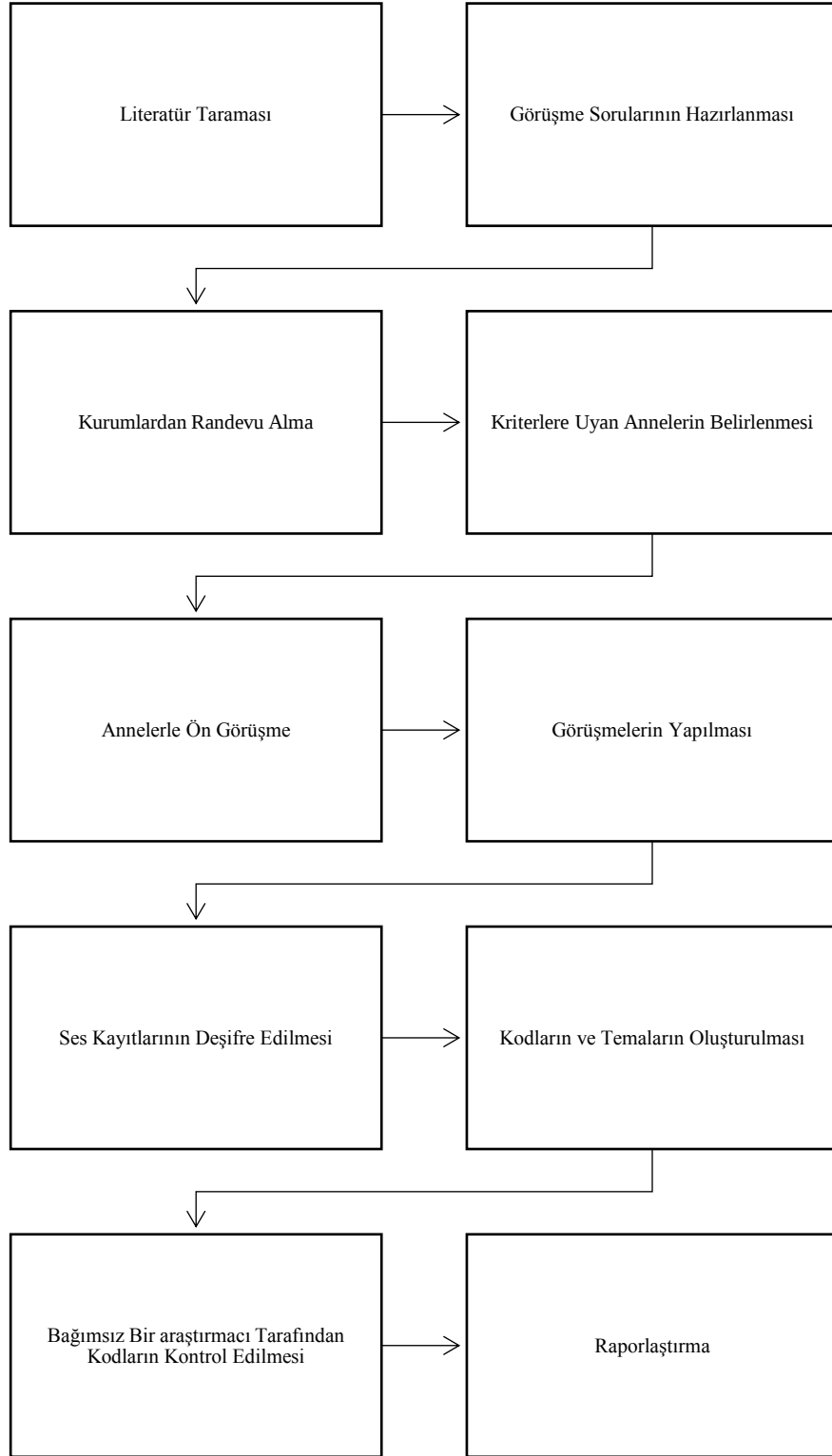
Yıldırım (2010), nitel araştırmalarda özgünlüğün ortaya koyulan sonuçların geçerli ve güvenilir olmasıyla yakalanabileceğini ifade etmektedir. Geçerli ve güvenilir bir çalışma sunmak için birtakım stratejiler bulunmaktadır. Bu stratejilerin araştırmacı tarafından kullanılması gerekmektedir. Böylece yapılan çalışmanın inandırıcılığı ortaya konacak ve

dolayısıyla çalışmanın kalitesi artacaktır. Bu çalışmada aşağıdaki stratejiler kullanılarak geçerliliğin ve güvenilirliğin sağlanması amaçlanmıştır.

- 1- Ayrıntılı betimleme
- 2- Akış şeması
- 3- Uzman incelemesi
- 4- Ayrıntılı alıntılar yapma

Nitel bir araştırmanın aktarılabilirliği, kendisini destekleyen verilerin yeterince betimlenmesi ile sağlanmaktadır. Ayrıntılı bir betimleme ise ham verinin ortaya çıkan kavram ve konularına göre yeniden düzenlenerek, herhangi bir yorum katmadan ve azami derecede verinin doğasına sadık kalınarak okuyucuya iletilmesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıntılı betimleme için doğrudan alıntılara sıkça başvurulmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.282). Diğer yandan bazı araştırmacılara göre nitel araştırmalarda yansızlığı sağlamak tamamen mümkün değildir fakat araştırma sürecindeki her şey olduğu şekliyle ortaya koyulursa okuyucuların çalışmaya olan inancı artırılabilir (Roberts & Priest, 2006). Bu çalışmada da inandırıcılığı artırmak için veri toplama süreci ayrıntılı olarak betimlenmiş ve katılımcılardan alınan cevaplar doğrudan alıntılar vasıtasıyla okuyucuya aktarılmıştır.

Araştırmanın kısa bir zaman zarfında denetlenebilirliğini sağlamak için araştırma sürecinin etkili ve açık şekilde ifade edilmesi gerekmektedir (Yıldırım, 2010). Nitel çalışmalarda bu gereklilik diyagram ve şema kullanılarak karşılanmaktadır. Shenton (2004) nitel araştırmada şema ve diyagram kullanmanın denetlenebilirlik ve anlaşılabilirlik açısından çalışmaya pozitif bir katkı sağlayacağını ifade etmektedir. Şema ve diyagram kullanımının, içerik hakkında bilgi sunmaktan ziyade araştırma sürecinde var olan her şeyin okuyucu tarafından bütüncül şekilde ele alınabilmesine olanak sağlamaktadır. Böylece okuyucu araştırmanın güvenilirliği hakkında daha sağlıklı kararlar verir (Twycross & Shields, 2005). Güvenirlik ve çalışma niteliği açısından avantaj sağlayan bu süreç çalışmada akış şeması olarak sunulmuştur.

Şekil 1. Akış şeması

Çalışma güvenirliğine yönelik ortaya konulan stratejilerden bir tanesi de uzman incelemesidir. Araştırma konusu hakkında genel bilgiye sahip olan ve nitel çalışma alanında yetkin kişilerin araştırmayı farklı açılardan incelemesi niteliğin artmasını

sağlamaktadır (Daymon & Holloway, 2003 s.91; Yıldırım & Şimşek, 2016). Glesne ve Peshkin (1992) de elde edilen verilerin nitel araştırma konusunda uzman olan kişilerle paylaşılmasının ve bu kişilerden dönüt alınmasının araştırma güvenilirliğine olumlu katkıda buluna çağını bildirmektedir. Bu bağlamda nitel araştırma alanında uzman olan kişilerden görüş alınmıştır.

Ayrıntılı alıntılar yapmak hem okuyucuya çalışmanın güvenilirliğini denetleme fırsatı vermesi (Twycross & Shields, 2005) hem de nitel çalışmalar da niteliği arttırması yönünden (Yıldırım, 2005) önemli bir stratejidir. Ayrıntılı alıntılar yapma stratejisi ile görüşmecilerden alınan cevaplar herhangi bir yoruma yer verilmeden, olduğu şekliyle okuyucuya aktarılmaktadır. Bu çalışmanın da niteliğinin ve güvenilirliğinin artması için bulgular kısmında ayrıntılı alıntılara yer verilmiştir.

Son olarak deşifre ve kodlama süreçlerinde güvenilirliği sağlamak için temel stratejilere başvurulmuştur. Bu stratejilerden birincisi ile ses kayıtlarının doğru bir şekilde deşifre edildiğini teyit etmek amaçlanmıştır. Çalışmadan bağımsız bir kişi tarafından her görüşmenin yüzde yirmisi ses kayıtlarından dinlenerek deşifre metinleri ile karşılaştırılmıştır. Uygulama sonrasında deşifre sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütüldüğü belirlenmiştir. İkinci stratejide ise görüşmelerin analizinde belirlenen kodların doğruluğunu kontrol etmek amaçlanmıştır. Bu kontrol yüksek lisans öğrencisi olan bir araştırmacı ile yapılmıştır. Sonuç olarak kodlamaların çok büyük bir bölümünde (%97,1) hemfikir olunmuştur. Ayrılığa düşülen kodlamalar üzerinde fikir alışverişi yapılarak ortak noktada buluşulmuştur.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde veri toplama süreci sonunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Kod ve alt kodların paylaşıldığı bu bölümde kodlara ait sıklık dağılımlarına yer verilmiştir. Kodların sıklığına göre annelerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Çocuğun Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Temasında Elde Edilen Bulgular

Bu tema altında çocukların; özel bölgerini bilme, temas içeren cinsel istismara karşı sergileyebileceği korunma becerileri, uygun ve uygun olmayan dokunmaları ayırt etme, istismar amaçlı isteklere karşı sergileyebileceği korunma becerileri ve bildirme becerilerine ait bulgular sunulmuştur.

Çocuğun Özel Bölgelerini Bilmesi Kategorisinde Elde Edilen Bulgular

Özel Bölgelerini Bilme kategorisinde elde edilen bulgular bu bölümde sunulmuştur. Oluşan kodlar ve alt kodlar Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5

Çocuğun Özel Bölgelerini Bilmesi Kategorisine Kodlar Ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod1	Çocuğum özel bölgelerini doğru terminoloji ile bilir.
	Bedenini tanıyor, özel bölgelerini popo ve pipi olarak biliyor.
	Bedenini tanıyor, özel bölgelerini popo ve özel bölge olarak biliyor.
Kod 2	Bedenini tanıyor ve özel bölgelerini ayıp yer olarak biliyor.
	Bedeninin tanıyor, özel bölgelerini popo olarak cinsel organını yanlış bir isimle biliyor.
Kod 3	Çocuğum özel bölgelerinin isimlerini kısmen biliyor.
	Kadın ve erkek cinsel organ isimlerini karıştırabiliyor.
	Cinsel organını yanlış bir isimle de olsa bilmiyor.

Özel Bölgelerini Bilme kategorisinde oluşturulan kodlara yönelik sıklık dağılımı Tablo 6’da ortaya konmuştur.

Tablo 6

Çocuğun Özel Bölgelerini Bilmesi Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı

				Çocuğum özel bölgelerini doğru terminoloji ile bilir.		Çocuğum özel bölgelerini yanlış terminoloji ile biliyor.		Çocuğum özel bölgelerinin isimlerini kısmen biliyor.	
				Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş	f	-	-	13	7	-	2	1	
Normal gelişim gösteren	f	-	-	4	5	-	1	-	
Toplam				33					

Çocuğunun özel bölgelerini doğru terminoloji ile bildiğini ifade eden annelerin görüşleri şu şekildedir;

GE5 görüşlerini “*Kendi bedeniyle ilgili farkındalığı nedir? Okullarında şöyle bi’şey yapmışlardı. Hatta böyle derneklerle falan çalışmışlardı. Vücutuma dokunma diye bi konuları vardı. Dersleri vardı hatta. Onun için bir saat ayarlıyorlardı. Bedenime; buralara, buralara, şuralara dokunulmayacak. Buralar benim özel bölgelerim filan diye böyle konularda şey almışlardı, ders almışlardı. Mesela ben demiştim. İşte bir resim vermişlerdi ilk önce mesela okulda. Dedi ki “Okulda biz bunları öğrendik. Okulda öğretmenimiz bunları da eve gittiğinizde annenizle babanızla işaretleyin”. Bir resim vermişler mesela bütün vücudun organlarını gösteriyor. Bunlar özel bölgelerimiz diye çarpı atıyor. Göğüsleri, ondan sonra vücudunun genital bölgesini ve poposunu göstermişti.*

Onları gösteriyor. Orda da onları işaretleyin diyor. Kendisi yapmıştı. O şekilde onları beraber birlikte işaretlemiştik. “Şeklinde ifade ederken, ZE2 kodlu görüşmeci “Poposunu biliyor. Genelde biz ona pipi diye öğrettik pipi diye biliyor yani. Daha küçük olduğu için daha ayrıntıya girmedik şimdilik. Tabi büyüdüğünde babası karşısına alıp her şeyi anlatacak. Anlayacağı çağa geldiğinde.” Diyerek fikirlerini sunmuştur. NE4 de diğer annelerin ifadelerine paralel olarak *“Onları biliyor. Hani tuvaletini, pipisini falan bazı zaman abisiyle dövüşürken anne diyor bu benim pipime dokundu. Onları falan söylüyor. Popoma falan vurdu diyor çocuk.”* Cümleleri ile mevcut durumu ifade etmiştir. ZE11 çocuğunun özel bölgelerini bilmesi hakkında *“Bilir. Bilir hatta söyler. Mesela desem Enes kolun mesela burada, koltuk altında nerede kaldırır gösterir, karnını gösterir, bacağına gösterir. Mesela bazı yerlerini gösterir. Mesela anne şu ayıp ama şşşt diyor sus diyor ayıp diyor. Sus hemen kapat diyor. Mesela banyo etse anne ört ayıp. Onu biliyor hocam mesela. İsim mi? İsim mesela poposuna popo diyor. Göğsüne ört diyor ayıp diyor. Mesela abisine diyor. Abi bak memem var burada. Ondan sonra abi ayıp diyor. Ört diyor. Anneanne görmesin diyor, dede görmesin diyor. Pipim var diyor. Onları anlatıyor.”* demiştir.

Çocuğunun özel bölgelerini yanlış terminoloji ile bildiğini ifade eden annelerin görüşlerinden bir kısmı şu şekildedir; GK10 *“Biz ona öğretilmedi sonuça bu kol bu bacak demedik. Sonuça doğuştan görme engelli olmadığı için sonradan kazandığı bilgiler vardı. Deneyimler vardı. Yaşantı vardı. Biliyor yok hayır her şeyi biliyor. Tabi tabi hepsini biliyor. Yani biz mesela popoya popo diyoruz. Fıstık, fındık o öyle diyor yani. Öyle biliyor. Hani öteki türlü gerçek tıbbi bilimsel anlamını kullanmadık yani biz hiç. Onu bilmez.”* ZE4 görüşlerini *“Yani şöyle söyleyeyim af edersiniz. Genelde benim çocuğum elini göğsüne koyarak uyur. Ben bunu üç buçuk yaşında şeyden kestim, emzirmekten. O günden beri elini koynuma koyar, göğsüne değer. Şimdi böyle değdiği zaman falan bazen kendisinininkini de açar benim de var der. Ondan sonra seninkiler küçük oğlum büyümemiş derim. Ona güler. Ondan sonra böyle oynarken falan oğlum getir poponu, vurayım derim getirir gösterir. Ben vururum o gider. Mesela böyle severken oğlum işte şeyin nerde diye sorduğum zaman burada der, gösterir.”* ZK10 ise *“Evet evet her tarafını, her şeyini de biliyor yani. Daha çok küçükken öğrendi yani. Evet evet isim takma. Ben özellikle fındığın derim. Bu şekilde yani fazla şu anda bir şey demedim. Hani dedim desem olmaz.”* Şeklinde bildirmiştir. NK5 ise çocuğunun cinsel organını yanlış terminoloji ile bildiğini şu şekilde ifade etmektedir; *“Vücudunun tüm organlarını bilir. Nasıl biliyor diyeyim yani çışını*

yaptığı zaman neresini sileceğini, neresini temizleyeceğini ya da iç çamaşırı giydiği zaman neden giydiğini, nasıl koruyacağını bilir. Pıtı. Hani öyle çok isimlendirmedik. Pıtı olarak biliyor.” NK7 diğer annelerin fikirlerine benzer olarak olduğunu “Valla gayet iyi durumda her şeyin zamanla gelişeceğini, büyüyeceğini, organlarının farklı şekil alacağını yani hepsini çok şükür kavramış durumda. Biz boncuk diye öğrettik boncuk diyoruz.” cümlesiyle çocuğunun cinsel organını uygun olmayan bir kavramla öğrendiğini bildirmiştir.

Çocuklarının özel bölgelerini kısmen bildiğini ya da isimlerini karıştırdığını ifade eden annelerden GK6 görüşlerini *“Ee yüz hatları dışında ben memesini öğretiyorum şu an. Üzerini falan çıkarırken dokunuyor. Bak meme falan. O var şu anda. Ee öyle özellikle bu memem gibi şeyler söylemiyor şu anda. Poposunu biliyor da cinsel organını bilmiyor. İsim olarak da hiç kullanmıyoruz zaten. Hiç ismi geçmedi yani. Kullanmadım da.”* Olarak ifade etmiştir. ZE6 kodlu anne ise *“Biliyor hani organlarını, kendi organlarını biliyor. Bazen kadında ve erkekteki organları karıştırabiliyor.”* Diyerek bu konudaki fikirlerini bildirmiştir.

Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara Karşı Sergileyebileceği Beceriler Kategorisinde Elde Edilen Bulgular

Temas içeren cinsel istismarın iki çeşidi bulunmaktadır. Birincisi istismarcının çocuğa dokunmasıyla gerçekleşen cinsel istismar, ikincisi ise istismarcının çocuğu kendine dokundurması ile gerçekleşen cinsel istismardır. Bu nedenle annelere her ikisi üzerinden sorular sorularak bulgular elde edilmiştir. Sonuç olarak oluşturulan kodlar ve alt kodlar Tablo 7 ve 9’da görülmektedir. Sıklık dağılımları ise Tablo 8 ve Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 7

Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara (İstismarcının Çocuğa Dokunması) Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod 1	Temas içeren istismara karşı koruma davranışı sergiler.
	Hayır der.
	Karşı koymaya çalışır.
	Güvendiği kişiye bildirir.
Kod 2	İstismarcı kişiye ve istismar yoğunluğuna göre koruma beceri sergiler/ sergilemez.
	Çocuğum istismarcı kişiyi tanıyorsa kendini koruma davranışı göstermez.
	İstismarcı çocuğun tanıdığı bir kişiye koruma davranışı göstermez, yabancı bir kişiye gösterir.
	Bariz bir cinsel istismar söz konusu değilse kendini koruma davranışı göstermez.
Kod 3	Bu konuda net bir görüşüm yok.
	Cinsel istismar konusunda çocuğuma eğitim vermediğim için nasıl tepki göstereceği hakkında fikrim yok.
	Cinsel istismara karşı vereceği tepkiler değişken olabilir.
Kod 4	Cinsel istismardan korunma becerisi sergilemez.
	Karakteri gereği cinsel istismar karşısında herhangi bir korunma becerisi sergilemez.

Temas içeren cinsel istismar (istismarcının çocuğa dokunması) kategorisinde oluşturulan kodlara ait sıklık dağılımlarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8

Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara (İstismarcının Çocuğa Dokunması) Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisine Ait Sıklık Dağılımları

		Temas içeren istismara karşı koruma davranışı sergiler.		İstismarcı kişiye ve istismar yoğunluğuna göre koruma beceri sergiler/ sergilemez.		Bu konuda net bir görüşüm yok.		Cinsel istismardan korunma becerisi sergilemez.	
		Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	f	6	9	2	2	-	2	1	1
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	f	5	4	-	-	1	-	-	-
Toplam		33							

Çocuklarının korunma becerisi sergileyeceğini ifade eden annelerin görüşleri şu şekildedir;

GE3 *“Yani hiç dokundurmaz. Hani şu ana kadar hiç öyle bir şey yaşamadık. Hiç kimseye de öyle bir şeyde bulunmadık açıkçası hani bizim çerçevelerimiz içinde büyüyor çocuğumuz hani hiç öyle bir şey olmadı. Bilmiyorum hani öyle bir şey olsa...Bağırır, çığlık atar, izin vermez, ayıp der, anne diye bağırır zaten hani biz de ona o yönelik hep uyarılarda bulunuyorum. Biri sana dokunmaya çalışırsa elini tutarsa, gidelim derse sürekli çığlık at diye hani ikazlarda bulunduğum için sürekli çığlık atar. Hani bir iki pipine bakayım gibi büyüklerimizde şey gelmişti hani izin vermedi., bağırdı ayıptır falan diye o şekilde tepkilerde bulundu.”*

ZK8 *“Dediğim gibi hocam dokundurmaz. Kıyameti koparır. Mümkün değil ona bir kişinin ellemesi. Yani çünkü çok da şahit oldum. Elletmez kıyameti koparır. Bağırır. Tepkisini gösterir.”*

NE1 *“Evet biliyor zaten. Kesinlikle dokundurtmaz yani. Bağırırım diyor mesela. Büyük oğlumda biz o şeyi söylüyoruz ama hemen bağırırım polisi çağırırım diyor. Televizyonda da izliyorlar ya.”*

NK5 *“Örnek verebilirim. Komşumuzun çocuğu el alışkanlığı mı diyeyim artık tik alışkanlığı mı çocukların popolarına vuruyor. Açıkken değil yalnız kapalıyken. Vurmuş şeye ee kızımın poposuna hemen geldi bana söyledi. Uyardın mı dedim uyardım ama tekrarladı anne dedi. Gittim ben tekrar uyardım. Bir daha yapmayacağım dedi ondan sonra da bir daha da böyle bir şeyimiz olmadı. Özel bir bölgesine vurmasına tepki. Çünkü sürekli vuruyorlar ama poposuna vurdukları zaman aşırı tepki verebiliyor.”*

Çocuklarının bu tür bir istismara karşı istismarcı kişi ve istismar yoğunluğu gibi değişkenlere göre koruma becerisi sergileyeceğini yada sergilemeyeceğini ifade eden annelerden GK6 *“Kendi hiç... Yok. İlla özel değil bizim dışımızda öğretmenleri bir de... Hiç kimseye kendine, saçına dokundurtmaz yani. O şekilde biraz yabaniyim benim kızım. Nasıl diyeyim E. çok kapalı bir çocuk. Dedesi babaannesine bile şöyle bir elini falan hiç tutturmaz yani. Kızım gel seni seveyim, öpeyim dediği zaman vurmaya başlar, iter. Bir de öğretmenlerine çok sevdiği insanları kendine dokundurur. Yani herkese zaten kendini dokundurmaz. Anladığından değil; sevmediğinden, istemediğinden dokundurtmaz yani. Bağırır. İstemediği bir şeyde kulağını tutar, bağırır ve direk vurmaya başlar zaten. Bilinçli yapmıyor ama güzel bir şey yapıyor. Yapıyor yani.”* Şeklinde görüş bildirmiştir.

Bu konuda net bir fikre sahip olmadığını ifade eden NK9 “Büyük ihtimal korkar diye düşünüyorum. Bana söyler diye düşünüyorum ama bilemiyorum tabi bu çocuk yani. Acaba hani korkar da mı söylemez. Çünkü ben kızımı sürekli tembih ettiğim için kızacağımı düşünüp söyleyemeyebilir de. Kızmam ben böyle şeylere hep anlat derim, daha sıcak davranırım çocuğa. Böyle şeylerde korkacak bir şey yok anneciğim hani şöyle şöyle anlatırım ama çocuğun o tepkisini bilemiyorum tabi ki. Çocuk her şey olabilir.” Cümleleriyle görüşünü ortaya koymuştur.

Çocuğunun bu tür bir istismara karşı kendini koruma becerisi sergilemeyeceğini düşünen ZK12 “Yok ya mesela nasıl diyeyim sana. Başkalarının yanında utanır ama dokunma şeyini bilmiyorum yani. Ya işte hiçbir tepki vermez. Utanır sadece. Çeker kendini ama öyle bağırıp çağırılmaz. Öyle hani bazı kızlar olur ya bağırır çağırır. Benim kız öyle değil. Hanım hanımcık yani böyle.”

İstismarcı kişinin çocuğu kendi bedenine dokundurması kategorisinde oluşturulan kodlar Tablo 9’da gösterilmiştir

Tablo 9

Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara Karşı (İstismarcının Çocuğu Kendi Bedenine Dokundurması) Sergileyebileceği Beceriler Kategorisine Ait Kodlar ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod 1 Temas içeren istismara karşı korunma davranışı sergiler.	Karşı koymaya çalışır.
	Çığlık atar.
	Hayır der.
	Güvendiği kişiye bildirir
	Ortamdan uzaklaşır.
Kod 2 İstismarcı kişiye göre korunma beceri sergiler/sergilemez.	Çocuğum istismarcı kişiyi tanıyorsa kendini koruma davranışı göstermez.
	İstismarcı çocuğumun tanımadığı bir kişiye cinsel istismardan korunma becerisi sergiler.
Kod 3 Bu konuda net bir görüşüm yok.	Bu konuyu şimdiye kadar hiç düşünmediğim için bir fikrim yok.
	Cinsel istismara karşı vereceği tepkiler değişken olabilir bu yüzden emin değilim.
	Cinsel istismarı anlayamayabilir.
Kod 4 Cinsel istismardan korunma becerisi sergilemez.	Kandırılırsa cinsel istismardan korunma becerisi sergilemez.
	Karakteri gereği cinsel istismar karşısında herhangi bir korunma becerisi sergilemez.

Temas içeren cinsel istismar (İstismarcının Çocuğu Kendine Dokundurması) kategorisindeki kodlara ait sıklık dağılımına Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10

Çocuğun Temas İçeren Cinsel İstismara Karşı (İstismarcının Çocuğu Kendi Bedenine Dokundurması) Sergileyebileceği Beceriler Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı

		Temas içeren istismara karşı koruma davranışı sergiler.	İstismarcı kişiye korunma beceri sergiler/sergilemez.	Bu konuda net bir görüşüm yok.	Cinsel istismardan korunma becerisi sergilemez.				
		Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	f	4	11	1	1	3	2	1	-
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	f	4	4	0	0	1	-	1	-
Toplam		33							

İstismarcının çocuğu kendine dokundurması üzerinden gerçekleşen cinsel istismara karşı çocuklarının vereceği tepkiler üzerine anne görüşleri tabloda görülmektedir. Bu tür bir istismar girişiminde çocuklarının korunma becerisi sergileyeceği yönünde görüş bildiren annelerin ifadeleri şu şekildedir;

GE5 “O anda ne tepki verir? Bence dokunmak istemez. Dokunmak istemez, yapmak istemez fakat ee çok yaşı çok küçük ve bunun farkına iyi midir? Kötü müdür? Yapması gerekiyor mudur? O farkında değildir bence. Onun farkında değildir bence. Dokunsa ne olur veya dokunmaması gerektiği hakkında bir bilgisi yoktur bence”

ZE5 “Hocam herhalde bağırır. Başka bir şey yapamaz. Yani o zaman ne tepki verir çünkü kocaman adam dövemez bir şey yapamaz imkânı yok ama herhalde bağırır. Yani dövemediğine göre ya çimdikler ya da saçından tutar. Öyle bir şey yapar eminim.”

NK6 “Yapmaz bunu yani normal bir şekilde yapmaz. Zorla da yapmaz. Şiddete maruz kalmadan hiçbir şekilde kuvvet kullanmadan onu dokunduramazsınız. Tepki oradan uzaklaşmak veya güvendiği biri varsa ona söylemek. Yani hemen işte bana ulaşabilecekse veya tanıdığı ki varsa ona gelip söylemek. Bana böyle böyle yaptılar. Olayı anlatır”

Bahsi geçen istismar olayının yaşanması durumunda çocuğun göstereceği tepkiler hakkında net bir fikri olmayan anneler ise görüşlerini;

GE7 *“Valla hiç bilmiyorum ya. Çocuk oyun da sanabilir onu. Sonuçta birçok oyuncaklarla oynuyor. Bilemez herhalde o kadarını.”*

ZK1 *“Hiç kestiremiyorum. Hiç düşünmedim. Emin olun yabancılarla zaten ben üç dakika olsun bir arada tutmadım. Yani Bilge hiçbir şekilde yalnız kalmadı. Bunları düşündüğüm için. Ama tepki gösterir ya. Çünkü küçük bebeği görüp de yüzünü ekşiten çocuk kesinlikle tepki gösterir diye düşünüyorum. Bağırır herhalde bağırır.”*

ZK9 *“Yani bilmiyorum ki şimdiye kadar hiç öyle bir şey olmadı ama bağırır herhalde. Ben onları öğretmem lazım.”* şeklinde ifade etmiştir.

Bu tür bir istismar girişiminde istismarcı kişinin tanıdık ya da yabancı olması durumuna göre çocuklarının koruma becerisi sergileyeceği görüşüne sahip annelerden GK6 *“Tepki vermez. Bağırıp çağırmaz ama Ecem zorla bir şeyler yaptırılacak bir çocuk değil yani. Elini falan çeker de öyle direk vurmaya falan başlamaz. Başka bir şey yapmaz yani. Eğer sevdiği irisiyse. Çok tanyorsa zaten zayıf noktasını da bilir. Ecem müzikle her şeyi yapar. Yani tanıdık biriyse dokundurur.”*

NK5 kodlu görüşmeci ise *“Bilmiyorum ki çocuk daha dört yaşında nasıl bir tepki verebilir? Hiç düşünmedim.”* diyerek bu konuda fikri olmadığını bildirmiştir.

Çocuğun Uygun ve Uygun Olmayan Dokunmaları Ayırt Etmesi Kategorisinde Elde Edilen Bulgular

İyi ve kötü dokunma kategorisinde anne görüşlerin yola çıkarak Tablo 11'deki kodlar ve alt kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 11

Çocuğın Uygun ve Uygun Olmayan Dokunmaları Ayırt Etmesi Kategorisine Ait Kodlar ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod 1	Çocuğım uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edemez.
	Tanımadığı herkesin kötü niyetle dokunduğunu düşünür.
	Tanıdığı herkesin iyi niyetli dokunduğunu düşünür.
	Yaşı bu beceri için uygun değil.
	Yetersizliğinden dolayı uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edemez.
	Bariz bir girişim olmadığı sürece uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edemez.
	Tüm dokunmalara uygun olmayan bir dokunma gibi karşılık verir.
Kod 2	Çocuğım uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edebilir.
Kod 3	Çocuğımın bu beceriye sahip olup olmadığı konusunda kararsızım.
Kod 4	Bu konuda net bir fikrim yok.
	Bu konuda bir yaşantımız olmadığı için fikrim yok.
	İstismarcı kişinin onu sevdiğini düşünebilir ya da durumun farkına varabilir.

İyi- kötü dokunmayı ayırt etme kategorisine ait kodların sıklık dağılımına tablo 12’de yer verilmiştir.

Tablo 12

Çocuğın Uygun ve Uygun Olmayan Dokunmaları Ayırt Etmesi Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı

		Çocuğım uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edemez.		Çocuğım uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edebilir.		Çocuğımın bu beceriye sahip olup olmadığı konusunda kararsızım.		Bu konuda net bir fikrim yok.	
		Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	8	10	1	3	-	-	-	1
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	2	2	2	-	-	2	2	-
Toplam		33							

İlk olarak “çocuğım uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edemez” yönünde görüş bildiren annelerin görüşlerine yer verilecektir.

GK1 çocuğının yabancı kişilere karşı iyi veya kötü olduğuna bakmaksızın tepki gösterdiğini “Şöyle söyleyeyim size *Duru*’ya *Duru*’nun tanımadığı, kokusunu bilmediği

kimse dokunamıyor. Duru çok ağır tepki gösteriyor. Bu da benden kaynaklanıyor. Ee yani mesela diyelim ki dayısı sesini çıkartmasın onu kucağına almaya çalışsa, itiyor onu ama çok kötü itiyor. Dayıcım diyor benim diyor. Hemen yaklaşıyor yüzüne falan dokunuyor. Bakıyor. Sonra “Dayıcım et alıp lap lap yapalım mı?” onunla yaptığı şeyleri söylüyor. Hani bunu yapalım mı beraber falan” ifadeleriyle açıklamaktadır.

GE3 “Yani çünkü hani annenin dokunuşunu biliyor. Yabancıyı... Hani yabancıyla çok yalnız bırakmadığımız için hani yabancının kötü olduğunu, bizim yanımızdaki dışardaki insanların ona zarar verebileceğini bildiği için yani hiç yaklaşmaz. Hani bazı abileri var sizin gibi oynadığı hani sürekli de görüştüğümüz insanlar. Hani fark etmez o esnada. Hani tamamen ellemesine bir şey demez ama pantolonunu falan çıkartmaya çalışsa tepki verir diye düşünüyorum.”

GE11 “İşte yabancı biri olursa zaten izin vermez. Ama Allah korusun tanıdığı biri bu tür şey yapmış olsa zannetmiyorum ayırt edemez gibime geliyor. Hani onun güvendiği birisi olursa ayırt edemez gibime geliyor.”

ZE2 “Edemez. Çünkü daha o kadar. Zekâsında da bunun gerilik var. Bu beş buçuk yaşında ama zekâsı beş buçuk yaşında değil. Zekâsı üç buçuk yaşındaki çocuğun zekâsı.”

Annelerin bu konudaki bir diğer görüşü de çocuklarının uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edebilecek yeterlilikte olduğudur. Bu konuda annelerin ifadeleri şu şekildedir;

ZE4 “Birisi art niyetli kötü niyetli dokunuyorsa onu fark eder mi? Fark eder. O an tepkisini verir. Ama gelip bana anne böyle böyle diyemez. Ancak böyle basit şeyler oyuncak gibi, ne bileyim kalem şu bu gibi birinin elinden aldığı zaman ya da kendisinin elinden alındığı zaman gelir anne der elimden tutar gösterir.”

ZK10 “Ee iyi dokunma ve kötü dokunma diye nasıl... Şimdi bi vurma var yani. Okşama var bir de siz diyorsunuz ki cinsel istismar yönünden dokunmak var. Evet bunların üçünü de ayırt edebilir yani. Açık ve net”

Çocuklarının uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt etmesi hakkında kararsız olan annelerden bir tanesi olan NE3 kodlu görüşmeci bu konudaki görüşlerini “Edemez herhalde hocam öyle olduğu zaman. Hani ben severek ee yaptığının farkında ama karşıdakini de o şekilde düşünür yani. O da mı beni seviyor ki diye. Eder Raşit ama tam

kestiremiyorum hocam. Ama eder gibi geliyor. Çok farklı bir çocuk çünkü.” cümleleriyle ifade etmiştir.

Bu konu hakkında bir fikrini olmadığını belirten NK5 ise böyle bir deneyimlerinin olmadığını ifade ederek *“Onu nasıl adlandırayım. Ona bir şey diyemeyeceğim öyle bir ortamda bulunmadığımız için iyi dokunmayla kötü dokunmayı ayırt edebilirim mi bilmiyorum.”* demiştir.

Çocuğun İstismar Amaçlı İsteklere Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisinde Elde Edilen Bulgular

İstismar amaçlı istekler konusunda 4 farklı kod karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen verilerden oluşturulan kodlar ve alt kodlar tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13

Çocuğun İstismar Amaçlı İsteklere Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod 1 Çocuğum istismar amaçlı isteklere uymaz/Karşı koyar.	Hayır der.
	Çılgılık atar.
	Utanır.
	Ağlar.
	Ortamdan uzaklaşır.
	Anneye bildirir.
Kod 2 Çocuğum istismarcı kişiye göre isteklere karşılık verir.	Yabancı kişinin isteğine uymaz, aşına olduğu kişinin isteğine uyar.
Kod 3 Bu konuda bir fikrim yok.	Böyle bir deneyimimiz olmadığı için fikrim yok.
Kod 4 Çocuğumun istismar amaçlı isteklere karşı vereceği tepkiler konusunda kararsızım.	Vereceği tepkilerden emin değilim.

Tablo 14’te istismar amaçlı istekler kategorisine ait sıklık dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 14

Çocuğun İstismar Amaçlı İsteklere Karşı Sergileyebileceği Korunma Becerileri Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı

		Çocuğum amaçlı uymaz/Karşı koyar.	istismar isteklere	Çocuğum kişiye göre karşılık verir.	istismarcı isteklere	Bu konuda bir fikrim yok.	Çocuğumun amaçlı isteklere karşı vereceği tepkiler konusunda kararsızım.		
		Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	f	7	10	1	1	-	2	1	1
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	f	4	4	1	-	1	-	-	-
Toplam		33							

Çocuklarının istismar içerikli isteklere karşı koruma becerisi sergileyeceğini belirten annelerin görüşleri şu şekildedir;

GE3 “*Ya yaşantı değil de hani büyüklerimizde var ya hadi pipine bakayım bilmem o tarz şeylerde bir iki kere. Ama çok aşırı derecede bağırma ee yaşadık yani. Çılgılık atıyor resmen hani bakılmaz, ayıptır gibi sözlerde bulunuyor.*”

ZE3 “*Ayıp der. Tek kelimeyle ayıp öyle bir şey olmaz der. Hemen gelir bana şikâyet eder. Yapar yani. Her şeyi bana söylüyor çünkü.*”

NE1 “*Valla göstermez diyorum ama yine de çocuk aklı diyebilirim biraz da. Göstermez yani eminim yani ben de o şeylerin çok üstünde durduğum için göstermez diyebilirim. Bir yeri ağrıyorsa mesela ancak o şekilde gösterir. Rahatsız olursa. Yoksa onun dışında göstermez çünkü amcamız falan da var evde.*”

NK10 “*Öyle bir şey söz konusu olmadı. Söz misali konuşalım öyle olmuş olsa benim çocuğum kesinlikle göstermez. Ha bazen şöyle söyleyeyim. Yabancı erkek değil hocam bazen babaannesigil olsun halasıgil olsun o yönde dediğiniz gibi çocuğum istemiyor.*”

Bu konu hakkında fikri olmadığını ifade eden görüşmecilerden biri olan ZE4 kodlu görüşmeci görüşünü “*Öyle bir şeyi bilmiyor. Bilmediği için nasıl tepki verir bilmiyorum kesinlikle.*” Cümlesiyle ifade etmiştir.

İstekte bulunan kişinin yabancı ya da tanıdık olmasının çocuklarının vereceği olası tepkileri şekillendireceğini söyleyen görüşmecilerimizden ZE6 “*Utanır. Açmam da diyebilir. Amcasının yanında falan belki yapabilir de.*” Demiştir. Diğer bir görüşmeci ise

(NK8) “Ben desem yapar herhalde. Tanımadığıysa yapmaz. Yapmaz. Şöyle yapar. Çünkü ben huyunu biliyorum. Şöyle yapar (başıyla hayır işareti yapıyor). Yok olmaz der. Ağlar ya da.”

Çocuğunun vereceği olası tepkiler üzerine kararsız olduğunu belirten görüşmeci ZE7 ise görüşlerini “Bilmiyorum ki. Açmaz bence ya. Yok... Bilmiyorum ki aç da bilir. Yani çocuk kendini tam ifade edemediği için konuşmadığı için yani gözlemlediğim kadarıyla. Bir de şimdiye kadar hiç şey olmadığı için...” şeklinde bildirmiştir.

Çocuğun Olası Bir Cinsel İstismar Olayını Güvendiği Bir Kişiye Bildirme Becerisi Kategorisinde Elde Edilen Bulgular

Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular bildirme kategorisinde Tablo 15’te gösterilen kod ve alt kodların oluşmasını sağlamıştır.

Tablo 15

Çocuğun Olası Bir Cinsel İstismar Olayını Güvendiği Bir Kişiye Bildirme Becerisi Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt kodlar
Kod 1	Çocuğum istismar sonrası “bildirme” becerisini sergiler.
	Annesi olarak bana bildirir.
	Ben sormadan çocuğum bana bildirir.
	Dil becerileri zayıf olmasına rağmen bildirir.
Kod 2	Çocuğum istismar sonrası “bildirme” becerisini sergilemez.
	Dil becerileri bildirmesi için elverişli değil.
	Karakteri gereği bildirmez.
	Eğer ben sormazsam bildirmez.
	Çekindiği veya utandığı için bildirmez.
Kod 3	Bu konuda bir fikrim yok.
	Yaşadığı olumsuz olayları bildirir ama istismar olayını bildirir mi fikrim yok.
	Bu konuda bir deneyimimiz olmadığı için fikrim yok.
Kod 4	Çocuğumun istismar sonrasında “bildirme” becerisi sergilemesi noktasında kararsızım.
	Korktuğu için bildirmeyebilir.

Tablo 16’da bildirme kategorisine ait kodların sıklık dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 16

Çocuğun Olası Bir Cinsel İstismar Olayını Güvendiği Bir Kişiye Bildirme Becerisi Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı

		Çocuğum istismar sonrası “bildirme” becerisini sergiler.		Çocuğum istismar sonrası “bildirme” becerisini sergilemez.		Bu konuda bir fikrim yok.		Çocuğumun istismar sonrasında “bildirme” becerisi sergilemesi noktasında kararsızım.	
		Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	7	6	1	7	1	1	-	-
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	5	2	1	1	-	-	-	1
Toplam		33							

Çocuklarının bu beceriyi sergileyeceğini ifade annelerin görüşleri şu şekildedir;

ZK10 “Evet söyler. Söyler ama bak mesela nasıl vereyim bak. Bir kendi yaşındaki biriye söylemez. Çünkü Zeynep değişik bir yapıya sahip. Niye söylemez o çocuğa kızacağımı düşünür. O çocuğa. Kendisine değil yani. Çocuktur yani ona niye kızıyorsun mesela. Yetişkin biri olursa evet bunu söyler. Ağlar yani.”

ZE3 “Tabi ki söyler. Mutlaka söyler. Her şeyi anlatıyor ki çünkü. Bildirir. Her şeyi söyler yani. Şuna şu yaptı anne der. Okulda ne oluyorsa anlatır”

ZE11 “Anlatır. Hı hı anlatır. Yok yani anlatması sadece şöyle hocam; geldi anne ayıp dedi mesela. Dede bakıyor dedi. Dedesi bazen böyle bakıyor da hocam. Mesela açıyor anne dedeye kız diyor. Açıyor diyor. Ayıp diyor. Ört diyor. Örtmüyor diyor dede diyor. Bana kızarak anlatıyor. Dedeye söyle kız gibisine yapmasın diye. Ben de tamam diyorum annem söyleyeceğim dedeye bir daha öyle yapmasın terbiyesizlik tamam diyorum. Anlatır. Gelip söyler öyle şeyleri de hocam”

NK5 “Farkında olup söyler mi? Söyemez ama nasıl söyleyebilir. Anne şu kişi bana böyle bir şey yaptı diyebilir. Onun tehlikeli olduğunu veya zararlı olduğunu bildiği için değil. Yaptırdığını fark ettiği için söyleyebilir.”

GE4 “Evet bildiriyor, anlatıyor. Ya gelmedi ama anlatır yani. Daha önce başka bi konularda hep diyordu yani. Anlatıyor. Aynen. Anlatıyor. İki gün üç gün de geçmiş olsa aradan anlatıyor hep bana.”

Çocuklarının bildirme becerisine sahip olmadığı ifade eden GK6 “Şu an mı? Şu an yapmaz. En büyük korkumda o zaten. Allah göstermesin öyle bir şey olsun şu an anlatamaz. Ben de anlayamam zaten.” Cümleleriyle durumu açıklarken ZE2 “Evet. Zekasından ileri geliyor. Çünkü mesela derse gidiyor dersten sonra oğlum ne yaptınız diye sorduğumda bile cevaplamıyor. Öğretmen anlatsın diyor. Yani kendi anlatmak hiç istemez. Büyük bir ihtimal öyle olur yani. Onu da anlatmaz”. Şeklinde söylemde bulunmuştur.

ZE6 ise çocuğunun istismar vakasından sonra bu olayı kendiliğinden anneyle paylaşmayacağını, ancak kendisinin sorması ile çocuğun paylaşımında bulunacağını “Yok söyleyemez. Ben soruyorum bazen ne yaptın ne ettin diye. Yarım yamalak anlatabiliyor. Belki ben sormamla annem ne yaptın şu kişinin yanında dersem öyle anlatabilir.” Cümleleriyle aktarmıştır.

ZE7 “Nasıl olabilir? Bilmiyorum ki. Yok, hayır evden de hiç dışarıya çıkmadıkları için yaşı da ufak olduğu için öyle şeyleri hiç düşünmedim şahsen.” Şeklindeki ifadesiyle bu konu hakkında bir fikri olmadığını belirtmiştir.

NE1 “Anlatır diye düşünüyorum. Çocukları çünkü ben destekliyorum diyebilirim. Anlatıyorlar genelde. O şeyde de nasıl olur şüpheyle korkar mı onu bilemem.” şeklindeki ifadesiyle bu konuda tereddütlerinin bulunduğu söylemektedir.

Annelerin Algıları ve Bilgileri Temasında Elde edilen Bulgular

Bu bölümde; annelerin çocuklarını cinsel istismardan korumak için aldığı tedbirler, istismarcı profili, çocuklarına yönelik cinsel istismar riski, özyeterlilik ve çocukların cinsel istismardan korunma eğitimi alması kategorilerinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Annelerin Çocuklarını Cinsel İstismardan Korumak İçin Aldığı Tedbirler Kategorisinde Elde Edilen Bulgular

Annelerin aldıkları tedbirler kategorisinde Tablo 17’de görülen kodlar ve alt kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 17

Annelerin Çocuklarını Cinsel İstismardan Korumak İçin Aldığı Tedbirler Kategorisi Ait Kodlar Ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod 1 Çocuğumu cinsel istismardan korumak için tedbir alıyorum.	Sözel telkinlerde bulunuyorum.
	Fiziksel olarak hep yanında oluyorum.
	Özel bölgelerini öğretiyorum.
	Çevresindeki insanları sürekli gözlüyorum.
	İnternette uzak tutuyorum.
	Örnek olaylar üzerinden konuşarak farkındalığını artırıyorum.
Kod 2 Çocuğumu cinsel istismardan korumak için tedbir almıyorum	Sürekli yanında olduğum için tedbir almadım.
	Yaşı küçük olduğu için tedbir almayı düşünmedim.
	Sadece özel bölgelerini öğrettim ve sözel telkinde bulundum.

Anneler tarafından alınan tedbirlere ait kodların sıklık dağılımları Tablo 18’de gösterilmektedir.

Tablo 18

Annelerin Çocuklarını Cinsel İstismardan Korumak İçin Aldığı Tedbirler Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı

		Çocuğumu cinsel istismardan korumak için tedbir alıyorum.		Çocuğumu cinsel istismardan korumak için tedbir almıyorum.	
		Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	6	11	3	3
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	6	2	-	2
Toplam	33				

Çocuğunu istismardan korumak için aldığı önlemleri bildiren annelerin görüşleri şu şekildedir;

GE3 “Ya kimseyle yalnız bırakmıyorum. Kimseye güvenmiyorum yani bir babaannesine, teyzesine, dayısına bile yalnız bırakmıyorum açıkçası. Hiç üç yaşına kadar benim ve babasını olmadığı bir yerde bulunmadı. Hastaneye gitsek beraberiz, gezmeye gitsek beraberiz hani hiç yalnız bırakmadık. Komşuya bile bir saat bile fazladan bırakmadım. Yani hep benim gözetimim altında bir yere gitmek bazen tek istiyor izin vermiyorum. Anne ve baba gitmezse gidemezsin. Yani hiç kimsenin yanında yapma çişin geldiyse sadece bana söyle. Burada öğretmenlerine bile ilk başlarda hani biz şey yapamadık. Erkeklerle ya da anneye... Sürekli beni çağır oğlum. Annemden başkasına yaptırmam de diye ısrar et dedim. Hani açma, kimsenin yanında çorabını dahi çıkarma, pantolonunu indirme, bakarlarsa ayıp olur hani anlayacağı dilden açıkçası. Daha çocuk olduğu için ilerde tabi dozunu artıracığı.”

GK10 “Bilgilendirdim. Şimdi cinsel istismar... Hani bu tip şeyler için yaşıyoruz çok küçük o yüzden farkında değil muhtemelen çoğu şeyin ama. Ama hani geçen gün sizinle görüştüğümüzden sonra biz bir konuşma yaptık. Sizin sorduğunuz soruların benzerlerini, yakınlarını bir konuşma yaptık. Oğlum da vardı hatta bilgilensinler diye. Bir farkındalık oluştu diye düşünüyorum. Hani biliyormuş da az çok. Ama hiçbir insanın aklına gelmiyor tabi yani daha anaokulu bebesi yani küçük. Kimin aklına gelir ki? Yani bir farkındalık var ee diye düşünüyorum. Şimdi bugün tekrar yaparım ya da önümüzdeki günlerde tekrar tekrar yaparım ki unutmasın yani. Aklına yerleşsin.”

ZE4 “Yabancı bir insanın yanına kesinlikle bırakmam. Kesinlikle kendimden başka kimseye emanet etmem. Kolay kolay eşimin yanına dahi bırakamıyorum, emanet edemiyorum. Gözüm arkada kalıyor. Yani Doğan Efe sürekli yanımda. Yedi yirmi dört. Gece yatarken bile. Okula götürürüm. Okulda şimdi alıştığı için kendi gönlüyle de gittiği için durmaya. Okullar ilk başladığında sadece bir bir buçuk ay okulda bekledim. Acaba duracak mı durmayacak mı belki başka bir şey olur. İnsanlar o kadar çok değişti ki nereden ne çıkacağı belirsiz. Onu söylüyorum. Anlayabildiği kadar anlatıyorum. Oğlum işte elini oraya değme yasak. Kimseye değdirme, kimsenin yanında şöyle yapma. Bir başkasının değil ama benim söylediğimi anlıyor, ben bilirim. Benim söylediğim anladığı için oğlum kimseye değdirme, kimseye değme, kimsenin yanına gitme, kimseyle konuşma ben bunları sürekli söylüyorum. Ama benim çocuğumun da şöyle bir huyu var kim olursa olsun, hangi ortamda olursa olsun o kişiyle konuşup muhatap olmak ister.”

ZE5 “Hocam ne yapıyorum. Ben sürekli anlatıyorum ve elimden geldiği kadar iki katını da kimsenin yanında çocuğun üstünü başını çıkarmıyorum ve çocuklarımı vatsaptan internetten uzak tutuyorum. Çocuklarımın fotoğraflarını kimseye vermiyorum ve çocuklarımı yani ne bileyim biri hani amcası bile olsa dokunsa uzak tutturuyorum çocuğumu.”

NK6 “Evet. Ee yani çok fazla şey var aslında ama korkularım çok fazla. Güvensizliğim de öyle yani ne kadar eğitebildiğimi sürekli kendime yetebildiğimi ve çocuğumu yetebileceğimi düşünmüyorum. Kendi organının kendine ait olduğunu, ondan başka benden ve doktordan başka kimsenin hatta babanın bile yani babanın bile dokunamayacağını söylüyorum kızıma. Sadece anne. Ve ben de her zaman kendimin dokunamayacağımı, benden çok gerekli olduğunda sadece işte yapabileceğimi ve büyüdüğünde ben bile bakmayacağım konusunu söylüyorum. Dışarıdan birileri dokunduğunda işte seslenmesini, bağırmasını, çığlık atmasını, yalnız bir yerde benim olmadığım bir yerde olduğunda son sesiyle bağırmasını. Bunların üzerine şeyler yapıyoruz evde. Çalışmalar yapıyoruz. Ne kadar bağırabilirsin? Ne kadar yüksek çığlık atabilirsin? Ne diyeceksin diye soruyorum. Mesela geldi sana birisi dokundu veya pijamanı indirmeye kalktı. Ney yapacaksın? Anne diye bağıracağım diye bir cevap alıyorum. Tamam, onu öğrenmiş diyorum. İşte biri istismar etmek için ona anlatıyorum işte sana çikolata almak isteyecek, oyuncak almak isteyecek, baban seni bekliyor diyecek. İşte annen seni çağırıyor. Oraya gideceğiz. Kimsenin yanına gitmeyeceksin yani babanın arkadaşları veya tanıdığın abilerin de. Sadece kendi abilerin ve çevremdeki insanların... Bu bu bu seni gelip alabilir. Ama bunların dışında biri okula gelip de okuldan işte ben almaya geldim seni deyip gelemez. Gelmeyeceksin. Ben zaten öğretmenine haber veririm. Sen kimseye gelip gitmeyeceksin. Ben bu şekilde söylüyorum. Yani okul içerisinde ayrılmamalarını söylüyorum. Teneffüs saatlerinde, öğle arasında... Çünkü tam günlük tam zamanlı okuyorlar. Bir tanesi yarı zamanlı okuyor. Bahçeden çıkmaları. Çıkmayacaklarını. İşte bizim evimiz biraz yerleşim yerinin dışında. Orada meydanda oynuyorlar. Ana yoldan arabalar geçiyor. Orada hiçbir duran arabanın yanına gitmemeleri gerektiğini, kapıya biri geldiği zaman kendilerinin çıkmamasını... Bu şekilde yani söyleyebiliyorum. Açık anlatıyorum aslında kimsenin işte kucağına oturulmaz. Kötü niyetli insanlar olabilir. Seni kandırabilir. Farklı şeyler yapmak ister. Bir de bazen ya belki çok değil ama haberleri izlettiriyorum kaçırılan çocuklarla alakalı. Nasıl kaçırıldığıyla alakalı... İşte dizilerde veya bu tarz yayınlar gördüğüm zaman

çocuğa izlettiriyorum. Ya işte bak orada çocuğu gördün mü nasıl kandırdı? İşte bir balonla aldı götürdü. Çocuklar bu şekilde yapmaya çalışıyorum yani.”

NK7 “Nasıl bahsedeyim. Mesela ben çocuklarımı dışarı salmıyorum. Okullarında da sürekli elimden geldiği kadar arkalarında gezmeye çalışıyorum. Ve bunu evde anlatmaya da çalışıyorum. Bazen haber seyrediyoruz mesela. Oğlum diyor ki anne bunlar bizim dünyamızda mı oluyor, evet oğlum bunlar bizim dünyamızda burada da var. Bizim yapmamız gereken bunlara karşı korunmamız. Anlatıyorum izah ediyorum.”

Çocuğunu istismardan korumaya yönelik tedbir almadığını bildiren annelerin görüşleri ise;

NE2 “Ya hiç düşünmedim ben. O konuyu hiç düşünmedim ne bileyim. Bir de çevrem yok öyle arkadaşım yok fazla kimseye gitmem yabancılarla görüşmem. Hani çocuklarım da öyle başkalarının yanına ortama sokmam. Sadece aile içinde görüşüyoruz. Ne bileyim hiç aklıma gelmedi yani.”

GK6 “Şu an hiçbir şey yapmıyorum mesela. Ya ne bileyim mesela zaten bizim pek sosyal hayatımız yok burada. Ben de sürekli onun yanında olduğum için belki gerek duymadım. Yani tamam yanlış bir şey de. Bazen mesela altına yaptığı zaman pijamasını çıkartıyor. Sadece ayıp yapma gibi, soyuna ayıp gibi şeyler söylüyorum şu anda sadece. Ya o rahatlık oluyor tabi. Hiç yalnız bırakmadığım için. Burada da yanımdayım mesela şu an. Hiç yalnız kalmadığı için belki bir önlem almadım.”

ZK10 “: Valla bu yönde aldığım bir tedbir... Şu anda kucagımda olduğu için aldığım bir tedbir yok. Ama mesela ben kendime illa bu cinsel istismara göre değil her konuda yavrumu korumak zorundayım. Mesela onu ben ta burada küçükken iki üç yaşında yeni konuşmaya başlarken bile Zeynep öğretmen sana vurdu mu annem, nerene vurdu, çok mu acıdı falan diye böyle önüne çok küçük olduğu için. Yok anne saçmalama öğretmenim bana vurmadi. Öğretmenim bana vurmaz ki beni çok sever mesela. Öyle hani ben o şekil önünden alarak. Sakın şöyle olursa böyle yapma, böyle olursa böyle yapma gibi değil yani. Mesela şöyle yabancılarla konuşulmaz. O şekilde yani şimdilik. Ne diyebilirim ki sen cinsel istismar, sen şusun, sen busun diye daha altı yaşındaki çocuğa bunu anlatamam. Ama yabancılarla konuşulmaz anneciğim. Yabancılar şeker verir şunu veriyor bunu veriyor alınmaz mesela. Bu şekilde mesela.: Mesela ayıp olur işte onu yaparsan. Ayıp olanı ve ayıp olmayanları ayırt etmesi için söylüyorum yani. Herkesin yanında açılmaz vücudun. Zaten açmaz da yine de ben ona söylemek zorundayım. Ya da ablasına dediğimde, abisine

dediğinde o oradan kendine bir şeyler alıyor zaten zekâda sorun olmadığı için. O şekilde.”

İstismarcı Profili Kategorisinde Elde Edilen Bulgular

Bu kategorisinde annelerin ifadelerinden yola çıkarak oluşturulan kodlar ve alt kodlar Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19

Annelerin İstismarcı Profili Hakkındaki Bilgileri Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod 1 İstismarcı kişi tanıdık ya da yabancı, herkes olabilir	Ergenlik dönemindeki gençler.
	Özellikle yabancı erkekler.
	Akranları
	İstismarcı aile içinden bir kişi olamaz.
	Özellikle akranları.
Kod 2 İstismarcı kişi yabancı olabilir.	Özellikle tanıdığımız insanlar.
	Yabancı erkek.
	Okul personeli ve yaşça büyük öğrenciler.
	Yaşlı insanlar.

İstismarcı profili kategorisine ait kodların sıklık dağılımına Tablo 20’de yer verilmiştir.

Tablo 20

Annelerin İstismarcı Profili Hakkındaki Bilgileri Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı

		İstismarcı kişi tanıdık ya da yabancı, herkes olabilir.		İstismarcı kişi yabancı olabilir.	
		Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	7	9	2	5
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	5	2	1	2
Toplam		33			

İstismarcı kişi profiline yönelik çocuğun tanıdığı ya da tanımadığı herkesin olabileceğini ifade eden annelerin görüşleri şu şekildedir;

GE2 “Özellikle böyle yeni çocuklarda mesela on üç on dört yaşlarında. Hiç fark etmiyor. Fark etmiyor. Yabancı da hani kendi kuzenlerine bile güvenmem yani şahsen. Bırakıp şey yapamam yani. Onu bize söylerlerdi ama şu anda durum da öyle gösteriyor ki yani kendi kuzenleri bile... Şöyle bakıyorum da ki babası olsun, abisi olsun. Var ya onlar eskidendi. Çünkü annelerimiz bize de söylerdi biriyle konuşma, biri çağırırsa gitme, bir şey verirse yeme ama şu anda ortada olanlar. Aynı yani.”

GE11 “Evet. Ya hepsi de olabilir hocam. Dediğim gibi hani her zaman benim aklımda bir soru işareti kalacağı için ortam da çok kötü olduğu için Allah konurusun yani nasıl anlatayım size. Evladına dahi kötü şeyler yapan televizyonda duyuyoruz. Eskiden de varmış ama Allah şaşırtmadıktan sonra şaşırtmasın. Hiçbir zaman da anlatamıyorum yani anlayın hocam. Herkes olabilir. Herkesten kendini korumasını istiyorum yani, tanınmasını istiyorum. Kendi tanısın.

ZE4 “Her şeyden herkesten. Dediğim gibi insanlar bir tuhaf oldu. Kimin nereden ne çıkacağı belirsiz... Her şeyden herkesten... İstismar derken şöyle; dayak var, herhangi olur ya cinsel istismardan bulunmaz ama çocuğa vurur, bir şey olur onlar dahil. Dışarı oynamaya çıkardığımda böyle çocuklardan, sonra etraftaki insanlardan ki olursa olsun. Ebesi, dedesi, şusu fark etmez benim için.”

ZK10 “İşte biraz önce söyledim ya size. Abisi de olabiliyor. Babası da olabiliyor. Dedesi de olabilir. Yandaki komşu da olabiliyor. Sokaktan geçen arsız da olabiliyor yani. Herkes olabiliyor. Ben bu çocuğumu her şeyden herkesten korumalıyım. Kimse dost değil. Ama böyle kafamı da üşütmemeliyim yani kendimi de hasta yapmamalıyım. Psikolojimi tamamen bozmamalıyım. Bunun dengesini sağlamalıyım. Öyle değil mi? bazı şeyleri içimde düşünerek hareket etmeliyim. Hissiyat yani... Hissederek bazı şeyleri hani... Hiç durmadan da pımpirikli bir hayat yaşanır mı? Yani o zaman denge tamamen gider. Çocuğun psikolojisine de yansıtırım bunu. Sizce öyle olur mu? Olmaz. Yani siz nasıl düşünüyorsunuz bilmiyorum ama bu fikrim.

NK8 “Dışardan. Gerçi bu devirde akraba da dışarıdan daha kötü oluyor da. Ya kimseye güvenmiyorum açıkçası. Kızı güvenmiyorum oğlumu neyim şey yaparım da kızı güvenmiyorum. Çünkü o kadar çok şey duyuyoruz ki.”

İstismarcı bireyin çocuklarının tanımadığı ve aşına olmadığı bir kişinin olabileceğini düşünen annelerin görüşlerin görüşleri şu yöndedir;

GK1 *“Şu an tanımadığı erkekler. Ee, yani okuldaki arkadaşları nasıl diyeyim D. 'nin özel durumundan dolayı Duru'ya çok nazik davranıyorlar. Nasıl diyeyim D'ye hep yardımcı oluyorlar. Akranları olduğu için acıyor olacaklarını düşünmüyorum. Çünkü beni gördüklerinde “Teyze biz D.'ye her akşam dua ediyoruz. Allah Duru'ya yardım edecek onun da gözleri bizim gibi olacak”. Ama dediğim gibi ee yetişkin delikanlı olsun, yetişkin erkek olsun onlardan korumak için... Evet yabancı. Şöyle mesela erkek kuzenleri sadece işte diyelim ki başka ilde yaşıyor. Amca çocukları falan... Ee öyle bir şey olsa onlardan çekinirim. Çünkü delikanlılık döneminde beklerim. Olabilir yani olmaz diye bir şey yok. Ama dediğim gibi Duru şu an şanslı.”*

NE1 kodlu görüşmeci de istismarcının yabancı ve yaşlı bir insan olabileceğini şöyle ifade etmektedir *“Yabancı insanlardan. Yoksa başka türlü aileme de zaten güveniyorum Allah'ın izniyle. Yabancı insanlar biraz ürkütüyor. Büyükler mesela dedeyim falan diye yaklaşanları hiç sevmiyorum. Çocuğa dokunuyor. İsteddiği yere kafasına, eline olsun. Sarılması olsun. Sinir oluyorum mesela onlara.”*

NK9 *“Yabancı kişilerden. Yabancı. Bence yabancı. Başka şu anda akrabalarımızdan görüştüğümüz insanlar hep belli insanlar. Tanıdığımız insanlar.”*

Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algısı Kategorisinde Elde Edilen Bulgular

Bu kategoride elde edilen veriler ışığında oluşturulan kodlar ve alt kodlar Tablo 21’de, kodlara ait sıklık dağılımı ise Tablo 22’de ortaya konmuştur.

Tablo 21

Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algıları Kategorisine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod 1	Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini çok yüksek düzeyde görüyorum.
	Yetersizlikten etkilenme durumunun riski artırdığını düşünüyorum.
	Yaşının küçük olmasının riski artırdığını düşünüyorum.
	Cinsiyetinin riski artırdığını düşünüyorum.
	Çünkü cinsel istismarla alakalı hiçbir bilgisi yok.
Kod 2	Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini orta düzeyde görüyorum.
	Yetersizlikten etkilenme durumunun riski artırdığını düşünüyorum.
	Yaşının küçük olmasının riski artırdığını düşünüyorum.
	Sürekli yanında olarak riski azaltıyorum.
Kod 3	Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini düşük düzeyde görüyorum.
	Çocuğumun hep yanında olarak riski azaltıyorum.
	Yetersizlikten etkilenme durumunun riski artırdığını düşünüyorum.
	Yaşı ilerledikçe riskin artacağını düşünüyorum.
	Bulunduğu ortamın güvenli olduğunu düşünüyorum.
Kod 4	Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskinin olmadığını düşünüyorum.
	Sürekli yanında bulunuyorum.
	Bulunduğu ortamın güvenli olduğunu düşünüyorum.

Tablo 22

Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algıları Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı

	Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini çok yüksek düzeyde görüyorum.		Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini orta düzeyde görüyorum.		Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini düşük düzeyde görüyorum.		Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskinin olmadığını düşünüyorum.	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	5	4	-	4	2	3	2	3
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	2	1	1	1	1	1	2	1
Toplam	33							

Çocuğuma yönelik cinsel istismar riskini çok yüksek düzeyde görüyorum şeklinde görüş bildiren GE5 “Her zaman var. Birle beş arasında. Şu anda seneye ilkokula gidecek ve ilkokulda her zaman ben yanında olamayacağım. Imm teneffüs arasında olur, öğle

arasında olur bir şekilde, ee annen çağırıyor diyebilirler, başka bir sıkıntı olabilir. Bir şekilde aklı çelinebilir. Benim çocuğum yapmaz diyen insana ben güvenmiyorum. Bütün çocuklara yapılabilir ve her şekilde bu kanıtlanabilir. Her türlü her şekilde gelebilir ve bu beş üzerinden değerlendirecekse beşte beştir yani. Benim için o kadar. Ben öyle düşünüyorum yani.” Şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Yetersizlikten etkilenmiş olma durumunun cinsel istismar riskine etkisini ise “Etkisi var mı? Karşısındaki insanlara göre daha fazla. Kandırılabilme riski olarak.” cümleleriyle açıklamıştır. Aynı yönde görüş bildiren GE9 ise “Ya olabilir de olmayabilir de çünkü bizim çocuklarımız görmediği için, konuşmadığı için kendilerini ifade edemediği için çok yüksek. Yüksek ama yani bir yerde de takip ederek şey yaparak yanında olmaya çalışıyoruz. Başka türlü şu an yapabileceğimiz hiçbir şekilde bir şey yok.” Diyerek riskin yüksek olduğunu söylemiştir. NK8 “Ya yüksek bence yani... Yani her şey... Çünkü aklı ermiyor. Yaşı küçük çünkü neyin ne olduğunu bilmiyor ki çocuk. Aklı ermiyor. Altı yaşında yedi yaşında demiş olsam bazı şeylerin çoğunu bilir.” Sözleriyle görüşlerini bildirmiştir.

Çocuklarına yönelik cinsel istismar riskinin orta düzeyde olduğu bir görüşmeci tarafından “Ben şimdi benim oğlan rahatsız olduğu için hiçbir yere yalnız yollamıyorum. Yollamamaya da çalışıyorum ama ilerleyen zamanlarda büyüdüğünde okulda bu tip şeylerle karşılaşabilir bazı çocuklarda oluyor bu. Hani yarı yarıya diye tahmin ediyorum. Çünkü oğlum zekâsı geriden geldiği için yaşlılarıyla anlaşılamayabilir. Zaten burada da görünüyor. Eğer zekâsı normale dönerse daha düşük olabilir.” Cümleleriyle açıklanmıştır (ZE2)

Riskin düşük seviyede olduğundan bahseden ZE3 “Çok az seviyede... Neden peki çünkü her daim yanıdayım. Okul ortamında öyle bir şey inşallah olmaz. Olmayacağını ümit ediyorum. Çünkü öğretmenlerine çok güveniyorum. Artı oturduğum çevrede olsun yani ne bileyim kendim de o çevrede büyüdüm. Herhangi bir şekilde bir şey olacağını sanmıyorum. Ha büyük konuşmuyorum olabilir de ama inşallah olmaz. Az seviyede yani.”

Çocuklarına yönelik cinsel istismar riskinin olmadığını ifade eden ZE4 görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

ZE4 “Valla insanın başına ne geleceği belli olmaz. İnsan bilemez. Ama şöyle bir şey söyleyeyim şu durumda yüzde sıfır diyeyim. Çünkü niye? Yanıdayım her zaman. Öğretmenin tanıyorum hemen hemen kaç dört beş ay oldu. Kendisini tanıyorum. Buraya dört senedir geliyorum. Buraya gözüm kapalı emanet ederim. Bu okula. Başka da bir yere

götürmem zaten. Yanımdan ayrılmaz kesinlikle ha ilerde tabi ki de yabancı ortamlara girecek ne olacak bilemem. Ama şimdilik yanımda.”

Annelerin Çocuklarına Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Kazandırma Konusunda Özyeterliliklerine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öz yeterlilik kategorisinde annelerin görüşlerden elde edilen veriler Tablo 23’teki kodların ve alt kodların oluşmasını sağlamıştır.

Tablo 23

Annelerin Çocuklarına Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Kazandırma Konusunda Öz Yeterliliklerine Ait Kodlar Ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod 1	Çocuğumun cinsel istismardan korunması konusunda kendimi yeterli hissediyorum.
	Fakat nasıl ifade edeceğim konusunda eğitime ihtiyacım var.
	Fakat ne öğreteceğim konusunda eğitime ihtiyacım var.
	Şu anda yeterliyim fakat çocuğum büyüyünce ne yapacağım konusunda fikrim yok.
	Yeterliyim yine de eğitim almak isterim.
	Bazı sorularına cevap vermekte yetersizim.
Kod 2	İstismarcı profili hakkında eğitim almak isterim.
	Yeterliyim fakat çocuğuma bu konulardan bahsetmek için vaktim yok
	Nasıl ifade edeceğimi bilmiyorum.
Kod 2	Çocuğumun cinsel istismardan korunması konusunda kendimi yetersiz hissediyorum.
	Çocuğuma bu konuda ne öğreteceğimi bilmiyorum.
	Eğitim almaya ihtiyacım var.

Bu kodlara yönelik sıklık verileri Tablo 24’te görülmektedir.

Tablo 24

Annelerin Çocuklarına Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Kazandırma Konusunda Öz Yeterliliklerine Ait Sıklık Dağılımı

		Çocuğumun cinsel istismardan korunması konusunda kendimi yeterli hissediyorum.		Çocuğumun cinsel istismardan korunması konusunda kendimi yetersiz hissediyorum.	
		Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	8	9	1	5
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	6	2	-	2
Toplam	33				

Çocuklarını cinsel istismardan koruma noktasında kendilerini yeterli gören anneler düşüncülerini şu cümlelerle ortaya koymuştur;

GE2 *“Valla şu an hep yanında olduğum için ben kendimi şey görüyorum ya koruyabiliyorum şu anda. Ya da küçük ondan mı? Biraz büyüse biraz dışarı açılmak istese, biraz böyle aklı yetse o zaman ne yaparım bilmiyorum. Hani sürekli her zaman da bir anne olarak yanında olamam. İleriki zamanlar için bunu düşünmüyorum değilim aslında. Hani babamız da ilgili bir baba ama gece falan çalıştığı için çok fazla şey yapamıyor. Onun için ben daha çok şey yapıyorum. Ya şimdi çocuğum kendini ifade edemediği için onu en güzel nasıl faydalı olurum bilmiyorum. Elimden geleni yapıyorum ama mesela öğretmenlerle falan konuşuyoruz şu durumda ne yapmamız gerekiyor diye ama dört dörtlük yetiştirmek için kendim eğitim almak isterim yani.”*

GE5 *“Gözümün önünde olduğu zaman bir şekilde evet. Gözümün önünde olduğu şekil hani gözümün önünde derken ne kadar korurum? Bu hayatında, okul çevresinde, dışarıda gözümden ayırt etmem fakat benim bir tane daha çocuğum var. Ha diyeceksiniz ki çok yeterli olabiliyor muyum ben elimden geleni, elimden geldiğince yapabiliyorum. Birle beş arasında dersiniz kendime dört veriyorum. Hani daha iyi olmak isterim daha bir şekilde...Bu konuda eksikliğim var. Aynı bütün insanlar gibi nasıl anlatabilirim. Şimdi okuyorum, araştırıyorum çünkü bu yaşında, altı yaşında nasıl öğretebilirim sen kız kardeşinden farklısın Siz farklısınız. Ama bilin sadece farklısınız. Farklı olduklarını biliyorlar, ayrı olduklarını biliyorlar. Ama nasıl anlatmayalım, nasıl yapmalıyım. Bir kademe daha yükselirse nasıl anlatabilirim onların çabasındaım şu anda.”*

ZE3 *“Ee iyi bir seviyedeyim çünkü sürekli gözetim altında çocuğum. Sürekli gözüm üstünde yani. Yalnız kalma gibi bir lüksü yok. Evde gözüm kesinlikle arkada değil. Dışarıda da ben zaten yanındayım. Ona cinselliğini anlatırken bayağı bir zorlanıyorum çünkü soracağı sorular karşısında bazen yetersiz kalıyorum. Çünkü iste istemez değişik sorular soruyor bana. Nasıl yorumlayacağımı bilemiyorum. Oluyor tabi ki çünkü biz profesyonel insanlar değiliz yani. Hani bunun için bir eğitim de almıyoruz. Mecburen yetersiz kaldığımız oluyor tabi.”*

Çocuklarını cinsel istismardan koruma noktasında yetersiz olduklarını ifade eden annelerden GE9 *“Size şöyle söyleyeyim. Kendi yeterliliğim dört dörtlük diyemem. Ee*

elimden geldiği kadar gözlemliyorum, şey yapıyorum ama demek istediğim yapmak isteyen insan her türlü fırsatı bulur. O şekilde yani ben dört dörtlük koruyabileceğimi zannediyorum diyemem. Ben bunu çocuğuma anlatabilmek için psikiyatristlerden ve eğitimcilerden yol almak isterim.” Şeklinde görüşlerini ifade ederken GK10 “Şu andan itibaren daha çok yeterli olacağım yani ona eminim yani. Eksik olduğum için. Hatta oğlum için de aynısı var hiç bahsetmiyoruz. Bizim toplumumuzda çünkü ayıptır yani bahsedilmez öyle şeylerden. O yüzden. Ama insan tabi şu an bahsettikten sonra gözlerimi dört açıp...Şu anda gidip bahsedeceğim. Konuşacağım onunla. Yeterli değilim ama olacağım.” Diyerek yetersiz olduğunu bildirmiş ek olarak bu konuda eğitime katılma noktasında “Tabi katılırdım. Niye katılmayım ki? Seminer, konuşma daha iyi bilgileriniz işte. Neler yapmam gerektiğini falan. Sevinirdim yani. Hoş olurdu.” Şeklinde görüş bildirmiştir.

ZE2 “Ben eksikim bu konuda. Çünkü hiç böyle bir engelli çocuğum olmadı. İlk oldu. Ve bu konuda geri kaldığıma eminim. Nasıl davranacağım, neler öğreteceğim, neler Öğretmeyeceğim, kaç yaşında öğrenmesi gerekiyor bu konuyu hiç bilmiyorum. İşte burada vardı bir psikolog hanım. Onunla konuşup dertleşebiliyorduk, anlatıyorduk, ediyorduk. E buradan başka kime gidip anlatacağız durumumuzu? E buradaki psikologlar anlar böyle engelli çocuklara nasıl davranılacak, nasıl konuşmamız lazım. Karşısında ne yapmamız lazım konusunda bunların bizi uyarması lazım.”

NE3 “Eksikim yani hani onların başında değilim. İlgilenemiyorum. Akşam altı buçukta gidiyorum gördüğüm toplam iki saat yani. Onlarla sohbet etmeye bile zamanım kalmıyor yani. Çoğu şeyde eksikim yani. Eğitim almak isterim hocam. Yani neden olmasın ki. Bazı şeyleri oturup bir bayan olarak hani erkek çocuğuyla konuşamıyorsun. Babasında da böyle bir ne derler kabiliyet yok. Yani bazı şeyleri gerçekten birebir çocuğunla konuşamıyorsun. Benim on beş yaşında çocuğum var. Babası söylemiyor bazı şeylerde ben yardımcı olmaya çalıştım ama utaniyor yani. Çocuk utaniyor. Ben de utaniyorum. Ne kadar annesi olursan ol yani. Ya şu anda bile ben kendimi ifade etmekte zorlanıyorum. Bazen böyle olabiliyor yani.”

Çocukların Cık Eğitimi Almasına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Annelerin “Çocuğunuzun cinsel istismar hakkında eğitim alması hakkında görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplardan yola çıkarak elde edilen kodlar ve alt kodlar Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25

Annelerin Çocukların CİK Eğitimi Almasına Yönelik Tutumları Kategorisine Ait Kodlar ve Alt Kodlar

Kodlar	Alt Kodlar
Kod 1 Çocuğumun cinsel istismar konusunda eğitim almasına olumlu bakıyorum.	Bu eğitimi okulda almasını isterim.
	Konunun uzmanlarından eğitim almasını isterim.
	Anneden ve babadan eğitim almasını isterim.
	Hem okuldan hem anneden eğitim almasının daha faydalı olacağını düşünüyorum.
	Çocuğum hâlihazırda bu konuda eğitim alıyor.
Kod 2 Çocuğumun cinsel istismar konusunda eğitim almasını istemiyorum.	Bu konuda eğitim alması için yaşının küçük olduğunu düşünüyorum.
	Sadece annesi olarak benden eğitim almasını yeterli olduğunu düşünüyorum.

Çocukların CİK eğitimi alması kategorisindeki kodların sıklık dağılımı Tablo 26’da görülmektedir.

Tablo 26

Annelerin Çocukların CİK Eğitimi Almasına Yönelik Tutumları Kategorisine Ait Sıklık Dağılımı

		Çocuğumun cinsel istismar konusunda eğitim almasına olumlu bakıyorum.		Çocuğumun cinsel istismar konusunda eğitim almasını istemiyorum.	
		Kız	Erkek	Kız	Erkek
Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	9	12	1	1
Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler	<i>f</i>	5	4	1	-
Toplam		33			

Çocuklarının eğitim almasına olumlu bakan annelerin görüşleri şu şekilde ortaya konabilir;

GK1 “Ben de yanında olmak isterim. Şimdi tabi ki ben konuşarak anlatıyorum. Ama ee sizin dediğiniz gibi karşınızdaki insan profesyonel. Ben anlatıyorum. Sadece bir anneyim.

Profesyonel yardımın daha faydalı olacağını düşünüyorum. Sebepleri de şöyle; örneğim benim şu an çocuğum hem rehabilitasyon merkezine geliyor hem de Trabzon'da özel ders alıyor. Ee nasıl diyeyim bi oyuncakla bir evcilik takımıyla oynamayı profesyonelden öğrendi. Bi eğitimciden öğrendi. Ben o kadar uğraştığım halde benimle oyun oynamadı ama ee o hocamız öyle bi şekilde Duru'nun kanına girdi ki Duru'yu bu oyunu öğretti. Diğerleri de sizin dediğiniz soruya gelelim. Ben anlatırım, anladığını düşünürüm ama profesyonel olarak sizin yaklaşımınızın daha faydalı olacağını düşünüyorum."

GK6 "Yok eğitimi ben alırsam çocuğumun almasına gerek yok diye düşünüyorum. Bana verin çocuğa gerek yok yani. Yani şu an zaten böyle bir şey mümkün değil de E.'nin huyundan suyundan ötürü. Ne bileyim çocuk rahat olmaz çünkü başkasından cinsellik hakkında eğitim alması. Yani ben öğrenirim ona öğretirim diye düşünüyorum. Mesela çocuklar yaklaşık bir üç yaşında falan başlanmalı diye düşünüyorum ben. Çünkü tamamen artık her şeyi biliyorlar. İşte ayıbı, mahrem yerleri falan öğrenmeye başlıyorlar çünkü. İki buçuk üç gibi, üç dört gibi... Erken mi olur? Yoo, erken de olmaz yani o yaş. Ay hiç yardımcı olmuyorsunuz siz. Üç yaş normal diye düşünüyorum. En azından kızım bak burası ayıp bölgeni onu anlar çünkü çocuk."

ZE11 "Almalı hocam. Küçük ya bilemiyor şu anda. Okuldan olsa daha iyi olur. Çünkü benim elimden gelen fazla bir şey yok. Belki okulda verecekleri şey eğitim ya da konuşma daha iyi olur."

NK5 "İsterdim aslında böyle bir eğitim ama bizim çevremiz böyle şeylere biraz karşı bir çevre o yüzden nasıl bir tepki alırdı bilmiyorum. Hemen böyle bir eğitim alacak dersek çocuğunuz istismar mı oldu? Kim elledi? Kim dokundu? Nasıl yaptılar? Neden yaptılar? Nerde oldu? Nasıl oldu? Böyle şeyleri kaldırabilecek yaşta değil daha hala."

Çocuklarının CİK eğitimi noktasında olumsuz görüşlere sahip annelerin ifadeleri de şöyledir;

ZE6 "Şimdi alsa bile pek anlayamayacağı için büyüyünce almasını isterim. Yedi sekiz gibi çok da geç mi bilmem."

ZK10 "Valla bir annenin söylemesi yeterli diye düşünüyorum yani. Hani bir annenin, babanın bir ablanın mesela..."

Bulgulara Ait Genel Yorumlar

Bu çalışmanın amacı yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocukların cinsel istismardan korunmaları hakkında anne görüşlerini incelemektir. 33 katılımcının görüşlerine dair genel yorumlara yer vermek okuyucunun tabloyu bir bütün olarak görmesine olanak sağlayacaktır. Bu bölümde temalara ait genel yorumlar ifade edilecektir.

Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Temasında Elde edilen Bulgulara Ait Genel Yorumlar

Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi cinsel istismardan korunma becerileri temasında şu kategoriler yer almaktadır;

- 1- Özel bölgeleri bilme
- 2- Dokunma ve dokundurulma şeklinde iki türüne yer verilen dokunsal temas içeren cinsel istismara karşı çocuğun sergileyebileceği korunma becerileri
- 3- Uygun ve uygun olmayan dokunuşları ayırt etme
- 4- İstismar amaçlı istekler
- 5- Bildirme

Katılımcıların yarısından fazlası (17) çocuklarının özel bölgelerini doğru bir terminoloji ile bildiğini ifade etmiştir. 12 katılımcı çocuklarının yanlış bir kavram özel bölgelerini öğrendiğini ve 4 katılımcı da çocuklarının özel bölgelerini kısmen bildiğini ifade etmiştir. Özel bölgelerini bilme kategorisinde iki grubun görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sadece çocuğunun özel bölgelerini kısmen bildiğini ifade eden annelerin çoğunluğunun (3) yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olması sınırlı bir görüş ayrılığını göstermektedir. Çocuğunun bedenine dokunma üzerinden gerçekleşen cinsel istismara karşı annelerin büyük çoğunluğu (24) çocuğunun bu girişime karşı korunma becerilerini sergileyeceğini ifade etmiştir. Buna rağmen iki grup arasında önemli görüş farklılıkları görülmektedir. Çocuğunun istismarcı kişiye- istismar yoğunluğuna göre korunma becerisi sergileyeceğini ve koruma becerisi sergilemeyeceğini ifade eden annelerin tamamının yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olması önemli bir görüş farklılığını ortaya koymuştur. İstismarcının çocuğu kendi bedenine dokundurması üzerinden gerçekleşen cinsel istismar kategorisinde ise 23 anne çocuğunun koruma becerisi sergileyebileceğini söylemiştir. Çocuğunun korunma becerilerini sergilemeyeceğini söyleyen ve bu konuda net

bir görüşünün olmadığını ifade eden annelerin neredeyse tamamının yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olması önemli bir görüş ayrılığını ortaya koymuştur. Uygun ve uygun olmayan dokunmaları ayırt etme kategorisinde iki grup arasında önemli bir görüş farklılığı göze çarpmıştır. Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip annelerin %80'i çocuğunun uygun ve uygun olmayan dokunmaları ayırt edemeyeceğini bildirirken, normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerde bu oran %40'tır. İki grubun görüşleri bu kategoride paralellik gösterse de aradaki oransal fark önemli arz etmektedir. İstismar amaçlı istekler kategorisinde katılımcı iki grup arasında önemli bir görüş farklılığı bulunmamakta, görüşlerin birbirine benzer nitelikte olduğu görülmektedir. Çocuklarının olası bir cinsel istismarı güvendiği kişilere bildirmesi kategorisinde yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip annelerin oranı bir miktar düşük de olsa annelerin çoğu (20) bu becerinin çocukları tarafından sergileneceğini söylemiştir. Diğer yandan çocuğunun bildirme becerisine sahip olmadığını söyleyen yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip annelerin sayısı (8), aynı görüşte olan normal gelişime sahip çocuğu olan annelerin (2) sayısından oldukça fazladır.

Annelerin Algıları ve Bilgileri Temasında Elde edilen Bulgulara Ait Genel Yorumlar

Annelerin algıları ve bilgileri temasında şu kategoriler bulunmaktadır;

- 1- Annelerin çocuklarını cinsel istismardan korumak için aldığı tedbirler
- 2- İstismarcı profili
- 3- Annelerin çocuklarına yönelik cinsel istismar riski algıları
- 4- Annelerin çocuklarına cinsel istismardan korunma becerileri kazandırma konusunda öz yeterlilikleri
- 5- Çocukların cık eğitimi alması

Çocuğun cinsel istismardan korunması için anne tarafından alınan tedbirler kategorisinde annelerin tamamına yakını (25) tedbir aldıklarını ifade etmiştir. Bu açıdan iki grup arasında farklılık yoktur. Aynı şekilde her iki gruptan da çocuğunu cinsel istismardan korumak için tedbir almadığını söyleyen anneler bulunmaktadır. Annelerin her iki koda da oransal olarak yakın bir dağılım gösterdiği saptanmıştır. İstismarcı profili kategorisinde annelerin görüşleri incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda her iki grupta bulunan annelerin

görüşleri paralellik göstermiştir. Katılımcıların ortalama %65'i istismarcı kişinin çocuğun tanıdığı ya da tanımadığı herkes olabileceğini ifade ederken geri kalanı istismarcı kişilerin yabancı kişiler olabileceğini bildirmiştir. Her iki kodda da yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan annelerin görüşlerinde bir farklılığın bulunmadığı görülmüştür. Çocuklarına yönelik cinsel istismar riski kategorisinde annelerin çoğu çocuklarına yönelik cinsel istismar riskinin varlığından bahsetmektedir. Diğer kodlara göre cinsel istismardan riskinin çok yüksek olduğunu söyleyen annelerin sayısı fazladır. Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan annelerin görüşleri arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Tüm kodlarda her iki katılımcı grup da eşit oranlarda görüş bildirmiştir. Annelerin çocuklarını cinsel istismardan korunması için onlara sundukları eğitim konusunda öz yeterliliklerini incelemek bir diğer çalışma amacımızdır. Bu bağlamda görüş bildiren annelerin ortalama üçte ikisi (25) kendilerini bu konuda yeterli hissettiklerini ifade etmiştir. Kalan 8 anne ise kendilerinin bu konuda yeterli olmadığını söylemiştir. İki katılımcı grup arasında anlamlı bir görüş farkı bulunmamaktadır. Çocuklarının cinsel istismardan korunma eğitim alması konusunda annelerin neredeyse tamamı hemfikirdir. 33 katılımcıdan 30'u çocuklarının cinsel istismardan korunma eğitimi almasını istemektedir. Katılımcıların bu görüş etrafında toplanması iki grup arasında farklılığın bulunmadığını bir göstergesidir.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çocuğun Özel Bölgelerini Bilmesi

Çocukların cinsel istismara maruz kalması durumunda bu olayı tanımlaması gerekmektedir. Tanımlama sürecinde çocuğun kendi özel bölgelerinden doğru terminolojiler kullanarak bahsetmesi, çocuğun ikinci bir kişi tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır (Kenny, Capri, Ryan & Runyon, 2008; Kenny & Wurtele, 2008). Buna ilaveten çocuğun özel bölgelerini bilmesi, uygun olmayan dokunmalara maruz kaldığında ne olduğunu kolayca tanımlayabilmesine ve anlayabilmesine katkı sağlar (Boyle & Lutzker, 2005). Çalışmamızda anne görüşlerinden yola çıkarak üç farklı kod oluşturulmuştur. Anneler, çocuğunun özel bölgelerini doğru terminoloji ile bildiğini, yanlış terminoloji ile bildiğini ya da çocuğunun özel bölgelerini kısmen bildiğini ifade etmiştir. Çocuğunun doğru özel bölgelerini doğru terminoloji ile bildiğini ifade eden annelerin toplam sayısı 17'dir. Bu sayı çalışma grubunun yarısından fazlasıdır. Diğer yandan bu konuda çocuğunun yetersiz bir bilgiye sahip olduğunu söyleyen annelerin sayısı da azımsanmayacak kadar fazladır.

Çocukların özel bölgelerini yanlış terminoloji ile bildiğini söyleyen annelerin görüşleri, alan yazındaki diğer çalışmalar tarafından desteklenmektedir. Wurtele ve arkadaşları (1992) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi dönemde bulunan çocukların çoğunun, diğer vücut parçalarını doğru isimlerle bilmesine rağmen özel bölgelerini yanlış bir terminoloji ile bildiği ortaya konmuştur. Buna ilaveten çalışmamıza katılan kız çocuğa sahip olan tüm annelerin çocuğunun özel bölgelerini yanlış bir isimle ya da kısmen bildiğini ifade etmesi önem arz etmektedir.

Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan annelerin, özel bölgelerini bilme kategorisi altında görüşlerinin benzer olduğu görülmektedir. Her iki grubun da yaklaşık olarak yarısı, çocuğunun özel bölgelerini doğru bir terminoloji ile bildiğini ifade etmiştir. Aynı şekilde iki grup da benzer oranda çocukların özel bölgelerini yanlış bir terminoloji ile bildiğini dillendirmiştir. Son olarak çocuğun özel bölgelerini kısmen bilmesi kodu, iki grup arasında çok sınırlı bir görüş farklılığını ortaya koymuştur. Çalışmamızda yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler, normal gelişim gösteren çocukların annelerine göre daha fazla oranda çocuklarının özel bölgelerini kısmen bildiğini ifade etmiştir. Yapılan çalışmalar da yetersizlikten etkilenmiş çocukların, cinsel organlarını ve bu organların fonksiyonlarını tanımlamak için yeterli kelime dağarcığına sahip olmadığını ortaya koymaktadır (Hinsburger, 1995; Mandan- Sürücü & Akçin, 2010; Simons & Dedroog, 2009; Wissink, Van Vugt, Moonen, Stams & Hendriks, 2015).

Özel bölgelerini bilme kategorisinde yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin görüşleri arasında önemli bir fark görülmezken, veriler cinsiyet değişkeni açısından ele alındığında çarpıcı bir bulgu ortaya çıkmıştır. Erkek çocuğa sahip annelerin neredeyse tamamı çocuklarının özel bölgelerini doğru terminoloji ile bildiğini söylerken, kız çocuğa sahip annelerin hepsi çocuklarının özellikle kadın cinsel organını yanlış bir terminoloji ile bildiklerini ifade etmiştir. Bu bulguya paralel olarak okul öncesi dönemde kadın cinsel organının doğru terminoloji ile bilinme oranının çok düşük seviyelerde olduğu diğer çalışmalar tarafından da ortaya konmuştur (Kenny vd., 2008; Kenny & Wurtele, 2008; Wurtele, 1993; Wurtele, Melzer & Kast, 1992). Söz konusu durum, kız çocuklarının erkek çocuklarına göre neden daha fazla cinsel istismara uğradığı sorusuna verilecek cevaplardan bir tanesi olabilir. Çünkü istismarcı kişiler üzerine yapılan bir çalışmada, istismarcılar özel bölgelerini doğru kavramlarla bilen çocukları cinsel istismardan koruma eğitimi aldıklarını varsayarak kurban olarak seçmediklerini ve onlardan uzak durduklarını ifade etmişlerdir (Elliot, Browne & Kilcoyne, 1995).

Annelerin görüşleri özellikle kız çocuklarıyla ilgili dezavantajlı bir durumu ortaya koymaktadır. Çocukların cinsel istismardan korunması için en azından beden bölümlerini, kız ve erkek bedeninin farklılıklarını ve temel bilgileri kazanması gerektiği düşünüldüğünde (Silovsky, 2005) ebeveynlere ve çocuklara sunulan cinsel istismardan korunma eğitimlerinde bu başlığa da yer vermenin doğru olacağı söylenebilir.

Dokunsal Temas İçeren Cinsel İstismar

Dokunsal temas içeren cinsel istismar iki şekilde gerçekleşebilir. Birincisi cinsel istismarcının çocuğun vücuduna dokunmasıdır. İkincisi ise istismarcının kendi vücuduna çocuğu dokundurması ile gerçekleşir. İstismarcının çocuğu kendi vücuduna dokundurması üzerinden gerçekleşen cinsel istismar genelde göz ardı edilmektedir. Bu yüzden çalışmamızda annelerin hem istismarcının çocuğun bedenine dokunması hem de istismarcının çocuğu kendi bedenine dokundurmasına dair görüşleri incelenmiştir. Her iki dokunsal temas içeren cinsel istismar türünde de dörder kod oluşmuştur. İki türde de istismara karşı çocuğunun kendisini koruma davranışı göstereceğini ifade eden annelerin sayısı oldukça fazladır. Bu kod altında bulunan katılımcılar çocuklarının hayır deme, fiziksel olarak karşı koymaya çalışma ve güvendiği kişiye bildirme becerilerinden en az bir tanesini sergileyeceği bildirmiştir. Çocuğunun ortamdaki uzaklaşma ve güvendiği bir kişiye istismar olayını bildirme becerisi sergileyeceğini söyleyen anneler az sayıdadır. Çocukların hayır deme ve çılgılık atma gibi karşı koyma davranışlarını sergilemesi anneler tarafından daha beklendiği bir tepki olarak ifade edilmiştir. Diğer kodlar ise çocuklarının; istismarcı kişinin tanıdık olma durumuna ve istismar yoğunluğuna göre cinsel istismardan korunma becerisi sergileyeceği, bu konuda net bir görüşünün olmadığı ve çocuğunun cinsel istismardan korunma becerisi sergilemeyeceği yönündeki anne görüşlerinden oluşmuştur.

Katılımcı iki grubun görüşleri karşılaştırıldığında görüşler arasında küçük farklılıklar olduğu görülmektedir. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin neredeyse tamamı çocuğunun hem dokunma hem dokundurulma üzerinden gerçekleşen cinsel istismara karşı korunma becerisi sergileyeceğini ifade ederken bu yönde görüş bildiren yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip annelerin oransal olarak daha düşük seviyede olduğu saptanmıştır. Bu bulgulardan hareketle yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismardan korunma becerileri sergileme açısından normal gelişim gösteren akranlarına göre sınırlılıklar yaşadığı söylenebilir. Alan yazında yapılan bir çok çalışma yetersizlikten etkilenmiş olan çocukların cinsel istismardan korunma becerilerini sergileme noktasında problem yaşadığını ortaya koymuştur (Akbaş vd., 2009; Bowers Andrews & Veronen, 1993; Muccigrosso, 1991; Shindell, 1975;).

Hem dokunma hem dokundurulma üzerinden gerçekleşen cinsel istismar türünde çocuğunun cinsel istismardan korunma becerilerini istismarcı kişinin tanıdık olma durumuna ve istismar yoğunluğuna göre korunma becerisi sergileyeceği ya da

sergilemeyeceği kodu katılımcı iki grup arasında görüş farklılığına neden olmuştur. Bu yönde görüş bildiren annelerin tamamı yetersizlikten etkilenen bir çocuğa sahiptir. Bu görüş farklılığını destekleyen herhangi bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Fakat istismarcının tanıdık ya da yabancı olmasına ve cinsel istismarın yoğunluğuna göre kendini koruma becerisi sergilemesi yetersizlikten etkilenmiş çocukların dezavantajlı olduğu bir durumdur. Çünkü bu çocuklar, çeşitli nedenlerden dolayı istismar içeren durumları ayırt etmekte zorlanmaktadır (Akbaş vd., 2009; Martinello, 2014). Buradan hareketle yetersizlikten etkilenmiş çocukların tanıdığı kişilerin istismar içeren davranışlarını fark edemediği için akranlarına göre daha korunmasız oldukları sonucuna ulaşılabılır. Buna ek olarak cinsel istismar yoğunluğuna göre cinsel istismardan korunma becerisi sergilemeleri, yetersizliğin getirdiği karakteristik sınırlılık nedeniyle bu çocukların cinsel istismar konusunda yüksek risk altında olmalarının sebeplerin bir tanesi olabilir. Çünkü yetersizlikten etkilenmiş çocuklar sosyal ipuçlarını ve karşıdaki insanın davranışlarını yorumlamakta yetersiz kalabilmektedir.

Uygun ve Uygun Olmayan Dokunmayı Ayırt Etme

İyi ve kötü dokunmayı ayırt etme konusunda anne görüşleri incelendiğinde katılımcıların %70'nin çocuklarının iyi ve kötü dokunmayı ayırt edemeyeceğini ifade ettiği görülmektedir. Bu durum, konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalar tarafından desteklenmektedir. Ersoy ve Özkan (2017) yaptıkları çalışmada 24 okul öncesi dönem çocuğundan 18'inin iyi ve kötü dokunmayı ayırt edemediğini belirlemiştir. Alanyazında benzeri bulgulara ulaşan bir diğer çalışmada ise 400 okul öncesi dönemde bulunan çocuklardan %68'i uygun ve uygun olmayan dokunmaları ayırt edebilmiştir (Wurtele & Owens, 1997).

Anneler tarafından en çok dillendirilen çocuğum iyi ve kötü dokunmayı ayırt edemez görüşü; her dokunuşu kötü niyetli sanır, tanıdığı insanların hepsinin niyetinin iyi olduğunu zanneder, tüm dokunmaları kötü niyetli olarak algılar gibi ifadelerle açıklanmıştır. Bu durum Piaget (1963) tarafından ortaya konan 2-7 yaş arasındaki çocukların tek taraflı düşünen ve olayın diğer yönlerini göz ardı eden düşünce yapısıyla açıklanabilir. Bu dönemde çocuklar, tek yönlü düşünce nedeniyle aşırı genelleme yaparak iyi ve kötü dokunmayı ayırt edememektedir. Elde edilen bulgular Kenny ve Wurtele (2010) tarafından yapılan çalışma ile desteklenmektedir. Bu çalışmada da okul öncesi dönem çocuklarının iyi

insan olarak bildikleri kişilerin kötü dokunuşlarını %38, kötü olarak bildikleri insanların kötü dokunmalarını %50 oranında doğru olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Hem yaptığımız çalışmada hem Kenny ve Wurtele (2010) tarafından yapılan çalışmada görülmektedir ki okul öncesi çocuklarda tek yönlü düşünme iyi ve kötü dokunmayı ayırt etme noktasında önemli bir sınırlılığa yol açmaktadır. Buna ilaveten ebeveynlerin iyi niyetli olarak çocukları sadece yabancı kişiler konusunda uyarması, tanıdık ve güvenilen kişiler tarafından yapılan cinsel istismara karşı çocukları uygun ve uygun olmayan durumları ayırt etme noktasında sınırlılığa sevk etmektedir (Tobin & Kessner, s.8, 2002).

İki grup arasındaki görüş farklılıkları irdelendiğinde hem yetersizlikten etkilenmiş hem de normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan annelerin benzer görüşte oldukları görülmektedir. Fakat iki grubu kendi içerisinde incelediğimizde, çocuğunun uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt edemeyeceğini söyleyen yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan annelerin oranı %78'ken normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan oranı %40'tır. Anne görüşlerinden yola çıkarak yetersizlikten etkilenmiş çocukların uygun ve uygun olmayan dokunmaları ayırt etme noktasında önemli bir sınırlılığa sahip olduğunu söyleyebiliriz. Yapılan bilimsel çalışmalar da yetersizlikten etkilenen çocukların bazı durumlarda cinsel istismara uğradığını fark etmediği ve istismarcı kişinin asıl niyetini anlayamadığını ortaya koymaktadır (Cole, 1984; Kim, 2010; Muccigrosso, 1991; Watson, 1984). Bu durum yetersizlikten etkilenmiş çocukları korunmasız kılmaktadır çünkü çocuk istismar içeren durumun normal bir şey olmadığını ayırt edemezse uygun korunma becerilerini sergileyememekte (Boyle & Lutzker, 2005) ve tekrarlı şekilde cinsel istismara maruz kalmaktadır.

İstismar Amaçlı İstekler

Bu kategoride; katılımcı annelerin büyük kısmının çocuğunun bu türde bir cinsel istismara karşı korunma becerisi sergileyeceğini söylediği görülmektedir. Diğer yandan çocuğunun istismarcı kişinin tanıdık olmasına göre korunma becerisi sergileyeceğini, bu konuda bir fikrinin olmadığını ve çocuğunun bir korunma becerisi sergileyip sergilemeyeceği noktasında kararsız olduğunu söyleyen annelerin varlığı göze çarpmaktadır.

Yetersizlikten etkilenmiş çocuklar istismar amaçlı girişimleri ve istismarcının niyetini ayırt etmekte zorlandığı bilinmektedir (Foster & Sander, 2010; Timms & Goreczny, 2002). Bu

duruma ilaveten başka bir çalışmada özel eğitimin yetersizlikten etkilenmiş çocuklara reddetmemeyi öğrettiği ifade edilmiştir. Bir başka deyişle; bu çocuklar istenileni yapmayı, yönergeye uymayı ve şikâyet etmemeyi öğrenmektedir (Sevlever, Roth & Gilles, 2013). Bu açıdan baktığımızda yetersizlikten etkilenmiş çocukların, normal gelişim gösteren çocuklara göre cinsel istismar amaçlı isteklere karşı daha korunmasız oldukları düşünülebilir. Fakat yaptığımız çalışmada yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan annelerle normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin görüşlerinin farklılaşmadığı belirlenmiştir. Her iki grupta da anneler yüksek oranda çocuklarının cinsel istismar amaçlı isteklere karşı koruma becerisi sergileyebileceğini söylemiştir.

Bildirme

Çocuğun, olası bir cinsel istismar olayını güvendiği bir kişiye bildirmesi kategorisindeki görüşler incelendiğinde katılımcı annelerin üçte ikisi çocuğunun bu beceriye sahip olduğunu söylemiştir. Katılımcı 10 anne ise çocuğunun bu beceriye sahip olmadığını ifade etmiştir. Özellikle okul öncesi dönemde, cinsel istismardan korunmak için son derece önemli olan bildirme becerisi, çocukların diğer korunma becerilerine nazaran en zor kazandığı beceridir (London, Bruck, Ceci & Shuman, 2005; Ratto & Bogat, 1990). Bu açıdan düşünüldüğünde, annelerin yarısından fazlasının çocuğunun cinsel istismar içeren olayı güvendiği bir kişiye söyleyebileceğini belirtmesi ilk bakışta olumlu bir gelişme olarak görünse de geriye kalan katılımcılardan 10'unun aksi yöndeki görüşleri cinsel istismarın maddi ve manevi sonuçları düşünüldüğünde endişe verici boyuttadır. Yapılan çalışmalar çocukların cinsel istismarı anne-babasına bildirme konusunda istekli olduğunu fakat bunu nasıl gerçekleştireceklerini bilmediklerini ortaya koymaktadır. Ersoy ve Özkan (2017) tarafından yapılan çalışmada 24 çocuğun neredeyse tamamı cinsel istismara karşı koymaya çalışacağını ifade ederken ancak beş çocuk bu durumu güvendiği bir kişiye bildireceğini ifade etmiştir.

Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin görüşleri arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Fakat çocuğunun, cinsel istismar içeren bir duruma maruz kaldığında bu durumu güvendiği bir kişiye bildiremeyeceği söyleyen annelerin neredeyse tamamını yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olanlar oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalar da bu bulguyu destekler niteliktedir. Yetersizlikten etkilenmiş çocukların yaş ve cinsiyet ayırt etmeksizin normal gelişim gösteren akranlarına

göre bildirme becerisini sergilemede önemli derecede başarısız oldukları belirlenmiştir (Herskowitz, Lamb & Horowitz, 2007; Hershkowitz, Lanes & Lamb, 2007). Çocuğun yetersizlikten etkilenmesi, bildirme becerisini sergilemesinin önünde bir engeldir (Balogh vd., 2001; Runyan & Fredrickson, 1997). Bildirme becerisini sergilenmesi ileri derecede hafıza ve iletişim becerileri gerektirmektedir (Wurtele & Owens, 1997). Cinsel istismar kurbanı olan yetersizlikten etkilenmiş çocuklar, istismarı tolere edebilmekte ve iletişim zorlukları, utanma hissi, terkedilme korkusu, aileden dışlanma ihtimali, sevilmemeye ve istismarcı tarafından ödüllendirilme nedeniyle istismarı bildirme becerisini sergilememektedir (Tutar-Güven & İşler, 2015). Çalışmamıza katılan yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan anneler, bahsedilen çalışmalardaki bulgulara benzer şekilde çocuklarının dil becerilerindeki yetersizlik, utanma, korkma ve benzeri durumlardan dolayı çocuklarının olası bir cinsel istismar mağduriyetinin çocukları tarafından kendilerine bildirilmeyeceğini ifade etmiştir. Bu noktada ebeveyn çocuk etkileşiminin önemi ortaya çıkmaktadır. Güven duygusu üzerine temellenmiş anne-baba ve çocuk arasındaki iletişim, çocuğun cinsel istismar vakasını bildirmesi açısından son derece değerlidir.

Yapılan bir çalışmada cinsel istismara uğrayan çocuklar incelenmiş ve yetersizlikten etkilenmiş çocukların istismara uğrama riskinin daha fazla olmasına rağmen normal gelişim gösteren çocuklardan çok daha az sayıda ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bu durumun muhtemel sebeplerinden bir tanesi de yetersizlikten etkilenmiş çocukların bildirme becerisini sergilemede yetersiz olmalarıdır. Yetersizlikten etkilenmiş çocukların dil becerilerindeki problemleri, onlara karşı işlenen istismar suçunun yok sayılması, çocuğun kötü bir ünle anılma korkusu ve bakım veren kişinin adaletle olan güvensizliğinden dolayı bu durumu görmezden gelmesi yetersizlikten etkilenmiş çocukların cinsel istismarının gün yüzüne çıkmasına mani olmaktadır (Kvam, 2000).

Annelerin Çocuklarını Cinsel İstismardan Korumak İçin Aldığı Tedbirler

Annelerin çocuklarını cinsel istismardan korumak amacıyla aldıkları tedbirler incelendiğinde katılımcıların birçoğunun sözel telkin, sürekli yanında bulunma, bulunduğu ortamları gözetim altında tutma ve çocuğun farkındalığını artırma gibi önlemler aldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda da annelerin; çocuğun katıldığı etkinlikleri sınırlama, çocuğa nezaret etme, bilgilendirme ve dua etme gibi yöntemlere başvurarak cinsel istismara karşı önlem aldıkları belirlenmiştir (Collins, 1996; Ige & Falowe, 2011; Plummer

& Njuguna, 2009). Katılımcı annelerin, çocuklarına cinsel istismardan korunması için sözel telkinlerde bulunması yapılan diğer çalışmalarda da yer bulmuştur. Bu çalışmalar annelerin çocuklarına özel bölgelerine dokundurmama, böyle bir durum gerçekleşirse güvenilir bir kişiye durumu bildirme ve istismarcı kişiye şiddetle karşılık verme gibi sözel telkinlerde bulunarak cinsel istismara karşı tedbir aldıklarını göstermektedir (Elrod & Rubin, 1993; Finkelhor, 1984; Walsh & Brandon, 2012; Wurtele vd., 1992).

Ceylan ve Çetin (2015) cinsel istismara karşı alınan tedbirlerin uygulanabilir ve işlevsel bir nitelik olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Fakat çalışmamızda annelerin sıkça ifade ettiği sürekli olarak çocuğunun yanında bulunması temeline dayanan tedbirlerin bu nitelikleri taşımadığı görülmektedir. Çünkü bu tedbirler, çocuğun anneye bağlı kalmasını ve annenin yakınında olmasını gerektirmektedir. Okul öncesi dönemde anneler, çocuklarının sürekli yanında bulunabilse de ilerleyen dönemde bu mümkün olmamaktadır. Ek olarak anneler tarafından sıkça dillendirilen sözel telkinlerde bulunma temeline dayanan tedbirlerin, çocukların cinsel istismardan korunması için etkisiz bir yöntem olduğu bilinmektedir (Sanberk, Emen & Kabakçı, 2017).

Son olarak annelerin, cinsel istismar olayını güvendiği bir kişiye bildirmesi için çocuklarına neredeyse hiçbir mesaj iletmemesi de önemli bir eksiliktir. Bu eksiklik annelerin çocuklarını cinsel istismardan korumak için aldığı tedbirleri konu edinen bir çok çalışmada ifade edilmiştir (Briggs, 1988 ; Chen & Chen, 2005; Chen vd., 2007; Deblinger vd., 2010). Muganzinyi ve arkadaşları, annelerin aldığı önlemlerin geleneksel kalıplar, inançlar ve tabular nedeniyle yetersiz olduğunu ifade etmiştir (Muganzinyi, Nyström, Axemo & Emmelin, 2011). Çalışmamızdan elde edilen bulgular ışığında Muganzinyi ve arkadaşları tarafından ifade edilenlere benzer olarak anneler tarafından alınan tedbirlerin yetersiz olduğunu söyleyebiliriz.

Çocuğunu cinsel istismardan korumak için herhangi bir tedbir almadığını söyleyen katılımcıların varlığı dikkat çekmektedir. Sayısal açıdan azınlık bir oranı temsil etse de annelerin herhangi bir tedbir almadıklarını ifade etmesi, çocuklara yönelik cinsel istismarın ciddiyeti göz önüne alındığında son derece önemlidir. Bu yönde görüş bildiren anneler, çocuğuna sürekli nezaret ettiğini ve çocuğunun yaşının henüz çok küçük olduğunu dolayısıyla tedbir almasına gerektirecek bir durumun olmadığını söylemiştir. Fakat çocuklara yönelik cinsel istismar riski her yaşta bulunmaktadır ve 3 yaşından itibaren çocuğa özel bölgelerinin isimleri doğru kavramlarla öğretilerek alınacak tedbirlerin

temelinin atılması gerekmektedir. Diğer yandan annelerin çocukların yanında bulunarak onları cinsel istismardan koruduklarını düşünmesi ve ilave bir tedbir almamaları cinsel istismar karşısında önemli bir korunmasızlığa neden olabilir. Bu yüzden annelerin okul öncesinde bulunan çocuklarının cinsel istismardan korunması için özellikle eğitsel açıdan fırsatlar sunarak tedbirler alması son derece önemlidir.

Katılımcı iki grubun görüşleri incelendiğinde, hem kodlar hem sıklık açısından önemli bir farklılık bulunmamıştır. Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip annelerin aldığı önlemler de normal gelişim gösteren çocuğa sahip aldığı önlemlere benzer bir nitelik taşımaktadır. Fakat yapılan bir çalışmada katılımcı anneler, yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan annelerin çocuğunu cinsel istismardan korumak için daha fazla çaba göstermesi gerektiğini ifade etmiştir (Mlekwa vd., 2016). Yetersizlikten etkilenmiş çocukların istismar içeren davranışları ayırt etme, hayır deme, ortamdan uzaklaşma ve bu durumunu güvendiği bir kişiye bildirme konusunda yaşadığı sınırlılıklar annelerin daha fazla çaba harcaması ve daha kapsamlı tedbirler almasını zorunlu kılmaktadır.

İstismarcı Profili

İstismarcı kişilerin kimler olabileceğine dair sorulan görüşme sorusundan elde edilen bulgular iki kodun oluşmasına sebep olmuştur. Katılımcı annelerin büyük çoğunluğu istismarcı kişilerin çocuğun tanıdığı ya da tanımadığı bir insan olabileceğini ifade etmiştir. Çalışmamızda elde edilen bulgulara paralel olarak yapılan diğer çalışmalar da ebeveynlerin istismarcı profili hakkındaki bilgilerinin artık daha doğru olduğunu göstermektedir. Zira önceki dönemlerde annelerin yabancı kişilerin çocuğunu cinsel açıdan istismar edebileceği fikrinin son derece baskın olduğu ve “stranger-danger” şeklinde kavramsallaştığı bilinmektedir. Annelerin istismarcı profili hakkındaki görüşlerinin yabancı kişi odağından uzaklaşıp tanıdık kişilere kayması ve istismarcılar hakkında doğru bilgilere sahip olması yapılan diğer çalışmalarda da kendini göstermiştir. Herbert ve arkadaşları tarafından yürütülen çalışmada ebeveynlerin %96’sı cinsel istismar kurbanının tanımadığı kişiler tarafından istismar edildikleri fikrinin yanlış olduğunu ifade etmiştir (Herbert & Lavoie & Parent, 2002). Bu yönde sonuçların elde edildiği bir diğer çalışma ise Kanada’da yapılmış ve ebeveynlerin %85’i istismarcının tanıdık olabileceğini, %87’si ise ev halkından olabileceğini bildirmiştir. Anne- babalarla yapılan nitel bir çalışmada da katılımcılar

istismarcı kişinin çocuğun tanıdığı bir kişinin olabileceğini ifade etmiştir (Mathoma vd., 2006)

İstismarcı kişilerin çocuğun tanıdığı ya da tanımadığı kişiler olabileceğini söyleyen anneler bu kişilerin çocuğun akranı ya da ergenlik döneminde olan gençler olabileceğinden bahsetmiştir. Fakat istismarcıların belirli bir yaş aralığının olmadığı bilinmektedir (Allen & Pothast, 1994). Annelerin istismarcı kişilerin aile içinden olamayacağını ifade etmesi de cinsel istismar konusunda yanlış bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Çünkü yapılan çalışmalar istismarcının aile üyelerinden olma ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir (Keser, Odabaş & Elibüyük, 2010).

İstismarcıların çocuğa yabancı kişiler olabileceğini söyleyen annelerin sayısı da azımsanmayacak kadar yüksektir. Annelerin bu görüşü, istismarcı kişiler hakkındaki yanlış bilgilerinin devam ettiğini göstermektedir. Babatsikos (2010) da yaptığı çalışmada annelerin benzer şekilde yanlış bilgilere sahip olduğunu belirlemiştir. Alt kodlar incelendiğinde annelere göre yabancı erkekler, yaşlı insanlar, okul personeli ve yaşça büyük öğrenciler potansiyel bir cinsel istismar saldırganıdır. Fakat yapılan çalışmalar istismarcı kişilerin her yaştan olabileceğini ortaya koymaktadır. Annelerin cinsel istismar denince sadece erkekleri potansiyel bir tehlike olarak görmesi buna ilaveten cinsellik ve şiddet denilince akla kadınların gelmemesi yapılan diğer çalışmalar tarafından da belirtilmiştir (Briggs & Potter, 2004; Nentwich, Poppen, Schalin & Vogt, 2013).

Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan anneler ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin görüşleri karşılaştırıldığında önemli bir farklılık saptanmamıştır. Annelerin görüşleri oransal olarak da benzer şekilde dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu bulgumuzu destekleyen başka bir çalışma bulunmamaktadır. Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan annelerin bir kısmı normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerden farklı olarak okul personelinden bahsetmiştir. Annelerin bu görüşü yapılan çalışmalar tarafından desteklenmektedir. Bu çalışmalar yetersizlik sahibi çocukların kendilerine bakım ve eğitim veren kişiler tarafından istismar edildiklerini ortaya koymuştur (Bernet, 2011; Mahoney & Poling, 2011).

Annelerin Çocuklarına Yönelik Cinsel İstismar Riski Algısı

Annelerin çocuklarına yönelik cinsel istismar riski algıları dört kod altında toplanmıştır. Katılımcıların yarısından fazlası çocuklarına yönelik cinsel istismar riskinin yüksek veya orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Yapılan bir meta analiz çalışmasında çocuk cinsel istismarının yaygınlığı %11,8 olarak belirlenmiştir (Stoltenborgh ve diğerleri, 2011). Ayrıca elde edilen veriler cinsel istismar vakalarının ancak %10'unu temsil etmekte, geri kalan vakalar çeşitli sebeplerle gizli kalmaktadır (Edgardh & Ormstad, 2000). Cinsel istismara uğrayan çocukların %38'inin on yaş altındayken istismara uğraması (Sing, Yiing& Nurani, 1996), annelerin çocuklarını yüksek derecede risk altında görmesini destekler niteliktedir. Erkek çocuğa sahip olan annelerin de çocuklarını cinsel istismar riski altında görmeleri farkındalık açısından önem arz etmektedir. Çünkü annelerde risk algısı yükseldikçe çocuğunu cinsel istismardan korumak için aldığı önlemler ve gösterdiği çaba artmaktadır (Collins, 1996). Yapılan araştırmalarda (Chen & Chen, 2005; Chen vd., 2007; Collins, 1996; Finkelhor, 1984) kız çocuklarının daha fazla risk altında olduğu anneler tarafında ifade edilse de yaptığımız çalışmada kız ve erkek çocuğa sahip olan annelerin görüşleri benzer dağılımlar göstermiştir.

Geriye kalan katılımcılar çocuklarının cinsel istismara uğrama riskinin düşük olduğunu ya da böyle bir riskin hiç olmadığını söylemiştir. Yetersizlikten etkilenmiş 0-5 yaş arası çocukların ortalama %60 (Sobsey vd., 1997), normal gelişim gösteren çocukların da ortalama %12 oranında (Stoltenborgh, 2011) cinsel istismara uğradığını ifade edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında annelerin çocuklarına yönelik cinsel istismar riskini değerlendirmede gerçekçi bir bakış açısına sahip olmadıkları görülmektedir. Yapılan çalışmalar annelerin cinsel istismar riski konusundaki tahminlerinin doğru olmadığını ortaya koymaktadır (Chen & Chen, 2005; Haugaard, 2000; Ige & Fawole, 2011). Ebeveynlerin risk algılarına yönelik yapılan bir çalışmada cinsel istismarla ilgili bir eğitime katılan ebeveynlerin, katılmayanlara göre risk değerlendirmelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Burgess & Wurtele, 1998). Anneler, cinsel istismar konusunda bir eğitime katılmadan cinsel istismarın ciddiyetini, yaygınlığını, muhtemel riskleri ve koruma tedbirlerini kavrayamamaktadır (Elrod & Rubin, 1993). Buradan yola çıkarak ebeveynlerin cinsel istismar konusunda eğitim almadıkları ve bilgi seviyelerinin yetersiz olduğu söylenebilir.

Çocuklarına yönelik cinsel istismar riskinin çok düşük bir seviyede olduğunu veya böyle bir riskin hiç olmadığını ifade eden annelerin bu görüşlerini desteklemek için çeşitli ifadeler kullandığı görülmüştür. Katılımcı anneler sıklıkla çocuğunun sürekli yanında bulunduğu veya bulunduğu ortamların çok güvenli olduğu için cinsel istismara uğrama risklerinin sıfıra yakın olduğunu söylemiştir. Finkelhor (1984) ve Collins (1996) tarafından çalışmalarda da anne-babaların birçoğu çevrelerindeki insanların güvenilir olması ve çocuklarının aktivitelerini kısıtlamaları nedeniyle çocuklarına yönelik bir cinsel istismar riskinin söz konusu olamayacağını söylemiştir. Çocuğa nezaret etme ve çocukların aktivitelerini kısıtlama anneler tarafından riski azaltan bir tedbir olarak görülse de bu tedbirler işlevsel olmaktan uzaktır.

Katılımcı iki grubun görüşleri farklılıklar açısından incelendiğinde önemli bir bulguya rastlanmamıştır. Her iki grup da benzer görüşleri benzer sıklıkta dile getirmiştir. Fakat alt kodlar incelendiğinde yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip annelerin bir ifadesi öne çıkmaktadır. Bu anneler, yetersizlikten etkilenme durumunun çocuğuna yönelik cinsel istismar riskini arttırdığını söylemiştir. Annelerin dile getirdiği bu görüş yapılan birçok çalışma tarafından desteklenmektedir (Lumley & Miltenberger,1997; Spencer vd., 2005; Sullivan & Knutson, 2000; Westcott and Jones, 1999).

Annelerin Çocuklarına Cinsel İstismardan Korunma Becerileri Kazandırma Konusunda Öz Yeterlilikleri

Çocuklarına cinsel istismardan korunma becerilerini kazandırma noktasında öz yeterliliklerine ilişkin anne görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunun kendisini yeterli gördüğü belirlenmiştir. Kendisini yeterli gören annelerin bazı noktalarda eksiklikleri olduğunu ifade etmesi önemlidir. Kalan diğer katılımcıları ise bu konuda öz yeterliliklerinin düşük seviyede olduğunu söylemişlerdir. Öz yeterliliğinin düşük olduğunu ifade eden annelerin neredeyse tamamının erkek çocuğa sahip olması, annelerin erkek çocukları ile cinsel istismardan korunma konusunda sınırlı bir etkileşim içerisinde olduğunun göstergesi olabilir.

Öz yeterliliklerini yüksek ve düşük gören her iki grubun görüşleri incelendiğinde ortak noktalar dikkat çekmektedir. Katılımcı annelerin neredeyse tamamı çocuklarına cinsel istismardan korunma becerilerini kazandırırken ne tür ifadeler kullanacağını ve nasıl ifade

edeceğini bilmediğini söylemiştir. Sadece Türk annelerine has olmayan bu durum birçok uluslararası çalışmada kendine yer bulmuştur. Konuşma yeteneklerinde sınırlılık (Xie, Oiao & Wang 2016), çocuklarını korkutma kaygısı (Babatsikos & Miles, 2015; Finkelhor, 1984), kendini rahat hissetmeme (Elrod & Rubin, 1993), bilgi sunmak için yeterli kaynaklara sahip olmama (Tutty 1997; Wurtele vd., 1992, 2008) gibi durumlar annelerin cinsel istismar konusunda çocuklarına bilgi sunmasının önüne geçmektedir. Yapılan bir diğer çalışmada anneler, çocuklarına cinsel istismardan korunma becerilerini kazandırırken nasıl bir dil kullanmaları ve ne öğretilmeleri gerektiği konusunda yetersiz olduklarını söylemiştir (Wurtele vd., 2008). Yaptığımız bu çalışmada annelerin neredeyse tamamı çocuklarına cinsel istismardan korunma becerilerini kazandırma açısından benzer zorluklar yaşadığını ifade etmiştir. Ülkemizde annelerin birçoğunun çocuk cinsel istismarı konusunda eğitim almadığı bilinmektedir (Keser vd., 2010). Katılımcı anneler tarafından dillendirilen ifade etme sorunun temelinde de eğitim ve bilgi eksikliğinin olduğu söylenebilir. Katılımcı anneler de söylemleriyle eğitim alma ihtiyaçlarını teyit etmiştir. Bu eğitimde, anne – çocuk arasında çocukların yaşına uygun ve çok yönlü bir iletişim kurulmasını destekler nitelikte içeriklerin bulunması önemlidir (Wurtele & Berkower, 2010).

Yetersizlikten etkilenmiş ve normal çocuğa sahip olan annelerin görüşleri arasında çok büyük farklılık bulunmamaktadır. Fakat kendisini öz yeterliliklerinin düşük olduğunu söyleyen annelerin dağılımına bakıldığında oransal olarak yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan annelerin biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Atbaşı (2016) tarafından yapılan çalışmada da yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip annelerin cinsel istismardan korunma konusunda çocuklarıyla etkili iletişim kurmakta yetersiz oldukları belirlenmiştir. Dağılımlardaki bu küçük farklılaşmanın sebebi yetersizlikten etkilenmiş çocuklara cinsel istismar gibi hem hassas hem de soyut bir konunun öğretimindeki zorluklar olabilir. Çünkü yetersizlikten etkilenmiş çocuklara bilgi ve beceri kazandırmak özel teknikler, materyaller ve özel bir eğitici gerektirmektedir.

Çocukların Cinsel İstismardan Korunma Eğitimi Almasına İlişkin Anne Görüşleri

Katılımcı annelerin neredeyse tamamı çocuğunun cinsel istismardan korunma eğitimi almasına ilişkin olumlu yönde görüş bildirmiştir. Hem yetersizlikten etkilenmiş hem de normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan annelerin olumlu görüşleri çocukların cinsel

istismardan korunması için önemlidir. Çünkü özellikle okul öncesi dönemde çocukların temel eğitim ihtiyaçlarını bilen ve alması gereken eğitimlere karar veren birincil sorumlu anne-babalarlardır. Anne görüşlerinden elde ettiğimiz bu bulgu, yapılan diğer çalışmalarla paralel sonuçlar göstermiştir. Mlekwa ve diğerleri (2016) yaptıkları çalışmada anne-babaların çocukların cinsel istismardan korunma eğitimlerine katılması hususunda olumlu tutumlara sahip olduklarını belirlemiştir. Çocuklarının cinsel istismardan korunma eğitimi alması konusunda olumsuz görüş bildiren annelerin sayılarının oldukça düşük olması göze çarpmaktadır.

Alt kodlar incelendiğinde, annelerin okul temelli cinsel istismardan korunma eğitimlerine yönelik olumlu tutumlara sahip olduğu görülmektedir. Annelerin okul temelli eğitimlere yönelik bu tutumları diğer çalışmalar tarafından da ortaya konmuştur. Ailelerin birçoğu cinsel istismardan korunma eğitiminin okul müfredatında bulunması gerektiğini düşünmektedir (Chen & Chen, 2005; Elrod & Rubin, 1993). Katılımcılar çocuğun cinsel istismardan korunma eğitimini uzmanlardan, anne-babadan ve okuldan alabileceğini ifade etmiştir. Annelerin bu konudaki sorumluluklarını diğer kişi ve kurumlarla paylaşma isteğinde oldukları söylenebilir. Bu durum annelerin iş birliğine açık olduklarının bir göstergesidir. Annelerin işbirliği çocukların cinsel istismardan korunması açısından değerlidir. Çocuk cinsel istismarı gibi son derece karmaşık bir yapıya sahip bir olaya karşı sadece annenin çabaları yeterli olmayabilir. Annelerin sorumluluğu paylaşma isteği yapılan başka çalışmalarda da karşımıza çıkmaktadır. Annelerin eğitici olarak en başta kendilerini (Bundy & White, 1990; Davis, Koblinsky & Sugawara, 1986; Elrod & Rubin, 1993; Koblinsky & Atkinson, 1982; Whatley & Trudell, 1988) sonrasında uzmanlar, öğretmenler, doktorlar ve en son çocuğun akranlarını tercih ettikleri (Elrod & Rubin, 1993) belirlenmiştir.

Elde edilen bulgularda sayıları az da olsa çocuğunun cinsel istismardan korunma eğitimi almasına ilişkin olumsuz görüş bildiren anneler bulunmaktadır. Alt kodlar incelendiğinde annelerin çocuğunun böyle bir eğitim alması için yaşının uygun olmadığını ve sadece kendileri tarafından verilen eğitimin yeterli olacağını ifade ettikleri görülmektedir. Bu görüşler cinsel istismar hakkında önemli bir bilgi eksikliğinin göstergesidir. Çünkü daha önceden belirtildiği gibi çocuk cinsel istismarının 9 yaş altında görülme sıklığı oldukça yüksektir ve çocukların istismara uğrama yaşının giderek düştüğü gözler önündedir. Bu açıdan bakıldığında katılımcı annelerin cinsel istismar riskini veya ciddiyetini yeterince

kavrayamadığı sonucuna ulaşılabilir. Finkelhor (1984) da annelerin çocuklarının cinsel istismardan korunma eğitimi için uygun olarak kabul ettiği yaşın oldukça geç bir yaş olduğunu ortaya koymuştur. Annelerin bu görüşlerinin altında yatan sebepler çocuklarının yaşından dolayı verilen bilgileri anlayamaması ve yaşına uygun olmayan cinsellik içeren bilgileri öğrenmesi olabilir. Çünkü yapılan diğer çalışmalar annelerin bu konuda duydukları endişeyi ortaya koymaktadır (Briggs, 1988; Chen vd., 2007; Deblinger vd., 2010; Rudolph & Zimmer-Gembeck, 2018; Wurtele vd., 1992).

Yetersizlikten etkilenmiş ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan annelerin görüşleri karşılaştırılması sonucunda önemli bir fark bulunmamıştır. Yetersizlikten etkilenmiş çocukların, normal gelişim gösteren akranlarına göre öğrenme, sürdürme ve genelleme konusunda sınırlılık yaşadığı bilinmektedir. Fakat bu sınırlılığın annelerin görüşleri üzerinde bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Zira alt kodlar incelendiğinde özel eğitime gereksinim duyan çocukların öğrenme ihtiyaçlarını öne çıkaran bir görüşün anneler tarafından ifade edilmediği belirlenmiştir. Annelerin hem çocuklarının eğitim ihtiyacı hem de çocuklarının yetersizliği üzerine farkındalıklarının artırılması çocukların cinsel istismardan korunması sürecinde önem arz etmektedir.

Öneriler

Bu konuda yapılacak olan çalışmalara şu önerilerde bulunabiliriz;

- 1- Bu çalışmada sadece annelerle görüşme yapılmıştır. Konu hakkında çocuğun babası, kardeşi ve öğretmeniyle de görüşmeler yaparak daha derinlemesine bir bilgi sahibi olunabilir.
- 2- Çalışmamızda yetersizlikten etkilenmiş çocuklar grubuna sadece görme ve zihinsel yetersizliği olan çocuklar dahil edilmiştir. Diğer yetersizlik türlerine sahip çocukların ele alındığı başka çalışmalar desenlenebilir.
- 3- Nitel çalışmaların amacı genelleme yapmak değil derinlemesine bir bakış açısı kazandırmaktır. Genel bilgilere ulaşmak açısından bu konuda nicel çalışmalar yapmak alanyazına önemli katkılar sunabilir.

Çocuk cinsel istismarı konusunda çalışmalar yürüten kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarına ise aşağıdaki önerileri sunmak mümkündür.

- 1- Hem yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anneler, hem normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler çocuk cinsel istismarı konusunda eğitime muhtaçtır. Bu ihtiyacı gidermek için geniş kapsamlı eğitimler düzenlenebilir.
- 2- Çocukların korunma becerilerini geliştirmek için okul müfredatında yer alan eğitim içeriklerine yer verilebilir.
- 3- Yapılan görüşmeler annelerin birçoğunun medya aracılığı ile farkındalık kazandığı görülmektedir. Özellikle görsel medya üzerinden çocuk cinsel istismarı konusu daha fazla işlenerek toplumsal farkındalık artırılabilir.

KAYNAKLAR

- Adalet Bakanlığı, T.C., (2004). *Türk Ceza Kanunu*. <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5237.htm> sayfasından erişilmiştir.
- Akbaş, S., Turla, A., Karabekiroğlu, K., Pazvantoğlu, O., Keskin, T., & Böke, O. (2009). Characteristics of sexual abuse in a sample of Turkish children with and without mental retardation, referred for legal appraisal of the psychological repercussions. *Sexuality and Disability*, 27(4), 205.
- Akduman, G. G., Ruban, C., Akduman, B., & Korkusuz, İ. (2005). Çocuk ve cinsel istismar. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 3(1), 9-14.
- Akyuz, G., Sar, V., Kugu, N., & Doğan, O. (2005). Reported childhood trauma, attempted suicide and self-mutilative behavior among women in the general population. *European Psychiatry*, 20(3), 268-273.
- Allen, C. M., & Pothast, H. L. (1994). Distinguishing characteristics of male and female child sex abusers. *Journal of Offender Rehabilitation*, 21(1-2), 73-88. https://doi.org/10.1300/J076v21n01_05
- American Psychology Association, (2017). *Sexual Abuse*. <http://www.apa.org/topics/sexual-abuse/> sayfasından erişilmiştir.
- Anderson, J. F., Mangels, N. J., & Langsam, A. (2004). Child sexual abuse: A public health issue. *Criminal Justice Studies*, 17(1), 107-126. <https://doi.org/10.1080/08884310420001679386>
- Anderson, J. F., Mangels, N. J., & Langsam, A. (2004). Child sexual abuse: A public health issue. *Criminal Justice Studies*, 17(1), 107-126. <https://doi.org/10.1080/08884310420001679386>

- Andrews, G., Corry, J., Slade, T., Issakidis, C., & Swanston, H. (2004). *Child sexual abuse. Comparative quantification of health risks: Global and regional burden of disease attributable to selected major risk factors*, 2, 1851-940.
- Appleton, P. L., Minchom, P. E., Ellis, N. C., Elliott, C. E., Böll, V., & Jones, P. (1994). The Self- Concept Of Young People With Spina Bifida: A Population- Based Study. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 36(3), 198-215. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8749.1994.tb11833.x>
- Arat- Odacı, A., (2018). *Yetersizlikten Etkilenmiş Bireylere Video İle Model Olunarak Sunulan Cinsel İstismardan Korunma Öğretim Programının Etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Armstrong, L. (2000) 'What happened when women said incest.' In C. Itzin (ed.) *Home Truths about Child Sexual Abuse: Influencing Policy and Practice, a Reader* (pp. 27-48). London: Routledge.
- Atbaşı, Z. (2016) Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuğu Olan Annelerin Cinsel İstismarı Önlemeye Yönelik Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 32-43.
- Awad, G. A., & Saunders, E. B. (1989). Adolescent child molesters: Clinical observations. *Child Psychiatry and Human Development*, 19(3), 195-206.
- Babatsikos, G. (2010). Parents' knowledge, attitudes and practices about preventing child sexual abuse: a literature review. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 19(2), 107-129. <https://doi.org/10.1002/car.1102>
- Babatsikos, G., & Miles, D. (2015). How parents manage the risk of child sexual abuse: A grounded theory. *Journal of child sexual abuse*, 24(1), 55-76. <https://doi.org/10.1080/10538712.2015.981352>
- Bakarman, M. A., & Eljaaly, Z. O. (2017). Preventing Child Sexual Abuse, What Parents Know?. *Annals of King Edward Medical University*, 23(3).
- Balboni, J. M. (2011). *Clergy sexual abuse litigation: Survivors seeking justice*. London, UK: First Forum.

- Barron, I., & Topping, K. (2008). School-based child sexual abuse prevention programmes: The evidence on effectiveness. *Journal of Children's Services*, 3(3), 31-53. <https://doi.org/10.1108/17466660200800017>
- Bernert, D. J. (2011). Sexuality and disability in the lives of women with intellectual disabilities. *Sexuality and Disability*, 29(2), 129-141.
- Bevill, A. R., & Gast, D. L. (1998). Social safety for young children: A review of the literature on safety skills instruction. *Topics in Early Childhood Special Education*, 18(4), 222-234. <https://doi.org/10.1177/027112149801800405>
- Bolen, R. M., & Scannapieco, M. (1999). Prevalence of child sexual abuse: A corrective metanalysis. *Social Service Review*, 73(3), 281-313.
- Borkin, J., & Frank, L. (1986). Sexual abuse prevention for preschoolers: A pilot program. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice, and Program*.
- Bowers Andrews, A., & Veronen, L. J. (1993). Sexual assault and people with disabilities. *Journal of Social Work & Human Sexuality*, 8(2), 137-159.
- Bowman, R. A., Scotti, J. R., & Morris, T. L. (2010). Sexual abuse prevention: A training program for developmental disabilities service providers. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(2), 119-127. <https://doi.org/10.1080/10538711003614718>
- Boyle, C. L., & Lutzker, J. R. (2005). Teaching young children to discriminate abusive from nonabusive situations using multiple exemplars in a modified discrete trial teaching format. *Journal of Family Violence*, 20(2), 55-69. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10896-005-3169-4>
- Boyle, C. L., & Lutzker, J. R. (2005). Teaching young children to discriminate abusive from nonabusive situations using multiple exemplars in a modified discrete trial teaching format. *Journal of Family Violence*, 20(2), 55-69. <https://doi.org/10.1007/s10896-005-3169-4>
- Briggs, F. (1988). South Australian parents want child protection programs to be offered in schools and preschools. *Early Child Development and Care*, 34(1), 167-178. <https://doi.org/10.1080/0300443880340112>
- Briggs, F., & Potter, G. K. (2004). Singaporean early childhood teachers' responses to myths about child abuse. *Early Child Development and Care*, 174(4), 339-355.

- Browne, A., & Finkelhor, D. (1986). Impact of child sexual abuse: A review of the research. *Psychological bulletin*, 99(1), 66. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.99.1.66>
- Budin, L. E., & Johnson, C. F. (1989). Sex abuse prevention programs: Offenders' attitudes about their efficacy. *Child Abuse & Neglect*, 13(1), 77-87. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(89\)90031-8](https://doi.org/10.1016/0145-2134(89)90031-8)
- Bundy, M. L., & White, P. N. (1990). Parents as sexuality educators: A parent training program. *Journal of Counseling & Development*, 68(3), 321-323.
- Burgess, A. W., & Groth, N., Holmstrom, L.L., & Sgroi, S.M. (1978). *Sexual assault of children and adolescents*. New York: Lexington Books.
- Burgess, E. S., & Wurtele, S. K. (1998). Enhancing parent-child communication about sexual abuse: a pilot study. *Child Abuse & Neglect*, 22(11), 1167-1175.
- Byers, J. (1986). Films for child sexual abuse prevention and treatment: A review. *Child Abuse and Neglect*, 10, 541-546
- Carr, A. (1999). *The handbook of child and adolescent clinical psychology: A contextual approach*. New York: Routledge.
- Carroll, L. A., Miltenberger, R. G., & O'Neill, H. K. (1992). A review and critique of research evaluating child sexual abuse prevention programs. *Education and Treatment of children*, 335-354.
- Carson, D. K., Gertz, L. M., Donaldson, M. A., & Wonderlich, S. A. (1990). Family-of-origin characteristics and current family relationships of female adult incest victims. *Journal of Family Violence*, 5(2), 153-171.
- Casteel, C., Martin, S. L., Smith, J. B., Gurka, K. K., & Kupper, L. L. (2008). National study of physical and sexual assault among women with disabilities. *Injury Prevention*, 14(2), 87-90.
- Cecen-Erogul, A. R., & Kaf Hasirci, O. (2013). The Effectiveness of Psycho-Educational School-Based Child Sexual Abuse Prevention Training Program on Turkish Elementary Students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(2), 725-729.
- Ceylan, A., Tuncer, O., Melek, M., Akgün, C., Gülmehmet, F., & Erden, Ö. (2009). Van bölgesindeki çocuklarda cinsel istismar. *Van Tıp Dergisi*, 16(4), 131-134.

- Ceylan, Ş., & Çetin, A. (2015). Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Cinsel Eğitimine İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(3), 41-59. Doi: 10.21020/husbfd.288504
- Chen, J. Q., & Chen, D. G. (2005). Awareness of child sexual abuse prevention education among parents of Grade 3 elementary school pupils in Fuxin City, China. *Health education research*, 20(5), 540-547. <https://doi.org/10.1093/her/cyh012>
- Chen, J., Dunne, M. P., & Han, P. (2007). Prevention of child sexual abuse in China: Knowledge, attitudes, and communication practices of parents of elementary school children. *Child abuse & neglect*, 31(7), 747-755. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.12.013>
- Chen, Y., Fortson, B., & Tseng, K. (2012). Pilot evaluation of a sexual abuse prevention program for Taiwanese Children. *Journal of Child Sexual Abuse*, 21, 621–645. doi:10.1080/10538712.2012.726699
- Child Welfare, U.S., (2015). *Child Abuse Prevention and Treatment Act*. <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/capta2016.pdf> Sayfasından erişilmiştir.
- Children Welfare Information Gateway (2017). *What Is Child Abuse and Neglect? Recognizing the Signs and Symptoms*. <https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/whatiscan.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Chodan, W., Häbeler, F., & Reis, O. (2017). A randomized controlled trial on the effectiveness of a sexual abuse prevention programme for girls with intellectual disabilities: study protocol. *Translational Developmental Psychiatry*, 5(1), 1407192. <https://doi.org/10.1080/20017022.2017.1407192>
- Cole, S. S. (1984). Facing the challenges of sexual abuse in persons with disabilities. *Sexuality and Disability*, 7(3-4), 71-88.
- Collins, M. E. (1996). Parents' perceptions of the risk of child sexual abuse and their protective behaviors: Findings from a qualitative study. *Child Maltreatment*, 1(1), 53-64.
- Conte, J. R. (1994). Child sexual abuse: awareness and backlash. *The Future of Children*, 224-232.

- Conte, J. R., Wolf, S., & Smith, T. (1989). What sexual offenders tell us about prevention strategies. *Child abuse & neglect*, 13(2), 293-301. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(89\)90016-1](https://doi.org/10.1016/0145-2134(89)90016-1)
- Craissati, J., McClurg, G., & Browne, K. (2002). Characteristics of perpetrators of child sexual abuse who have been sexually victimized as children. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 14(3), 221-235.
- Çeçen, A. R. (2007). Çocuk Cinsel İstismarı: Sıklığı, Etkileri ve Okul Temelli Önleme Yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1).
- Çeçen-Eroğul, A. R., & Hasırcı, Ö. K. (2013). İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Geliştirilen Cinsel İstismarı Önleme Psiko-eğitim Programının Etkililiğinin Sınanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 719-729.
- Davies, E. A., & Jones, A. C. (2013). Risk factors in child sexual abuse. *Journal of forensic and legal medicine*, 20(3), 146-150. <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2012.06.005>
- Davis, K. M., & Gidycz, C. A. (2000). Child sexual abuse prevention programs: A meta-analysis. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 257-265. doi:10.1207/S15374424jccp2902_11
- Davis, S. L., Koblinsky, S. A., & Sugawara, A. I. (1986). Evaluation of a sex education program for parents of young children. *Journal of Sex Education and Therapy*, 12(1), 32-36.
- Deblinger, E., Thakkar-Kolar, R. R., Berry, E. J., & Schroeder, C. M. (2010). Caregivers' efforts to educate their children about child sexual abuse: A replication study. *Child Maltreatment*, 15(1), 91-100. <https://doi.org/10.1177/1077559509337408>
- Demiral, E. (2018). *Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Kapsamında Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Demirci, E. Ö., Özmen, S., Öztop, D. B., Özdemir, Ç., & Uytun, M. Ç. (2014). Çocuk ve ergen cinsel istismar olgularında istismar ile ilişkili sosyodemografik özelliklerin, ailesel değişkenlerin ve ruhsal bozuklukların değerlendirilmesi. *The Bulletin of Legal Medicine*, 19(3), 146-153.

- DiPietro, E. K., Runyan, D. K., & Fredrickson, D. D. (1997). Predictors of disclosure during medical evaluation for suspected sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 6(1), 133-142. doi:10.1300/J070v10n01_05
- Dönmez, Y. E., Soylu, N., Özcan, Ö. Ö., Yüksel, T., Demir, A. Ç., Bayhan, P. Ç., & Miniksar, D. Y. (2014). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergen olgularımızın sosyodemografik ve klinik özellikleri. *Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi*, 21(1).
- Eastgate, G., Scheermeyer, E., van Driel, M. L., & Lennox, N. (2012). Intellectual disability, sexuality and sexual abuse prevention: A study of family members and support workers. *Australian family physician*, 41(3), 135.
- Edwards, J. J., & Alexander, P. C. (1992). The contribution of family background to the long-term adjustment of women sexually abused as children. *Journal of Interpersonal Violence*, 7(3), 306-320. <https://doi.org/10.1177/088626092007003002>
- Egemo- Helm, K. R., Miltenberger, R. G., Knudson, P., Finstrom, N., Jostad, C., & Johnson, B. (2007). An evaluation of in situ training to teach sexual abuse prevention skills to women with mental retardation. *Behavioral Interventions: Theory & Practice in Residential & Community- Based Clinical Programs*, 22(2), 99-119.
- Elliott, M., Browne, K., & Kilcoyne, J. (1995). Child sexual abuse prevention: What offenders tell us. *Child abuse & neglect*, 19(5), 579-594.
- Elrod, J. M., & Rubin, R. H. (1993). Parental involvement in sexual abuse prevention education. *Child Abuse & Neglect*, 17(4), 527-538. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(93\)90027-3](https://doi.org/10.1016/0145-2134(93)90027-3)
- El-Shaieb, M., & Wurtele, S. K. (2009). Parents' plans to discuss sexuality with their young children. *American Journal of Sexuality Education*, 4(2), 103-115. <https://doi.org/10.1080/15546120903001357>
- Engel, B. (1991). *Partners in Recovery: How Mates, Lovers, and Other Survivors Can Learn to Support and Cope with Adult Survivors of Childhood Sexual Abuse*. Los Angeles: Lowell House.

- Ersoy, Ö. A., & Özkan, H. K. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Cinsel İstismara İlişkin Bilgilerinin İncelenmesi: Nitel Bir Bakış. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 6(1), 123-139.
- Fallon, B., Trocmé, N., Fluke, J., MacLaurin, B., Tonmyr, L., & Yuan, Y. Y. (2010). Methodological challenges in measuring child maltreatment. *Child abuse & neglect*, 34(1), 70-79. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.08.008>
- Fallon, M. A., Eifler, K., & Niffenegger, J. P. (2002). Preventing and treating sexual abuse in children with disabilities: Use of a team model of intervention. *Journal of pediatric nursing*, 17(5), 363-367. <https://doi.org/10.1053/jpdn.2002.129054>
- Finkelhor, D. & Dzuiba-Leatherman, J, (1995). Victimization prevention programs: A national survey of children's exposure and reactions. *Child Abuse and Neglect*, 19, 129-139. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(94\)00111-7](https://doi.org/10.1016/0145-2134(94)00111-7)
- Finkelhor, D. (1983). Removing the child—prosecuting the offender in cases of sexual abuse: Evidence from the national reporting system for child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 7(2), 195-205.
- Finkelhor, D. (1984). *Child Sexual Abuse: New Theory And Research*. New York: Free Press
- Finkelhor, D. (1984). *Child Sexual Abuse*. New York, NY: The Free Press.
- Finkelhor, D. (1984). *Child sexual abuse*. New York: Macmillan.
- Finkelhor, D. (1993). Epidemiological factors in the clinical identification of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 17(1), 67-70.
- Finkelhor, D. (1994). The international epidemiology of child sexual abuse. *Child abuse & neglect*, 18(5), 409-417. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(94\)90026-4](https://doi.org/10.1016/0145-2134(94)90026-4)
- Finkelhor, D. (2009). The prevention of childhood sexual abuse. *The future of children*, 19(2), 169-194. doi:10.1353/foc.0.0035
- Finkelhor, D., & Baron, L. (1986). Risk factors for child sexual abuse. *Journal of interpersonal violence*, 1(1), 43-71. <https://doi.org/10.1177/088626086001001004>
- Finkelhor, D., & Jones, L. M. (2004). Explanations for the decline in child sexual abuse cases. *Juvenile Justice Bulletin*.

- Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I., & Smith, C. (1990). Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics, and risk factors. *Child abuse & neglect*, 14(1), 19-28. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(90\)90077-7](https://doi.org/10.1016/0145-2134(90)90077-7)
- Finkelhor, D., Moore, D., Hamby, S. L., & Straus, M. A. (1997). Sexually abused children in a national survey of parents: methodological issues. *Child abuse & neglect*, 21(1), 1-9. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(96\)00127-5](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(96)00127-5)
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., & Turner, H. A. (2007). Re-victimization patterns in a national longitudinal sample of children and youth. *Child abuse & neglect*, 31(5), 479-502. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.03.012>
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., Turner, H. A., & Hamby, S. L. (2011). School, police, and medical authority involvement with children who have experienced victimization. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 165, 9–15. doi:10.1001/archpediatrics.2010.240
- Finkelhor, D., Shattuck, A., Turner, H. A., & Hamby, S. L. (2014). The lifetime prevalence of child sexual abuse and sexual assault assessed in late adolescence. *Journal of Adolescent Health*, 55(3), 329-333.
- Finkelhor, D., Vanderminden, J., Turner, H., Shattuck, A., & Hamby, S. (2015). Youth exposure to violence prevention programs in a national sample. *Child Abuse & Neglect*. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.01.010>
- Fleming, J., Mullen, P., & Bammer, G. (1997). A study of potential risk factors for sexual abuse in childhood. *Child abuse & neglect*, 21(1), 49-58. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(96\)00126-3](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(96)00126-3)
- Foster, K., & Sandel, M. (2010). Abuse of women with disabilities: Toward an empowerment perspective. *Sexuality and Disability*, 28(3), 177-186.
- Fryer Jr, G. E., Kraizer, S. K., & Mlyoshi, T. (1987). Measuring actual reduction of risk to child abuse: A new approach. *Child Abuse & Neglect*, 11(2), 173-179. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(87\)90055-X](https://doi.org/10.1016/0145-2134(87)90055-X)
- Gencer, O., Ozbek, A., Ozyurt, G., & Kavurma, C. (2016). A comparison of extra and intra-familial sexual abuse of children and adolescents/Cocuk ve ergenlerde aile

disi ve aile içi cinsel istismar olgularının karşılaştırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 56-65. Doi: <http://dx.doi.org/10.5455/apd.1419190512>

Gibson, L. E., & Leitenberg, H. (2000). Child sexual abuse prevention programs: do they decrease the occurrence of child sexual abuse?. *Child Abuse & Neglect*, 24(9), 1115-1125. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00179-4](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00179-4)

Gilbert, R., Kemp, A., Thoburn, J., Sidebotham, P., Radford, L., Glaser, D., & MacMillan, H. L. (2009). Recognising and responding to child maltreatment. *The Lancet*, 373(9658), 167-180.

Glasser, M., Kolvin, I., Campbell, D., Glasser, A., Leitch, I., & Farrelly, S. (2001). Cycle of child sexual abuse: links between being a victim and becoming a perpetrator. *The British Journal of Psychiatry*, 179, 482-494. <http://dx.doi.org/10.1192/bjp.179.6.482>

Goldman, J. D., & Padayachi, U. K. (1997). The prevalence and nature of child sexual abuse in Queensland, Australia. *Child Abuse & Neglect*, 21(5), 489-498. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(97\)00008-2](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(97)00008-2)

Gorey, K. M., & Leslie, D. R. (1997). The prevalence of child sexual abuse: Integrative review adjustment for potential response and measurement biases. *Child abuse & neglect*, 21(4), 391-398. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(96\)00180-9](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(96)00180-9)

Green, T. M., Ramelli, A., & Mizumoto, M. (2002). Patterns among sexual assault victims seeking treatment services. *Journal of child sexual abuse*, 10(1), 89-108.

Hanson, R. K., Bourgon, G., Helmus, L., & Hodgson, S. (2009). The principles of effective correctional treatment also apply to sexual offenders: a meta-analysis. *Criminal Justice and Behavior*, 36, 865-891. <https://doi.org/10.1177/0093854809338545>

Hanson, R. K., Gordon, A., Harris, A. J., Marques, J. K., Murphy, W., Quinsey, V. L., & Seto, M. C. (2002). First report of the collaborative outcome data project on the effectiveness of psychological treatment for sex offenders. *Sexual Abuse: A journal of research and treatment*, 14(2), 169-194.

Hart, S. N. (1991). From property to person status: Historical perspective on children's rights. *American Psychologist*, 46(1), 53.

- Haugaard, J. J. (2000). The challenge of defining child sexual abuse. *American Psychologist*, 55(9), 1036.
- Hayward, K. S., & Pehrsson, D. E. (2000). Interdisciplinary action supporting sexual assault prevention efforts in rural elementary schools. *Journal of Community Health Nursing*, 17, 141–150. doi:10.1207/S15327655JCHN1703_02
- Hazzard, A., Webb, C., Kleemeier, C., Angert, L., & Pohl, J. (1991). Child sexual abuse prevention: evaluation and one-year follow-up. *Child Abuse & Neglect*, 15(1-2), 123-138. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(91\)90097-W](https://doi.org/10.1016/0145-2134(91)90097-W)
- Hébert, M., Lavoie, F., & Parent, N. (2002). An assessment of outcomes following parents' participation in a child abuse prevention program. *Violence and Victims*, 17(3), 355.
- Hébert, M., Lavoie, F., Piché, C., & Poitras, M. (2001). Proximate effects of a child sexual abuse prevention program in elementary school children ☆, ☆ ☆ 1. *Child abuse & neglect*, 25(4), 505-522. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(01\)00223-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(01)00223-X)
- Hershkowitz, I., Lamb, M. E., & Horowitz, D. (2007). Victimization of children with disabilities. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(4), 629-635. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.77.4.629>
- Hershkowitz, I., Lanes, O., & Lamb, M. E. (2007). Exploring the disclosure of child sexual abuse with alleged victims and their parents. *Child Abuse & Neglect*, 31(2), 111-123.
- Heward, W. L. (2013). *Exceptional children: An introduction to special education* 10th Edition. Boston: Pearson College Div.
- Hilton, M. R., & Mezey, G. C. (1996). Victims and perpetrators of child sexual abuse. *The British Journal of Psychiatry*, 169(4), 408-415. doi: 10.1192/bjp.169.4.408
- Hingsburger, D. (1991). *I contact: Sexuality and people with developmental disabilities*. Mountville, PA: VIDA Publishing.
- Hunt, R., & Walsh, K. (2011). Parents' views about child sexual abuse prevention education: A systematic review. *Australasian Journal of Early Childhood*, 36(2), 63.

- Ige, O. K., & Fawole, O. I. (2011). Preventing child sexual abuse: parents' perceptions and practices in urban Nigeria. *Journal of child sexual abuse*, 20(6), 695-707. <https://doi.org/10.1080/10538712.2011.627584>
- Irmak, T. Y., Kızıltepe, R., Aksel, Ş., Güngör, D., & Eslek, D. Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum: Cinsel İstismarı Önleme Programının Etkililiği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 33(81), 41-57
- Isır, A. B., Büyükçelik, A., Özdil, S., & Coşkun, A. G. (2009). Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalına Yansıyan Cinsel İstismar Olgularının ve Bu Olgular İçinde Çocuk İstismarı ve Mental Retardasyonun Değerlendirilmesi. *The Bulletin of Legal Medicine*, 14(1), 5-11.
- İlden Koçkar A (2002).Çocuk Cinsel İstismarını önleme: Stratejileri ve bundan sonraki adımlar. *Türk Psikoloji Bülteni*. 24- : 81-83.
- Jarvis, T. J., Copeland, J., & Walton, L. (1998). Exploring the nature of the relationship between child sexual abuse and substance use among women. *Addiction*, 93(6), 865-875. doi:10.1080/09652149835387
- Jin, Y., Chen, J., Jiang, Y., & Yu, B. (2017). Evaluation of a sexual abuse prevention education program for school-age children in China: a comparison of teachers and parents as instructors. *Health education research*, 32(4), 364-373. Doi:10.1093/her/cyx047
- Jones, L., Bellis, M. A., Wood, S., Hughes, K., McCoy, E., Eckley, L., ... & Officer, A. (2012). Prevalence and risk of violence against children with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *The Lancet*, 380(9845), 899-907. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60692-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60692-8)
- Kairys, S. W., Alexander, R. C., Block, R. W., Everett, V. D., Hymel, K. P., Johnson, C. F., & Bays, J. A. (1999). Guidelines for the evaluation of sexual abuse of children: subject review. *Pediatrics*, 103(1), 186-191.
- Kaplan, M. S., Becker, J. V., & Cunningham-Rathner, J. (1988). Characteristics of parents of adolescent incest perpetrators: Preliminary findings. *Journal of Family Violence*, 3(3), 183-191.

- Kaufman, J., & Zigler, E. (1992). The prevention of child maltreatment: Programming, research, and policy. *Prevention of child maltreatment: Developmental and ecological perspectives*, 269-295.
- Kaufman, K. L., Hilliker, D. R., & Daleiden, E. L. (1996). Subgroup differences in the modus operandi of adolescent sexual offenders. *Child Maltreatment*, 1, 17-24. <https://doi.org/10.1177/1077559596001001003>
- Kenny, M. C. (2007). Web-based training in child maltreatment for future mandated reporters. *Child Abuse & Neglect*, 31(6), 671-678. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.12.008>
- Kenny, M. C. (2009). Child sexual abuse prevention: Psychoeducational groups for preschoolers and their parents. *The Journal for Specialists in Group Work*, 34(1), 24-42. <https://doi.org/10.1080/01933920802600824>
- Kenny, M. C., & Wurtele, S. K. (2010). Children's abilities to recognize a "good" person as a potential perpetrator of childhood sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 34(7), 490-495. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.11.007>
- Kenny, M. C., Capri, V., Ryan, E. E., & Runyon, M. K. (2008). Child sexual abuse: from prevention to self- protection. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 17(1), 36-54. <https://doi.org/10.1002/car.1012>
- Keser, N., Odabaş, E. ve Elibüyük, S. (2010). Ana-Babaların Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4(3), 150-157.
- Khemka, I., Hickson, L., & Reynolds, G. (2005). Evaluation of a decision-making curriculum designed to empower women with mental retardation to resist abuse. *American Journal on Mental Retardation*, 110(3), 193-204.
- Kılıç, Y. (2013). *Cinsel İstismar Mağduru Olan Ve Olmayan 11 Ve 18 Yaş Arasındaki Bir Grup Kız Çocuğun Sosyo-Demografik Özellikler Ve Psikolojik Belirtiler Bakımından Karşılaştırılması*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Kırca, C. (2006). *İlköğretim ilk kademedeki öğrencilerin anne babalarının cinsel istismarı önleme programlarına yönelik tutumları*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kim, Y. R. (2010). Personal safety programs for children with intellectual disabilities. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 45, 312-319.
- Kim, Y. R. (2016). Evaluation of a sexual abuse prevention program for children with intellectual disabilities. *Behavioral Interventions*, 31(2), 195-209.
- Kinnear, K. L. (2007). *Childhood sexual abuse: A reference handbook*. California: ABC-CLIO
- Ko, S. F., & Cosden, M. A. (2001). Do elementary school- based child abuse prevention programs work? A high school follow- up. *Psychology in the Schools*, 38(1), 57-66.
- Kobiinsky, S., & Atkinson, J. (1982). Parental plans for children's sex education. *Fumion.r*. 31. 29-35.
- Köse, S., Aslan, Z., Başgöl, Ş. S., Şahin, S., Yılmaz, Ş., Çıtak, S., & Tezcan, E. (2011). Bir eğitim ve araştırma hastanesi çocuk psikiyatrisi polikliniğine yönlendirilen adli olgular. *Anadolu Psikiyatr Dergisi*, 12, 221-5.
- Krivacska, J.J. (1990). *Designing child sexual abuse programs*. Springfield, IL: Charles C. Thomas
- Kurdoğlu, M., Kurdoğlu, Z., Güler, A., & Özgökçe, Ç. (2010). Türkiye'nin doğusunda çocukluk çağındaki cinsel istismar olgularının değerlendirilmesi. *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi*, 7: 285-288.
- Küçük S. (2012). *Hafif Zihinsel Engelli Çocuklar ve Ebeveynlerinde Cinsel İstismardan Korunma Konusunda Farkındalık Yaratma*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kvam, M. H. (2000). Is sexual abuse of children with disabilities disclosed? A retrospective analysis of child disability and the likelihood of sexual abuse among those attending Norwegian hospitals. *Child Abuse & Neglect*, 24(8), 1073-1084. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00159-9](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00159-9)

- Lee, Y. K. S., & Tang, C. S. K. (1998). Evaluation of a sexual abuse prevention program for female Chinese adolescents with mild mental retardation. *American journal on mental retardation*, 103(2), 105-116.
- Levenson, J. S., Brannon, Y. S., Fortney, T., & Baker, J. (2007). Public perceptions about sex offenders and community protection policies. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 7(1), 1-25.
- Leventhal, J. M. (1998). Epidemiology of sexual abuse of children: old problems, new directions. *Child Abuse & Neglect*, 22(6), 481-491. doi:10.1016/S0145-2134(98)00014-3
- London, K., Bruck, M., Wright, D. B., & Ceci, S. J. (2008). Review of the contemporary literature on how children report sexual abuse to others: Findings, methodological issues, and implications for forensic interviewers. *Memory*, 16(1), 29-47. <https://doi.org/10.1080/09658210701725732>
- Lumley, V. A., & Miltenberger, R. G. (1997). Sexual abuse prevention for persons with mental retardation. *American journal of mental retardation: AJMR*, 101(5), 459-472.
- MacIntyre, D., & Carr, A. (2000). Prevention of child sexual abuse: Implications of programme evaluation research. *Child Abuse Review*, 9(3), 183-199.
- Mack, N., Woodson, C., MacQueen, K. M., Guest, G., & Namey, E. (2005). *Qualitative research methods: a data collectors field guide*.
- MacMillan, H. L., Jamieson, E., & Walsh, C. A. (2003). Reported contact with child protection services among those reporting child physical and sexual abuse: results from a community survey. *Child Abuse & Neglect*, 27(12), 1397-1408. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2003.06.003>
- Mahoney, A., & Poling, A. (2011). Sexual abuse prevention for people with severe developmental disabilities. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 23(4), 369-376.
- Mandan Sürücü, S., & Akçin, N. (2010). *Zihin Engelli Kız Ergenlerin Temel Cinsel Bilgi ve Cinsel İstismarı Algılamalarının Belirlenmesi*. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde Sunulmuş Bildiri, Gaziantep

- Manion, I. G., McIntyre, J., Firestone, P., Ligezinska, M., Ensom, R., & Wells, G. (1996). Secondary traumatization in parents following the disclosure of extrafamilial child sexual abuse: Initial effects. *Child Abuse & Neglect*, 20(11), 1095-1109. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(96\)00098-1](https://doi.org/10.1016/0145-2134(96)00098-1)
- Martinello, E. (2014). Reviewing strategies for risk reduction of sexual abuse of children with intellectual disabilities: A focus on early intervention. *Sexuality and Disability*, 32(2), 167-174. <https://doi.org/10.1007/s11195-014-9345-9>
- Mathoma, A. M., Maripe-Perera, D. B., Khumalo, L. P., Mbayi, B. L., & Seloilwe, E. S. (2006). Knowledge and perceptions of parents regarding child sexual abuse in Botswana and Swaziland. *Journal of pediatric nursing*, 21(1), 67-72. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2005.08.002>
- Mayes, G. M., Currie, E. F., Macleod, L., Gillies, J. B., & Warden, D. A. (2005). Extracts from child sexual abuse: review of literature and educational materials. *Childhood: Critical Concepts in Sociology*, 2, 28.
- McMahon, P. (2000). The Public Health approach to the prevention of sexual violence. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 12(1), 27-36. doi:10.1177/107906320001200104
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons.
- Miltenberger, R. G., & Thiesse- Duffy, E. (1988). Evaluation of home- based programs for teaching personal safety skills to children. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 21(1), 81-87. <https://doi.org/10.1901/jaba.1988.21-81>
- Miltenberger, R. G., Roberts, J. A., Ellingson, S., Galensky, T., Rapp, J. T., Long, E. S., & Lumley, V. A. (1999). Training and generalization of sexual abuse prevention skills for women with mental retardation. *Journal of applied behavior analysis*, 32(3), 385-388.
- Miner, M. H., Robinson, B. E., Knight, R. A., Berg, D., Romine, R. S., & Netland, J. (2010). Understanding sexual perpetration against children: Effects of attachment style, interpersonal involvement, and hypersexuality. *Sexual Abuse*, 22, 58-77. doi:10.1177/1079063209353183

- Mlekwa, F. M., Nyamhanga, T., Chalya, P. L., & Urassa, D. (2016). Knowledge, attitudes and practices of parents on child sexual abuse and its prevention in Shinyanga district, Tanzania. *Tanzania Journal of Health Research*, 18(4). Doi: <http://dx.doi.org/10.4314/thrb.v18i4.6>
- Moser, D. A. (2011). *Evaluation research of the effectiveness of a child sexual abuse prevention program utilizing the public health approach*. Doctoral dissertation, Capella University, Minneapolis
- Muccigrosso, L. (1991). Sexual abuse prevention strategies and programs for persons with developmental disabilities. *Sexuality and Disability*, 9(3), 261-271.
- Muccigrosso, L. (1991). Sexual abuse prevention strategies and programs for persons with developmental disabilities. *Sexuality and Disability*, 9(3), 261-271.
- Muganyizi, P. S., Nyström, L., Axemo, P., & Emmelin, M. (2011). Managing in the contemporary world: Rape victims' and supporters' experiences of barriers within the police and the health care system in Tanzania. *Journal of interpersonal violence*, 26(16), 3187-3209.
- Navaei, M., Akbari-Kamrani, M., Esmaelzadeh-Saeieh, S., Farid, M., & Tehranizadeh, M. (2018). Effect of Group Counseling on Parents' Self-Efficacy, Knowledge, Attitude, and Communication Practice in Preventing Sexual Abuse of Children Aged 2-6 Years: A Randomized Controlled Clinical Trial. *International journal of community based nursing and midwifery*, 6(4), 285.
- NCMEC (National Center for Missing and Exploited Children). 1999. *"Guidelines for Programs to Reduce Child Victimization: A Resource for Communities When Choosing a Program to Teach Personal Safety to Children."* Retrieved from http://www.missingkids.com/en_US/publications/NC24.pdf
- Negriff, S., Schneiderman, J. U., Smith, C., Schreyer, J. K., & Trickett, P. K. (2014). Characterizing the sexual abuse experiences of young adolescents. *Child abuse & neglect*, 38(2), 261-270. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.08.021>
- Nentwich, J. C., Poppen, W., Schälin, S., & Vogt, F. (2013). The same and the other: Male childcare workers managing identity dissonance. *International Review of Sociology*, 23(2), 326-345. <https://doi.org/10.1080/03906701.2013.804295>

- Nqaphi, S. (2013). The nature of rape incidents involving children ages 7-15 years in the Queenstown district. Doctoral dissertation. North- West University.
- O'Day, B. (1983). Preventing Sexual Abuse of Persons with Disabilities: A Curriculum for Hearing Impaired, Physically Disabled, Blind and Mentally Retarded Students.
- Ogunfowokan, A. A., & Fajemilehin, R. B. (2012). Impact of a school-based sexual abuse prevention education program on the knowledge and attitude of high school girls. *The Journal of School Nursing*, 28(6), 459-468.
- Olds, D. L., Eckenrode, J., Henderson, C. R., Kitzman, H., Powers, J., Cole, R., ... & Luckey, D. (1997). Long-term effects of home visitation on maternal life course and child abuse and neglect: Fifteen-year follow-up of a randomized trial. *Jama*, 278(8), 637-643.
- Onoyase, A. (2016). The Impact of Gender, Family Type and Age on Undergraduate Parents' Perception of Causes of Sexual Abuse. *Higher Education Studies*, 6(2), 174.
- Orak, O. S. (2015). *Annelere ve Çocuklara Uygulanan Koruyucu Temelli Psikososyal Girişimlerin Çocukların Cinsel İstismardan Korunma Bilgi Düzeyine Etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özdemir, S. G. (2018). *Okul sosyal hizmeti bağlamında cinsel istismarı önleme eğitiminin 8-11 yaş grubundaki çocukların farkındalık düzeylerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özer, G. (2014). *Ebeveynlerin Çocuk Cinsel İstismarına Dair Bilinçleri, Endişeleri Ve Aldıkları Önlemler*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özkara, E., Kavaklı, U., Can, İ. Ö., Bacaksız, P., Tepe, İ., & Özbek, V. Ö. (2011). Çocuklara yönelik cinsel istismarın yasal boyutunun Türkiye ve diğer ülkeler ile karşılaştırılması. *Adli Tıp Dergisi*.
- Öztop, D. B., & Özcan, Ö. Ö. (2010). Cinsel İstismar Vak'alarının Sosyodemografik ve Klinik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. In *Yeni Symposium* (Vol. 48, No. 4).
- Öztürk, A. B. (2009). Çocuğun cinsel istismarı ve aileyle çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 89-98.

- Patel, L. (2005). *Social welfare and social development in South Africa*. Oxford, South Africa.
- Paveza, G. J. (1988). Risk factors in father-daughter child sexual abuse: A case-control study. *Journal of interpersonal violence*, 3(3), 290-306.
- Pereda, N., Guilera, G., Forns, M., & Gómez-Benito, J. (2009). The prevalence of child sexual abuse in community and student samples: A meta-analysis. *Clinical psychology review*, 29(4), 328-338. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.02.007>
- Pérez-Fuentes, G., Olfson, M., Villegas, L., Morcillo, C., Wang, S., & Blanco, C. (2013). Prevalence and correlates of child sexual abuse: a national study. *Comprehensive psychiatry*, 54(1), 16-27. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2012.05.010>
- Piaget, J. (1963) *The origins of intelligence in children*. New York: W.W. Norton & Company
- Plummer, C. A. (1999). The history of child sexual abuse prevention: A practitioner's perspective. *Journal of Child Sexual Abuse*, 7(4), 77-95.
- Plummer, C. A. (2001). Prevention of child sexual abuse: A survey of 87 programs. *Violence and Victims*, 16(5), 575.
- Plummer, C. A., & Njuguna, W. (2009). Cultural protective and risk factors: Professional perspectives about child sexual abuse in Kenya. *Child Abuse & Neglect*, 33, 524–532.
- Plummer, S. B., & Findley, P. A. (2012). Women with disabilities' experience with physical and sexual abuse: review of the literature and implications for the field. *Trauma, violence, & abuse*, 13(1), 15-29.
- Plummer, S. B., & Findley, P. A. (2012). Women with disabilities' experience with physical and sexual abuse: review of the literature and implications for the field. *Trauma, violence, & abuse*, 13(1), 15-29. <https://doi.org/10.1177/1524838011426014>
- Poche, C., Brouwer, R., & Swearingen, M. (1981). Teaching self- protection to young children. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 14(2), 169-175. <https://doi.org/10.1901/jaba.1981.14-169>

- Poche, C., Yoder, P., & Miltenberger, R. (1988). Teaching self- protection to children using television techniques. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 21(3), 253-261. <https://doi.org/10.1901/jaba.1988.21-253>
- Pohl, J. D., & Hazzard, A. (1990). Reactions of children, parents, and teachers to child sexual abuse prevention programs. *Education*, 110(3), 337-344.
- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Ankara: Seçkin
- Priebe, G., & Svedin, C. G. (2009). Prevalence, characteristics, and associations of sexual abuse with sociodemographics and consensual sex in a population-based sample of Swedish adolescents. *Journal of child sexual abuse*, 18(1), 19-39. doi:10.1080/10538710802584635
- Pulido, M. L., Dauber, S., Tully, B. A., Hamilton, P., Smith, M. J., & Freeman, K. (2015). Knowledge gains following a child sexual abuse prevention program among urban students: A cluster-randomized evaluation. *American journal of public health*, 105(7), 1344-1350. Doi: 10.2105/AJPH.2015.302594
- Putnam, F. W. (2003). Ten-year research update review: Child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278. <https://doi.org/10.1097/00004583-200303000-00006>
- Queenstown district (Master's Thesis). Retrieved from http://dspace.nwu.ac.za/bitstream/handle/10394/11923/Nqaphi_S.pdf?sequence=1
- Ramírez, C., Pinzón-Rondón, A. M., & Botero, J. C. (2011). Contextual predictive factors of child sexual abuse: The role of parent-child interaction. *Child abuse & neglect*, 35(12), 1022-1031. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2011.10.004>
- Ratto, R., & Bogat, G. A. (1990). An evaluation of a preschool curriculum to educate children in the prevention of sexual abuse. *Journal of Community Psychology*, 18(3), 289-297.
- Reppucci, N. D., Jones, L. M., & Cook, S. L. (1994). Involving parents in child sexual abuse prevention programs. *Journal of Child and Family Studies*, 3(2), 137-142. <https://doi.org/10.1007/BF02234063>

- Reppucci, N. D., Land, D., & Haugaard, J. J. (1998). Child sexual abuse prevention programs that target young children. *Violence against children in the family and the community*, 317-337.
- Resofsky V. 2007. Stewards of Children: A primary prevention programme for sexual abuse. *Australian Institute of Family Studies Newsletter* 15: 12–16.
- Rispens, J., Aleman, A., & Goudena, P. P. (1997). Prevention of child sexual abuse victimization: A meta-analysis of school programs. *Child Abuse & Neglect*, 21, 975–987. doi:10.1016/S0145-2134(97)00058-6
- Rissman, R. (2012). *Families: What is a family?* Oxford: Capstone Global Library.
- Roberts, J. A., & Miltenberger, R. G. (1999). Emerging issues in the research on child sexual abuse prevention. *Education and Treatment of Children*, 84-102.
- Roberts, P., Priest, H., & Traynor, M. (2006). Reliability and validity in research. *Nursing Standard (through 2013)*, 20(44), 41.
- Roth, R. A. (1978). *Child Sexual Abuse: Incest, Assault, and Sexual Exploitation*. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED168248.pdf>.
- Rudolph, J., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2018). Reviewing the focus: A summary and critique of child-focused sexual abuse prevention. *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(5), 543-554.
- Runyan, D., Wattam, C., Ikeda, R., Hassan, F., & Ramiro, L. (2002). *Child abuse and neglect by parents and other caregivers*. Retrieved from <https://www.popline.org/node/233488>
- Runyon, M. K., Kenny, M. C., Berry, E. J., Deblinguer, E., & Brown, E. J. (2006). Etiology and surveillance in child maltreatment. In J. R. Lutsker (Ed.), *Preventing violence: Research and evidence-based intervention strategies* (pp. 23–47). Washington: American Psychological Association.
- Russell, D. (1989). *Preliminary report on some findings relating to the trauma and long-term effects of intrafamily childhood sexual abuse*. Paper presented at a conference on Child Prostitution and Pornography, Boston.
- Sanberk, İ., Emen, M., & Kabakçı, D. (2017). An Investigation of Socially Advantaged and Disadvantaged Turkish Mothers' Views About Training on Preventing

- Children From Sexual Abuse. *Journal of child sexual abuse*, 26(3), 288-307.
<https://doi.org/10.1080/10538712.2017.1292338>
- Sanders, M. R., Cann, W., & Markie- Dadds, C. (2003). The Triple P- Positive Parenting Programme: a universal population- level approach to the prevention of child abuse. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 12(3), 155-171.
<https://doi.org/10.1002/car.798>
- Sanderson, J., & Sanderson, J. (2004). *Child-focused sexual abuse prevention programs: How effective are they in preventing child abuse?* (Vol. 5). Brisbane, Australia: Crime and Misconduct Commission.
- Saner, S. (2016). *Çocuk Cinsel İstismarı Ve Zor Açığa Çıkması Bilgilendirme Dosyası*.
http://www.psikiyatri.org.tr/uploadFiles/219201618057cocukCinsel_istismar_bilgilendirme_dosyasi.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Savaşçı, B. (2012) *Çocukların Cinsel İstismar Suçu (1. Baskı)*. İstanbul: Legal
- Scholes, L., Jones, C., Stieler-Hunt, C., & Rolfe, B. (2014). Serious games for learning: games-based child sexual abuse prevention in schools. *International journal of inclusive education*, 18(9), 934-956.
<https://doi.org/10.1080/13603116.2013.860195>
- Schultz, R. (1990). Incest-Related Syndromes of Adult Psychopathology. In Richard Kluft (Ed.), *"Secrets of Adolescence: Incest and Developmental Fixations* (pp. 133-160). Washington, DC: American Psychiatric Press.
- Search, G (1993) Son Tabu-Çocuklara Karşı Cinsel Suçlar, s. 7-10, 33-38, İstanbul: Sarmal
- Sedlak, A. J. (1997). Risk factors for the occurrence of child abuse and neglect. *Journal of aggression, maltreatment & trauma*, 1(1), 149-186.
https://doi.org/10.1300/J146v01n01_09
- Servonsky, J., & Opas, S. R. (1987). Nursing management of children. Boston: Jones and Bartlett
- Sevlever, M., Roth, M. E., & Gillis, J. M. (2013). Sexual abuse and offending in autism spectrum disorders. *Sexuality and Disability*, 31(2), 189-200.

- Shindell, P. E. (1975). Sex education programs and the mentally retarded. *Journal of School Health*, 45(2), 88-90.
- Silovsky, J. (2005). Group therapy with children who have experienced maltreatment. In P. F. Talley (Ed.), *Handbook for the treatment of abused and neglected children* (pp. 231–265). New York: Haworth Press
- Simons, J., & Dedroog, I. (2009). Body awareness in children with mental retardation. *Research in developmental disabilities*, 30(6), 1343-1353. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2009.06.001>
- Simsek, S., Uysal, C., Bez, Y., & Gencoglan, S. (2014). Comparison of sexual abuse survivors from two different geographical regions of Turkey in terms of the sociodemographic and abuse-related characteristics. *Dusunen Adam*, 27(4), 323.
- Singh, H. A., Yiing, W. W., & Nurani, N. K. (1996). Prevalence of childhood sexual abuse among Malaysian paramedical students. *Child abuse & neglect*, 20(6), 487-492.
- Smallbone, S. W., & Wortley, R. K. (2001). Child sexual abuse: Offender characteristics and modus operandi. *Australian Institute of Criminology*, 1-6.
- Smith, M., & Bentovim, A. (1994). Sexual abuse. *Child and Adolescent Psychiatry* (eds M. Rutter, E. Taylor & L. Hersov), 230-251.
- Sobsey, D., Randall, W., & Parrila, R. K. (1997). Gender differences in abused children with and without disabilities. *Child Abuse & Neglect*, 21(8), 707-720.
- Souto, R. Q., Araújo, F. K., Xavier, A. F., & Cavalcanti, A. L. (2015). Rape against Brazilian women: Characteristics of victims and sex offenders. *Iranian journal of public health*, 44(12), 1613.
- Spencer, N., Devereux, E., Wallace, A., Sundrum, R., Shenoy, M., Bacchus, C., & Logan, S. (2005). Disabling conditions and registration for child abuse and neglect: a population-based study. *Pediatrics*, 116(3), 609-613.
- Statistics South Africa. (2016). *Crime statistics series volume III: Exploration of selected contact crimes in South Africa* (In-depth analysis of victims of crime survey data: 2011–2014/15). Pretoria, South Africa: Author. Retrieved from <http://www.statssa.gov.za/publications/Report-03-40-01/Report-03-40-012015.pdf>

- Stoltenborgh, M., Van Ijzendoorn, M. H., Euser, E. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: meta-analysis of prevalence around the world. *Child maltreatment*, 16(2), 79-101.
- Sullivan, P. M., & Knutson, J. F. (2000). Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study. *Child abuse & neglect*, 24(10), 1257-1273. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00190-3](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00190-3)
- Süzer, T. (2015). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Cinsel İstismardan Korunma Becerilerinin Öğretiminde Sosyal Öykü Yönteminin Etkililiği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir*.
- Swan, H. L., Press, A. N., & Briggs, S. L. (1985). Child sexual abuse prevention: Does it work? *Child Welfare*, 54(4). DOI:10.1155/2012/490647
- Tall, M., & Edelaar, M. (1997). Positive and negative effects of child sexual abuse prevention program. *Child Abuse & Neglect*, 21, 399–410. doi:10.1016/ S0145-2134(96)00179-2
- Tang, C. S. K., & Yan, E. C. W. (2004). Intention to participate in child sexual abuse prevention programs: A study of Chinese adults in Hong Kong. *Child abuse & neglect*, 28(11), 1187-1197. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.06.008>
- Terry, K. J. (2006). Sexual offenses and offenders: *Theory, practice and policy*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Terry, K. J., & Tallon, J. (2004). Child sexual abuse: A review of the literature. In *In John Jay College Research Team, The Nature and Scope of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests and Deacons in the United States*.
- Timms, S., & Goreczny, A. J. (2002). Adolescent sex offenders with mental retardation: Literature review and assessment considerations. *Aggression and Violent Behavior*, 7(1), 1-19. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(00\)00031-8](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(00)00031-8)
- Tobin, P., & Kessner, S. L. (2002). *Keeping kids safe: A child sexual abuse prevention manual*. CA: Hunter House.
- Tomison, A. M., & Poole, L. (2000). *Preventing child abuse and neglect: Findings from an Australian audit of prevention programs*. Australian Institute of Family Studies.

- Topping, K. J., & Barron, I. G. (2009). School-based child sexual abuse prevention programs: A review of effectiveness. *Review of Educational Research*, 79(1), 431-463. <https://doi.org/10.3102/0034654308325582>
- Topping, K., & Barron, I. (2009). School-based child sexual abuse prevention programs: A review of effectiveness. *Review of Educational Research*, 79(1), 431-463. doi:10.3102/0034654308325582
- Topuzoğlu, A. Y. (2004) *Çocuk Hakları (1. Baskı)*. İstanbul: İstanbul Barosu.
- Tutar Güven, Ş., & İşler, A. (2015). Sex Education and its Importance in Children with Intellectual Disabilities. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği*, 6(3).
- Tutty, L. M. (1997). Child sexual abuse prevention programs: Evaluating who do you tell. *Child Abuse & Neglect*, 21(9), 869-881. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(97\)00048-3](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(97)00048-3)
- Türk Dil Kurumu (2017). *Güncel Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59f275956b3732.42750276 sayfasından erişilmiştir.
- Twycross, A., & Shields, L. (2005). Validity and reliability--what's it all about? Part 3 issues relating to qualitative studies; this is one of a series of short papers on aspects of research. *Paediatric Nursing*, 17(1), 36-37.
- Uçar, M. (2014). *Bilişsel süreç yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan cinsel istismarı önleme becerisi öğretim programının etkililiğinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Unicef, (2017). *Report Of The Task Force On Protection From Sexual Exploitation And Abuse In Humanitarian Crises*. <https://www.unicef.org/emerg/files/IASCTFReport.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Walsh, K., & Brandon, L. (2012). Their children's first educators: Parents' views about child sexual abuse prevention education. *Journal of Child and Family Studies*, 21(5), 734-746. <https://doi.org/10.1007/s10826-011-9526-4>

- Watson, J. D. (1984). Talking about the best kept secret: Sexual abuse and children with disabilities. *Exceptional parent*, 14(6), 15-16.
- Weinstein, N. D., & Klein, W. M. (1996). Unrealistic optimism: Present and future. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 15, 1-8
- Westcott H, Jones D (1999), Annotation: the abuse of disabled children. *J Child Psychol Psychiatry* 40:497–506
- Whatley, M. H., & Trudell, B. (1988). The role of the family in child sexual abuse prevention programs. *Journal of Education*, 170(1), 95-106.
- WHO (2003) *Guidelines for Medicolegal Care for Victims of Sexual Violence*. World Health Organization. Retrieved from: <http://www.who.int/publications/2004/924154628x.pdf>.
- Wissink, I. B., van Vugt, E., Moonen, X., Stams, G.-J. J. M., & Hendriks, J. (2015). Sexual abuse involving children with an intellectual disability (ID): A narrative review. *Research in Developmental Disabilities*, 36, 20–35. doi:10.1016/j.ridd.2014.09.007.
- Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K. J., & Ybarra, M. L. (2008). Online "predators" and their victims: myths, realities, and implications for prevention and treatment. *American psychologist*, 63(2), 111.
- World Health Organization (1999). *Report of the Consultation on Child Abuse Prevention*. <http://apps.who.int/iris/handle/10665/65900> sayfasından erişilmiştir.
- Wurtele, S. K. (1990). Teaching personal safety skills to four-year-old children: A behavioral approach. *Behavior Therapy*, 21(1), 25-32. [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(05\)80186-8](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(05)80186-8)
- Wurtele, S. K. (2009). Preventing sexual abuse of children in the twenty-first century: Preparing for challenges and opportunities. *Journal of child sexual abuse*, 18(1), 1-18. doi:10.1080/10538710802584650
- Wurtele, S. K., & Kenny, M. C. (2010). Partnering with parents to prevent childhood sexual abuse. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 19(2), 130-152. <https://doi.org/10.1002/car.1112>

- Wurtele, S. K., & Owens, J. S. (1997). Teaching personal safety skills to young children: an investigation of age and gender across five studies. *Child Abuse & Neglect*, 21(8), 805-814. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(97\)00040-9](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(97)00040-9)
- Wurtele, S. K., Kvaternick, M., & Franklin, C. F. (1992). Sexual abuse prevention for preschoolers: A survey of parents' behaviors, attitudes, and beliefs. *Journal of Child Sexual Abuse*, 1(1), 113-128. https://doi.org/10.1300/J070v01n01_08
- Wurtele, S. K., Moreno, T., & Kenny, M. C. (2008). Evaluation of a sexual abuse prevention workshop for parents of young children. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 1(4), 331-340.
- Wurtele, S. K., Saslawsky, D. A., Miller, C. L., Marrs, A. R., & Britcher, J. C. (1986). Teaching personal safety skills for potential prevention of sexual abuse: A comparison of treatments. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 688–692. doi:10.1037/0022-006X.54.5.688
- Wurtele, S., & Berkower, F. (2010). *Off limits: A parents guide to keeping kids safe from sexual assault*. Brandon, VT: Safer Society Press.
- Xie, Q. W., Qiao, D. P., & Wang, X. L. (2016). Parent-involved prevention of child sexual abuse: a qualitative exploration of parents' perceptions and practices in Beijing. *Journal of Child and Family Studies*, 25(3), 999-1010.
- Yates, A. (1991). Differentiating hypererotic states in the evaluation of sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 30(5), 791-795.
- Yektaş, Ç., Tufan, A. E., Büken, B., Çetin, N. Y., & Yazıcı, M. (2018). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerde istismar ve istismarcıya ilişkin özelliklerin ve psikopatoloji ile ilişkili risk etkenlerinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(5), 501-508.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Zara-Page, A. (2004). Çocuk Cinsel İstismarı: Cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13), 103-113.

- Zeuthen, K., & Hagelskjær, M. (2013). Prevention of child sexual abuse: Analysis and discussion of the field. *Journal of child sexual abuse*, 22(6), 742-760. <https://doi.org/10.1080/10538712.2013.811136>
- Ziyalar, N. (1998). Çocukların Cinsel İstismardan Korunması Bir Eğitim Modeli Önerisi. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.

EKLER

Ek 1. Katılımcı Bilgi Formu

Görüşmeci Kodu:	
Annenin Eğitim Durumu:	
Medeni Hal:	
Aylık Ortalama Gelir:	
Çocuk Sayısı:	
Çocuğun Eğitsel Tanısı:	
Çocuğun Eğitim Durumu:	
Çocuğun Özel Eğitim Aldığı Yıl:	

Ek 2. Geliştirilen İlk Görüşme Formu

- 1- Çocuğunuzun bedensel farkındalığı hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 2- Çocuğunuzun dokunsal temas içeren cinsel istismara karşı sergileyebileceği kendini koruma becerileri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 3- Çocuğunuzun uygun ve uygun olmayan dokunmayı ayırt etmesine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 4- Çocuğunuz istismar amaçlı isteklere karşı sergileyebileceği davranışlar hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 5- Çocuğunuzun cinsel istismara uğraması durumunda güvendiği bir yetişikine bildirmesine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 6- Çocuğunuz cinsel istismardan korumak amacıyla aldığınız tedbirler nelerdir?
- 7- Çocukların cinsel istismarında, istismarcı profili hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 8- Çocuğunuza yönelik cinsel istismar riskine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 9- Çocuğunuza cinsel istismardan korunma becerilerini kazandırma konusunda özyeterliliğinize ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 10- Çocuğunuzun cinsel istismardan korunma eğitimi alması hakkında görüşleriniz nelerdir?

Ek 3. Yeniden Yapılandırılan Görüşme Formu

- 1- Çocuğunuzun cinsel istismarda korunma becerileri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 2- Çocuğunuzu cinsel istismardan korumak için aldığınız tedbirler nelerdir?
- 3- İstismarcı kişilerin profiline ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 4- Çocuğunuza yönelik cinsel istismar riskine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 5- Çocuğunuza cinsel istismardan korunma becerilerini kazandırma noktasında özyeterliliğiniz ne düzeydedir?
- 6- Çocuğunuzun cinsel istismardan korunma eğitimi alması hakkında görüşleriniz nelerdir?

Ek 4. Çalışmaya Katılım Bildirimi

Gazi Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olan Bekir Serhat ZEREY'in Yetersizlikten Etkilenmiş ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Cinsel İstismardan Korunması Hakkında Ebeveyn Görüşleri adlı tez çalışmasına; kişisel bilgilerimin başka kişi ve kurumlarla paylaşılmaması ve yapılan ses kayıtlarının kodlama sonrasında silinmesi kaydıyla çalışmadan çekilme hakkımı saklı tutarak kabul ediyorum.

Bekir Serhat ZEREY

Katılımcı Ad Soyad

İmza

İmza

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..